

AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ
MANEVİ REHBERLİK

AİLE PROBLEMLERİNİN ÇÖZÜMÜNDE
MANEVİ REHBERLİĞİN ROLÜ

EBRU DUVA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ROTTERDAM, 2018

**AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ
MANEVİ REHBERLİK**

**AİLE PROBLEMLERİNİN ÇÖZÜMÜNDE
MANEVİ REHBERLİĞİN ROLÜ**

EBRU DUVA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. NEDİM BAHÇEKAPILI

ROTTERDAM, 2018

TEZ ONAY SAYFASI

AVRUPA İSLAM ÜNİVERSİTESİ

Tezi hazırlayan: Ebru DUVA

Tez başlığı: Aile Problemlerinin Çözümünde Manevi Rehberliğin Rolü

Savunma tarihi: 27.05.2018

Yüksek lisans tezi:

☒

İsim ve soy isim

İmza

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Nedim BAHÇEKAPILI	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Aliye ÇINAR	
Jüri Üyesi	Dr. Osman BODUR	

Tez kabulü:

Oy birliği

Oy çokluğu

Red edildi

Şartlı kabul edildi

☒

☐☐

ÖNSÖZ

Toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumunun, birey ve toplum için önemi dinler açısından da ele alınarak vurgulanmaya çalışılmıştır. Aile içerisinde oluşabilecek problemlere karşı Hz. Peygamber (s. a. v.)' in örnek hayatı üzerinden manevi değerler referans alınarak çözüm yolları sunulmuştur.

Manevi değerler insan ruhunun nefes alıp verdiği her alanda sıkıntılardan kurtarıp, huzura ve mutluluğa sevk edebilmek için insanların karşısına çıkmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalar göstermiştir ki insanlar, manevi değerlerden uzaklaştıkça evlilik ve aile yapılarında sorunlar yaşanmaktadır. Aile içi problemlerin çözümünde olumsuz süreci olumluya çevirebilmek için toplumsal değerlerle örtüşen manevi rehberliğe ihtiyaç vardır.

Manevi rehberlikle ilgili önceden yapılan çalışmalardan da istifade edilerek bir teorik çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışma, anket ve röportajlarla da zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamın hazırlanmasında başından sonuna kadar beni yönlendiren, cesaretlendiren, bilgi ve tecrübelerini aktaran Sayın Sebahattin UÇAR' a teşekkürü bir borç bilirim. Hollanda'da Avrupa İslam Üniversitesinin kurulma sına ve yüzlerce öğrencinin yetişmesine katkı sunan ve gönüllere ilim sevgisi aşılayan kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Nedim BAHÇEKAPILI' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Özellikle akademik desteklerinin yanı sıra manevi desteklerini de her zaman yanımda hissettiğimiz Prof. Dr. Aliye ÇINAR Hocam'a, Dr. Battal DOĞAN ve Dr. Osman BODUR hocalarıma, canım arkadaşlarım Ayşegül Yılmaz, Gülsüm ve Esra Polat, ve kıymetli aileme de müteşekkirim. Ayrıca sabrı, anlayışı ve özverisi için sevgili eşim İbrahim DUVA ve canım kızlarım Zeynep Begüm, Zümra Betül ve Zahide Ebrar'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım...

EBRU DUVA

ROTTERDAM, 2018

ÖZET

Aile problemlerinin çözümünde manevi rehberliğin rolü adlı tezimiz, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumunun önemi, din ile ilişkisi ve aile problemlerinin çözümünde manevi rehberliğin rolü üzerinde durulmuştur. Ayrıca araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları, yöntemi, kavramsal analizi ve planı hakkında bilgilendirmede bulunulmuştur.

Birinci bölümde, aile kavramı, önemi, görev ve fonksiyonları, dinler açısından da ele alınıp işlenmektedir.

İkinci bölümde, aile de oluşabilecek problemler ve aile birliğinin önemi Hz. Muhammed Mustafa (s. a. v)'in örnek aile yapısıyla ilişkilendirilerek aktarılmıştır. Ayrıca evli çiftler üzerinde anket yapıp, değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Üçüncü bölümde ise manevi rehberliğin tanımı ve tarihçesinden bahsedilmekte özellikle aile problemlerinin çözümünde manevi rehberliğin öneminden bahsedilmiştir. Manevi rehberlerde bulunması gereken özellikler ve uygulama alanları röportajlarla zenginleştirilmiştir.

Çalışma sonuç bölümüyle bitirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Aile, Psikoloji, Din, Manevi Rehberlik

ABSTRACT

The thesis called “the role of spiritual guidance in solving family problems” consists of an introduction and three chapters.

The introduction highlights the importance of family, which forms the basic building block of any society. Further its relationship with religion and the role of spiritual guidance in solving family problems has been analyzed. In addition, the problem, aim, importance, limitations, method, analysis and plan of the research have been discussed.

In the first chapter, the importance, duties and responsibilities of a family have been outlined in light of religion.

The second chapter focuses on possible problems and the importance of family cohesion, related to the exemplary family structure of the prophet Muhammad Mustafa (s.a.w). In addition, married couples were surveyed and assessed.

The final and third chapter deals with the definition and history of spiritual guidance, with a focus on the importance of spiritual guidance in solving family problems. The characteristics and application areas in spiritual guides have been supplemented by interviews.

The study is finalized with a conclusion.

Keywords: Marriage, Family, Psychology, Religion, Spiritual Guidance

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
KISALTMALAR	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: AİLE KAVRAMI	9
1.1 AİLE	10
1.2 AİLENİN İŞLEVLERİ	10
1.2.1 Soyun Devamı	11
1.2.2 Ailenin Kontrol İşlevi	11
1.2.3 Ailenin Maddi İşlevi	12
1.2.4 Ailenin Manevi İşlevi	13
1.2.5 Ailenin Sosyalleştirme İşlevi	14
1.3 AİLEDE SORUMLULUKLAR	16
1.3.1 Bireysel Farkındalık	16
1.3.2 Nikah	17
1.3.3 Çocuk Eğitimi	17
1.3.4 Merhamet	18
1.3.5 Güven	20
1.4 AİLE-DİN İLİŞKİSİ	22
1.4.1 Yahudilikte Aile	23
1.4.2 Hristiyanlıkta Aile	24
1.4.3 İslam’ da Aile	25
İKİNCİ BÖLÜM: AİLENİN PROBLEMLERİ	27
2.1 AİLE PROBLEMLERİ	28
2.1.1 Kişilik Problemleri	28
2.1.2 Yanlış Eş Seçimi	29

2.1.3 Evlenme Yaşı Problemi	29
2.1.4 Şiddet Sorunu	30
2.1.5 Uyum Sorunu	31
2.1.6 Çocuklarla İletişim Problemi	32
2.1.7 Eşlerin Birbirini İhmal Etmesi	32
2.1.8 Ekonomik Nedenler	33
2.1.9 Aldatma Problemi	34
2.1.10 Kıskançlık Problemi	34
2.1.11 Eşlerin Akrabalarına Saygısızlık	35
2.1.12 Kötü Alışkanlıklar	35
2.1.13 Boşanma Problemi	36
2.2 ARAŞTIRMA	39
2.2.1 Araştırmanın Problemi	39
2.2.2 Araştırmanın Yöntemi	40
2.2.3 Araştırmanın Evreni ve Sınırlılıkları	40
2.2.4 Araştırmanın Amacı ve Önemi	40
2.2.5 Demografik Özellikleri	41
2.2.6 Anket Soruları	43
2.2.7 Çıkarılan Sonuç ve Öneriler	45
2.3 HAZRETİ PEYGAMBER (S.A.V) İN AİLE VE PROBLEMLERİNE BAKİŞ AÇISI	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MANEVİ REHBERLİĞİN ÇÖZÜM YOLLARI.....	53
3.1 MANEVİ REHBERLİK	54
3.1.1 Dini Danışmanlık ve Rehberliğin Tanımı	54
3.1.2 Dini Danışmanlık ve Rehberliğin Tarihçesi	56
3.1.3 Manevi Rehberliğin Önemi	57
3.1.4 Dini Danışmanlıkta Temel İlkeler	58
3.1.5 Manevi Rehberliğe Duyulan İhtiyaç	60
3.1.6 Manevi Rehberde Bulunması Gereken Özellikler	61
3.1.7 Toplumsal Değişim Karşısında Manevi Rehberlik	62
3.2 AİLE PROBLEMLERİNİN ÇÖZÜMÜNDE TEMEL UNSURLAR	63

3.3 AİLE PROBLEMLERİNİ ÖNLEYİCİ UNSURLAR	65
3.4 AİLE PROBLEMLERİNE ÇÖZÜM YOLLARI	68
3.4.1 Maneviyat Faktörü	69
3.4.2 Sevgi-Saygı Faktörü	70
3.4.3 Denklik Faktörü	71
3.4.4 Biz Olabilmek	72
3.4.5 İletişim Faktörü	73
3.4.6 Eğitim Faktörü	74
3.4.7 Fikir ve Huy Uyuşmazlığı	75
3.4.8 İş Bölümü	76
3.4.9 Öfke Kontrolü	77
3.5 AİLE PROBLEMLERİ İLE İLGİLİ SÖYLEŞİLER	79
3.5.1 Hollanda’ da Aile Terapisti Psikoloğu Mehtap Kına ile Söyleşi	79
3.5.2 Manevi Rehber Mücahit Batman İle Söyleşi	82
3.5.3 Manevi Rehber Erik Groot ile Söyleşi	86
SONUÇ VE ÖNERİLER	93
KAYNAKÇA	96

KISALTMALAR

A.g.e	: Adı geçen eser
A.İ.R.B	: Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu
A.s	: Aleyhis’-selam
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
D.İ.B	: Diyanet İşleri Başkanlığı
H.	: Hicri
H.No	: Hadis numarası
H.z.	: Hazreti
İst.	: İstanbul
Nkl.	: Nakleden
R.A	: Radiyallahu anh.
S.	: Sayfa
S.a.v	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
Tdk.	: Türk Dil Kurumu
V.	: Vefatı
Vb.	: Ve benzeri
Vs.	: Ve saire
Yay.	: Yayınları

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Cinsiyete Göre Dağılım.....	41
Tablo 2: Yaş a Göre Dağılım	41
Tablo 3: Evlilik Sürelerine Göre Dağılım	42
Tablo 4: Evli Çiftlerin Eğitim Durumuna Göre.....	42
Tablo 5: Gelir Düzeyine Göre Dağılım	43

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1: Bakımın Kim Tarafından Yapıldığı.....	13
Şekil 2: Evlenme Yaş Aralıkları.....	30
Şekil 3: Evlilik Süresi.....	37
Şekil 4: Boşanma Nedenleri	38

GİRİŞ

*‘Birbirinizle huzur ve sükunet bulasınız diye, size kendi cinsinizden eşler yaratıp; aranızda sevgi ve merhamet koyması, Allah ‘ın ayetlerindendir’.*¹

Rahman ve Rahim olan Allah, insanı bir erkek ve diğiden yaratmakta, her birini diğesinde olmayan farklı özelliklerle donatıp arkadaş, eş kılmaktadır. Birbirine sevgi ve saygı duyan insanlar, bu yakınlığı yeni şekillere kavuşturmakta adı da ‘evlilik’ olmaktadır.

Erkekle kadının aile kurmak için yasaya uygun olarak birleşmesi, izdivaç etmesine evlenmek denir.² Evlilik bağı ile aile yuvaları oluşturulmaya çalışılmıştır. Böylece evlilik, iki karşı cins arasında meşru bir şekilde aile kurmayı, çocuk sahibi olmayı, bu çocuklara belli bir statü sağlamayı ve kültürel, ekonomik, psikolojik, biyolojik amaçları hedefleyen bir anlaşma ve dayanışmadır.³

*“Onlar(kadınlarınız) sizin için birer elbise, siz de onlar(erkekleriniz) için birer elbisesiniz”*⁴ ayet-i kerimesinde buyrulduğu gibi bireylerin inanç ve değerleri doğrultusunda ilk yetiştirildikleri, eğitim ve terbiye aldıkları, kişiliğini, kimliğini, karakterini ve aidiyetini ilk oluşturduğu ortamdır. Aralarında kan bağı bulunan ya da ait oldukları aile içerisinde yer alan bu kişiler, birbirlerini koruyup kollama, koşulsuz şartsız sevmeye gibi içten gelen duygularla yüklüdürler.

Ne var ki; globalleşen dünyada kadının iş yükü artmış, sanayi devrimi sonrasında kendini iş ortamında ve farklı platformlarda da gösterir olmuştur ancak ev hayatının yükü yanı sıra iş hayatının da yükünü omuzlarında hissetmeye başlamış ve daha çok iş yükü altında ezilen kadının evlilikteki rolü de değişip problemlere açık hale gelmiştir. Bu şekildeki evliliklerinde uzun sürmesi de zorlaşmaya başlamıştır.

Netice itibariyle; evli çiftlerde karşılaştıkları maddi-manevi problemler karşısında bir çıkış noktası aramaktadırlar. Bu çözüm yollarından birini de ‘Din’ oluşturmaktadır. Bu

---

¹ Rum, 30/21

² Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr/

³ Sebahattin Uçar, *Bir Yastıkta Bir Ömür Mutluluk*, Ravza Yay., İstanbul 2008, s.14

⁴ Bakara, 2/187

bağlamda başvurabilecekleri danışmanlık hizmetlerinden biri de ‘Manevi Rehberlik’ tir. Alanında uzman din görevlilerince, dini kaynaklar merkeze alınarak, psikoloji, psikoterapi, sosyoloji vb. ilimlerden de yararlanılarak aile bütünlüğü sağlanmaya çalışılmaktadır.

1- ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bireyler modern hayatın getirdiği refah seviyesine ulaşmaya çalışırken, manevi değerlerden uzaklaşırlarsa aile yapısında sarsıntılar oluşur. Bu durum ev, iş, arkadaş, aile ve çevre ortamını etkileyip değerlerinden uzaklaşan, yabancılaşan insanlar için, mutsuzluk ve yalnızlık demektir.

Ancak sevgi, saygı, hoşgörü, özveri, merhamet ve sadakat kavramlarını tekrardan aile kurumunun temeline koyabilmek, değerlerine sahip çıkan aile yapılarını oluşturabilmek ve aile problemlerine, manevi rehberlik ile yön çizebilmek adına bu çalışma oluşturulmuştur.

Öncelikle aile problemlerin de sorunların neler olduğu araştırılmış, çözümü içinde manevi rehberlik nasıl bir katkıda bulunabilir sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

‘‘Manevi rehberliğin ailevi problemlerin çözümüne katkısı nedir?’’ sorusu araştırmanın problem cümlesi olmuştur.

2- ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı manevi değerlere sahip çıkılarak oluşturulan evlilik ve aile birliğinin önemine dikkat çekip, problemlerin çözümünde neler yapılabileceği hususunda öneriler geliştirmektir.

Ailevi problemlerin çözümünde manevi rehberliğin rolünü ön plana çıkarmak, dini, manevi ve ahlaki değerlerin birey ve toplumlar için sağladığı faydalara karşı akademik ve bilimsel dikkat çekmek hedeflenmiştir. Bu hususta yapılan araştırmalar incelenerek şu çalışmalara ulaşılmıştır:

- *Aile ve Ailenin Korunması*⁵

Evlilik birliğin dolayısıyla ailenin, sağlıklı ve huzurlu bir şekilde devamlılığını sağlaması bakımından genel hükümler çerçevesinde ayrıca özel olarak ta aile içi şiddetten etkin şekilde korunması hususları kanunlar bazında da dikkate alınarak incelenmiştir.

- *İsrail’de Toplumsal Yapı: Evlilik ve Aile*⁶

Neden sonuç ilişkisi içerisinde toplumsal yapı, evlilik ve aile, toplumun oluşum süreci ve ailenin oluşumunda önemli bir kurum olan evliliğin ve aile üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Evlilik türleri, evlilik oluşumu ve evlilik süreçlerinin aile kurumunu şekillendirmesine değinilmiştir.

- *Aile İçi İletişime Manevi Psiko-Sosyal Yaklaşım*⁷

Manevi değerlerin eşler arası iletişime katkısı ve günümüzdeki evliliklerin manevi-kültürel değerlerle ilişkisi incelenmiştir.

Görüldüğü gibi yapılan araştırmalarda evlilik ve aile kurumuna farklı bakış açılarından incelemeler yapılmakla birlikte manevi rehberlik açısından çalışmalara rastlanmamaktadır. Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda bu çalışma görülecektir ki alanında ilklerden olmasıdır. Bu çalışmadaki diğer amaçlardan biri de manevi rehberliğin ailevi sorunların çözümündeki etkisini hem teorik hem de pratik açıdan değerlendirebilmektir.

3- ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumların geleceğini oluşturan aile yapısına bilimsel katkıda bulunabilmek için ‘sağlıklı bireyler sağlıklı ailelerde yetişir’ prensibinden hareketle mutlu huzurlu aile yapısına nasıl sahip olunabileceğine dair önemli bulgular içermektedir. Aynı zamanda bu alana yönelik teori ve pratikte modeller sunulmakta, karşılaşılan problemlere ve bilimsel analizlere de yer verilmektedir. Bu akademik ve bilimsel deneyimler, bu alanda hizmet verecek

---

⁵ Bilge Könezoğlu, *Aile ve Ailenin Korunması*, Yüksek Lisans Tezi, 2006

⁶ Abdulrezzak Çil, *İsrail’de toplumsal Yapı: Evlilik ve Aile*, Yüksek Lisans Tezi, 2012

⁷ Fatma Zeynep Belen, *Aile İçi İletişime Psiko-Sosyal Yaklaşım*, Yüksek Lisans Tezi, 2010

kurumlardaki manevi rehberlere ve hizmet alacak bireylere karşı yapılacak çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu bağlamda evlenip aile olmanın önemi ve gerekliliğinden hareketle toplumsal yapıdaki yerini de göz önünde bulundurarak sağlıklı bireyler ve aile yapısının önündeki engelleri ve iyileştirme çabalarını gerek akademik araştırmalarla gerekse alanındaki uzman manevi rehberlerle inceleyip çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmamız; ülkemizde yeni gelişmekte olan manevi rehberlik alanında yapılan çalışmalara katkı sunabilmesi için bu konuda ileride olan Hollanda'daki manevi rehberlerin çalışma ortamları da yerinde görülüp, değerlendirmeler de bulunulduğundan önem arz etmektedir. Ayrıca alanında uzman kişilerin görüş ve uygulamaları dikkate alınarak hazırlanan anket uygulamasıyla da gerçek ve somut verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

4- ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma konu hakkında bilgi, örnekler, anketler, yaşanmış gerçek hayatlarla sınırlıdır. Aile içi problemler de özellikle karı-koca ilişkileri baz alınırken çocuklar, yakın akraba(kaynana-kaynata) gibi unsurlara kısmen değinilse de asıl amaç aile yapısı içerisinde karı-koca ilişkileridir. Ayrıca manevi rehberlik diğer dinlerde de olduğu için sınırlılık getirip, özellikle ^^İslam' da Manevi Rehberlik^^ başlığıyla konuya açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

5- ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma da literatür taraması yapılarak teori kısmına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Uygulama bölümünde ise anket ve röportajlar yapılarak teori ve uygulama kısmındaki bilgiler ışığında öneri ve yorumlar getirilmiştir.

6- ARAŞTIRMANIN TEMEL TERİM VE KAVRAMLARI

Çalışmamızda aile, evlilik, iletişim, din, manevi rehberlik, dini danışmanlık ve rehberlik gibi kavramların üzerinde durulmuştur. Önce aile kavramı ile başlanılmıştır.

Evlilik

Evlilik, iki karşı cins arasında meşru bir şekilde aile kurmayı, çocuk sahibi olmayı, bu çocuklara belli bir statü sağlamayı ve kültürel, ekonomik, psikolojik, biyolojik amaçları hedefleyen bir anlaşma ve dayanışmadır.⁸

Uzun süredir evli olan çiftlerle yapılan bir araştırmada, evliliklerin beş temel taşı olduğu tespit edilmiştir. Bunlar:

- Mahremiyet,
- Bağlılık,
- Uygunluk,
- İletişim ve
- Dini yönelim⁹

Bu bağlamda İslam dininin iki temel kaynağı Kuran-ı Kerim ve Hz. Peygamber (sav)' in sünnetinde de insanın var oluşundan ölümüne kadar her şeyi ile ilgili temel ilke ve hükümler belirtilmekte evlilik ve aile hayatına dair önemli bilgiler yer almaktadır.

Aile

İnsanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahip olan aile sevginin, saygının sorumlulukların, sabrın kısacası hayatın paylaşıldığı bir kurumdur. Toplumun geleceği olan sağlıklı nesiller sağlam, güçlü bir birlikteliğin olduğu, mutlu, huzurlu bir aile yapısında ortaya çıkmaktadır.

Aile sistemi bir bütündür, tek tek kişilerin toplamı olarak düşünülmemelidir; aile, içindeki bireylerin birbirleriyle etkileşiminden oluşan bir düzendir. Her bir aile bireyinin diğeriyle ilişkisi vardır. Bu ilişkiler ağı içerisinde her birey, kendi benlik bilincini ve kişiliğini yapılandırır.¹⁰

---

⁸ Sebahattin Uçar, *Bir Yastıkta Bir Ömür Mutluluk*, Ravza Yay., İstanbul 2008, s.14

⁹ <http://evlilikterapisti.gen.tr/evlilik-nedir/>

¹⁰ Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk*, 3. Baskı, İst. 1993, s.49-50, *Aile içi iletişimin çocuğun dinsel gelişimine etkisi* Araş. Gör. Halil Apaydın, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/188625>

Duygusal birlikteliğin yoğun yaşandığı aile ortamında bireyler kendilerini daha güvenli ve huzurlu hissetmekle beraber karşılaştıkları problemleri çözme noktasında birbirlerine destek olurlar.

Din

İslam’ da evlilik ve aile kurmanın önemi ayet ve hadislerle de desteklenmekte, bireylerin huzur ve güven bulduğu sıcak yuvaya sahip olması, aklını, ruhunu, bedenini, neslini koruyup muhafaza edebileceği, günahlardan korunacağı aile kurumu teşvik edilip, kolaylaştırılmaktadır.

Nitekim; Hz. Peygamber (s.a.v) *’Nikah benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi uygulamazsa benden değildir. Evleniniz, ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.’*¹¹ buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) ve sahabe-i kiram evlenmişler ve nassta da belirtildiği gibi tavsiye etmişlerdir. Müslümanlarda bu konuda hassas davranmakta ve evlenme çağına gelen gençlere maddi-manevi destek olup dini vecibelerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Aynı zamanda bireylerin çocukluk çağından itibaren ilk dini bilgilerini öğrendikleri aile kurumu kişileri madden manen güçlü kılmakta sosyalleşmesine, dünya ve ahiret saadetine kavuşmasına katkı sunmaktadır.

Manevi Rehberlik

Manevi rehberlik; insanlara acılı, sıkıntılı, üzüntülü, korkulu, yalnızlık ve ümitsizlik hallerinde, ani değişmelerle gelen (hastalık, ameliyat, mahkumluk, askerlik, sakatlık, afet vb.) kriz durumlarında, onların yanında olmak; onlara din ve inanç açısından destek olabilmek, varsa soru ve sorunlarına danışmanlık etmek; adet ve ibadetlerini yerine getirebilmelerinde rehberlik, varlıklarına bir mana, hayatlarına yeni bir anlam verebilmede eşlik edebilmektir.¹²

---

¹¹ www.ahmedkalkan.com.tr/mus-akaidi/item/102-muslimanin-evliliği-ve-aile-hayati.html, İbn-i Mace, Nikah, 1

¹² http://www.sakarya.khb.saglik.gov.tr/19336_manevi-destek-ve-rehberlik-bir

Özellikle aile sorunlarının düzeltilmesinde sadece psikolojik değil toplumun dini ve kültürel değerlerinin de iyileştirilmesi gerekir. Ülkemizde din ile tıbbın, tıp ile kültürel hinterlandın arası kopuktur. Doğal olarak, bu kopukluk, insan varoluşundaki bütüncül bakışın da önünde bir engeldir.¹³

Bu bağlamda, manevi destek ne bir kurtarıcı bekleyişi ne de vaaz verme sanatına güzelleme yapmaktır; modern insanın kendine taparak ayaklarına kilitlenmiş halinden, özgürleştirmek, onu bağlarından çözmektir. Ancak daha çok Avrupa ve ABD’de başlayan bu cereyanı hemen din ile ilintilendirmek doğru değildir; biz dini, dünyevileşmenin sıradanlığından özgürleştirici bir alan olarak görürsek, kuşkusuz maneviyatçılık ile din pek çok bakımdan ortak bir noktada kesişecektir.¹⁴ Ayrıca manevi rehberlik sosyoloji, psikoloji gibi ilim dallarından da istifade etmekte ancak uygulama ve işleyişiyle farklılıklar arz etmektedir. Bu bakımdan manevi rehber bir psikolog ya da tıp uzmanı değildir ama bireye kendisini bulması için ipuçları veren refiklik eden bir yoldaş durumundadır.

Dini Danışmanlık ve Rehberlik

Kişilik gelişimini tamamlamış olsa da bireylerin tek başlarına hareket etmekte zorlandıkları ve danışmaya ihtiyaç duydukları alanlardan birisi de dini hayattır. İnsanlar, içinde bulundukları hayata ilişkin bazı sorular sorarlar ve bu soruları cevaplarının bir kısmını dinde bulurlar. Psikolojik danışma ve rehberliğin klasik sürecinden ayrılarak, bu tür insanların problemlerine çözüm getirmeyi hedefleyen dini danışmanlık uygulamaları bu noktada karşımıza çıkar.¹⁵

Manevî-(psikolojik) danışmanlık sürecinde, normal danışan danışman ilişkisinden farklı olarak manevî-(psikolojik) danışmanlar, almış oldukları psikoloji ve teoloji eğitimlerinden dolayı çalıştıkları alanlarda psikolojik yöntemlerin yanı sıra ağırlıklı olarak kutsal alana referans yaparak dinsel motiflerden de yararlanırlar.¹⁶

---

¹³ Aliye Çınar, *Şiddet Çağında Sosyal Hizmetler ve Manevi Destek*, Sentez Yay., Ankara 2018, s.131

¹⁴ Aliye Çınar, a.g.e., s.16

¹⁵ Nurullah Altaş, a.g.e., s.327

¹⁶ Mustafa Koç, a.g.e. s.204

‘Dini Danışmanlık ve Rehberlik’ hayatın doğal akışındaki doğum, evlenme, hastalık, vefat, cenaze... gibi durumlarda gerçekleşen ve din hizmetleri alanında tartışılan yeni bir kavramdır.¹⁷ Bu durumda manevi rehberler hasta ve yakınlarına sabrı şükrü, teslimiyeti tavsiye eder. Çevrede bulunan insanların hata ve kusurlarına karşı sabır en önemli ahlaki bir erdemdir. İnsan ilişkilerinde, özellikle aile içindeki ilişkilerde sabır çok önemlidir.¹⁸ Yapılan çalışmalar incelendiğinde, tartışmanın, dini danışmanlık ve rehberliğin, bir din hizmeti faaliyeti mi yoksa din hizmetinin nasıl yapılacağına ilişkin bir yöntem mi olduğu sorunları etrafında yoğunlaştığı görülür.¹⁹

---

¹⁷ www.academia.edu/Documents/in/Dini_Danismanlik_ve_Rehberlik

¹⁸ Ömer DEMİR, a.g.e, s.145

¹⁹ Remziye EGE, ‘‘Dini Danışmanlık ve Rehberlik’’in Bir Bilim Dalı Olarak Gelişmesinin Gerekliği Üzerine Bazı Düşünceler, *Dini Araştırmalar*, Temmuz-Aralık 2011, Cilt: 14, Sayı:39, ss.104-114, dergipark.gov.tr/cuid/issue/27617/286648

BİRİNCİ BÖLÜM: AİLE KAVRAMI

İslam dininin iki temel kaynağı Kuran-ı Kerim ve Hz. Peygamber (sav)' in sünnetidir. İnsanın var oluşundan ölümüne kadar her şeyi ile ilgili temel ilke ve hükümler evlilik ve aile hayatı için de belirtilmiştir. Bunun yanı sıra sevgi ve aşk gibi bütün kalbi ihtiyaçların karşılandığı üzüntülerin paylaşıldığı bir müessese olan evliliğe sağlıklı her insanın ihtiyacı vardır. İnsanın yalnızlığını giderecek, gönlünü teselli edecek ve sıkıntılarını paylaşacak birine duyduğu ihtiyaç, meşru çizgide evlilik yoluyla karşılanır.²⁰

---

²⁰Sebahattin Uçar, *Karşılıklı Sevgi*, Ravza yay., İstanbul 2016, s.20

1.1 AİLE

Evlilik, görevdir, sorumluluktur, iştir, özveridir, paylaşımdır, emektir, karşılıksız sevgi ile yapılandır, başa kakmamaktır, hayatı paylaşmaktır, katılımdır, fedakarlıktır, egoyu yenmektir, sevgidir, saygı duymaktır, sorunları ve sorumluluğu paylaşmaktır. Bir diğer adı da evliliği yürütebilmektir.

Böylece sevgi ailenin ruhudur. İnsan ölünce ruh çıkar, ceset ise hiçbir şeye yaramaz. Sevgisiz aileler de ölü insanlar gibidir.²¹ Sevgiyle yapılan ev işleri, çocuk bakımı, evin geçiminin temini vb. gibi konularda yardımlaşmak, cinsiyetlere indirgemedi hayati birlikte paylaşmak gerekir. Allah'ın yarattığı sevgi, Allah rızası için olursa, Allah tarafından desteklenir. Böylece sevgi beslenir ve güçlenir. Allah'ın güçlü kıldığını kim zayıflatabilir?²²

Hız. Mevlâna ise evliliği erkekler için nefsinin boynuna bir bağ vurma olarak niteler; günahıtan sakınmanın temel yollarından birinin evlilik olduğunu da belirtir. Yine Mevlâna, “Kavun, karpuz olgunlaşıp sulandı mı yarmazsan telef olur gider” (*Mesnevî*, V/3718) benzetmesiyle vakti gelince evliliğin geciktirilmemesini önerir.²³

1.2 AİLENİN İŞLEVLERİ

Toplumun temel taşı oluşturarak aile, tarih boyunca her medeniyette farklı şekillerde var olmakta bölge ve şartlara göre değişik yapılar oluşturmaktadır. Geniş aile; anne, baba, dede, nine, hala, teyze, amca, dayı vb. kavramlarını da içinde barındıran yakın akrabalarla birlikte geniş büyük evlerde oluşmaktayken çekirdek aile yapısında ise; anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Geniş aile de yaşamak, büyüklerin tecrübelerinden istifade ederek yetişmek gerek yeni evli çiftler için gerekse doğacak çocuklar için manevi zenginlik ve güç kaynağı oluşturmaktadır. Ayrıca hakimiyet durumuna göre ataerkil veya

---

²¹ Sebahattin Uçar, a.g.e., s.20

²² Sebahattin Uçar, a.g.e., s.21

²³ Nuri Şimşekler; *Hız. Mevlana'da Evlilik, Aile ve Çocuk Eğitimi*, http://www.semazen.net/show_text.php?id=1372

anaerkil, eş sayısına göre de tek eşlilik monogami, çok eşlilikte poligami olarak adlandırılmaktadır.

Bu durumda aile olmak; zaman içerisinde bebek, çocuk, genç, eş, gelin damat, anne, baba, kayınvalide, kaynata rollerine bürünen insanların her yaşın getirdiği farklı rol ve sorumluluklarla harmanlanması demektir. Evliliğin ilk yıllarında yapılan rol dağılımı daha azken zamanla görevler artmakta kültüründe getirdiği etkenle anneye aitmiş gibi gözüken bazı görevleri baba da yapmakta veya tersi de olabilmektedir. Bu durum birbirini gerçekten seven insanlar için problem teşkil etmez.

1.2.1 Soyun Devamı

Çocukların gelişiminde anne babaların ebeveynlik becerileri önem arz etmektedir. Bunun oluşmasında da kişilerin yaşadıkları ortam, kültür, değerler ve ihtiyaçlar belirleyici olmaktadır. Çocuk, doğumundan itibaren anne-babasının ve çevresinde ki kişilerin tutumuna göre hareket eder. Hal ve hareketlerini, bu kişilerin davranışlarına göre düzenler. Çocuk, anne ve babasının yükseltmiş olduğu merdivene tırmanarak hayatta ilerlemeye çalışır.²⁴

Ana-baba olma olgunluğunun çok gerekli olduğu alanlardan biri ailede ruhi eğitimidir. Bunun için aralarında her zaman çıkması mümkün olan tartışmaları, hiçbir zaman çocuğun yanında yapmamaları gerekir. Aile de ruhi eğitimin sağlıklı bir seviyede gerçekleştirilmesi halinde toplum; her hareketi ölçülü, neşeli, saygılı, kavgasız insanlardan oluşan huzurlu bir hayat imkanına kavuşur.²⁵

1.2.2 Ailenin Kontrol İşlevi

Ebeveynlerin sergilediği davranışlar çocukların karakter oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Başlıcaları şu şekilde sıralanır:

- **Demokratik ebeveynlik:** Ebeveynlerin, çocuklarının yaşına ve gelişimlerine göre yetiştirdiği, sorumluluk ve kuralları belirlediği, tutarlı, akılcı ve iletişime açık bir

---

²⁴ Davut Can, *Eğitim Evde Başlar*, Hayat Yayın Grubu, s.1

²⁵ Hüseyin Ağca, *Ailede Eğitim*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s.95, dergipark.gov.tr

ebeveyn çeşididir. Çocuklarının hayatlarına direk müdahale edilmeyip, sorunlara beraber çözüm yolları üretilmiştir.

- **Otoriter ebeveynlik:** Çocukların özerkliğinin az desteklendiği, kuralcı bir yapının olduğu ebeveyn çeşididir. Kendini yetersiz hisseden içine kapanık, özgüveni düşük, aileye bağımlı olmuşlardır.
- **İzin verici ebeveynlik:** Çocuklarına arkadaş gibi davranmaya çalışan, anne-baba disiplininin olmadığı, çok esnek davranan çeşittir. Genelde okul ve iş hayatlarında uyum sorunu yaşamaktadırlar.
- **İlgisiz-kayıtsız ebeveynlik:** Çocuklarıyla pek zaman geçirmedikleri için soru ve sorunlarına duyarsızlaşan, irtibatlarının zayıf olduğu bir çeşittir.

1.2.3 Ailenin Maddi İşlevi

Evlilik sadece aynı evi, ortamı değil hayatı, geleceği paylaşmaktır. Yıllardır birbirinden bağımsız ev, kültür, sosyal çevre, eğitim ortamlarında yetişmiş insanların hayata bakış açılarında farklılık olmaktadır. Paraya yaklaşımları da dahil olmak üzere iki açıdan değerlendirilebilir:

- Eşlerden sadece birinin çalışması ya da
- İkisinin birden çalışması durumuna göre sonuçlar değişmektedir.

Ebeveynlerin her ikisinin de çalıştığı durumda çocukların durumu ne olacaktır? Kim bakacak, okul, ödev, faaliyetler gibi işlerinde kim nasıl görevler alacaktır ya da bakım sorumluluğu üçüncü bir şahsa (nine, dede, bakıcı, vb.) mı devredecektir. Kazançlarını nasıl değerlendireceklerdir?

	(%)
Bakımın kim tarafından yapıldığı	
Toplam	100,0
Annesi	86,0
Anneannesi veya babaannesi	7,4
Kreş veya anaokulu	2,8
Bakıcısı	1,5
Diğer yakın akraba veya komşusu	1,3
Birden fazla gündüz bakımı olan	1,0

Şekil 1: Bakımın Kim Tarafından Yapıldığı²⁶

Annesi tarafından bakılan çocuklar birinci sırada yer alırken, aile büyükleri tarafından bakılanlar ikinci sırada, son sırada ise bakım evleri yer almıştır.

Geniş aile ortamında tecrübelerin ışığında çocuğun yetişmesi, büyümesi daha kolay gerçekleşirken yeni aile olmuş bireyler de desteksiz gerçekleşmesi zordur. Çiftlerin her ikisi de çalışıyorsa yoğun iş temposu, sorunlar, hastalıklar, bazı işleri yetiştirememek, beklentileri, hayalleri yapamamak, güçsüz, aciz hissetmek gibi duygular içerisinde yorulan bireyler bir de yeterince vakit ayıramadıklarını düşündükleri evin yeni üyesi için endişe duymakta, vicdan azabı ve streste yaşamaktadırlar. Tüm bunlar evliliklerde gerekli önlemler alınmadığı takdirde sorun oluşturmaktadır.

1.2.4 Ailenin Manevi İşlevi

İslam dini gelmeden önce dünya coğrafyasında kadınlar birçok insani haktan mahrumdu. Bir eşya gibi satılıp alındığı, kadın mı şeytan mı olduğunun bile tartışıldığı, aynı sofraya oturulmadığı, diri diri toprağa gömülüp utanç sayıldığı devirler yaşanmaktaydı. Oysa ki İslam dini ile kadın baş tacı yapıp ayağının altına cennet serilmiştir. Ayrıca mükellefiyetler bakımından erkekle bir tutulmakta, aile ve toplum içerisinde hak ettiği değeri kazanması için gerekli yapı oluşturulmaktadır.

Hz. Peygamber (sav) ‘en hayırlı dünya nimeti olarak ifade ettiği salih kadın’ı şöyle anlatır: “*Mümin, takvadan sonra salih bir eş kadar hiçbir hayır ve mutluluktan faydalanmamıştır. Salih kadın, kocası kendisine bir şey emrettiğinde itaat eder, yüzüne*

²⁶ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>

baktığında onu sevince gark eder, hakkında yemin etse onu yerine getirir, bırakıp bir yere gidecek olsa, nefsi ve malı hakkında hiçbir endişe duymaz, emin olur.”²⁷

Kuran-ı Kerim ‘de mealen;

“...Kadınlar sizin için, siz de kadınlar için birer elbisesiniz...”²⁸ buyrulmuştur.

Bunun içinde birbirlerini tamamlamak, eksikliklerini gidermek, hayatı beraber yürümek için eşler arasında uyum şarttır. Mevlana Hz.leri Mesnevisin de, kadın-erkek arasındaki uyumu şöyle açıklamıştır:

“Ayakkabının çiftine bak. Teki ayağa biraz dar gelse ikisi de işe yaramaz. Kapı kanadının biri küçük, biri büyük olur mu? Ormanda ki aslana kurdun eş olduğunu gördün mü hiç?”²⁹ örneklerinde olduğu gibi birbirini anlamayan ve tamamlamayan eşlerin uyumu yakalayabilmesi zordur. Kuşun tek kanatla uçamayacağı, arabanın tek tekerlekle gidemeyeceği insan tek ayakla yol alamayacağı gibi tek taraflı çaba ile evliliklerde yürütülemez.

Netice olarak; Allah kadınla erkeği eşit değil eş olsunlar diye yaratmıştır. Birbirine eş, yoldaş olabilen çiftler evliliklerinde daha az sorunla karşılaşmaktadırlar.

1.2.5 Ailenin Sosyalleştirme İşlevi

İslam dini kadına çalışma, evi geçindirme mecburiyeti vermezken bu sorumluluğu erkeğe yüklemekte ama şartlar uy gunsa, eşinin de rızası varsa (aynı yaşamı paylaşan insanların karşılıklı fikir alışverişinde bulunmaları birbirini hoşnut ederek hareket etmeleri kastedilmiştir) ev geçimine katkıda bulunabilir.

Ayrıca Allah’u Teala Kur’an-ı Kerim ‘de;

“Erkekler kadınlar üzerinde koruyucusudurlar. Çünkü Allah bazılarını diğer bazılarından üstün kılmıştır (erkeklerin duygusal tarafları daha az olduğu için evin

---

²⁷ İbn-i Mace , Nikah, 5

²⁸ Bakara,2/187

²⁹ Nuri ŞİMŞEKLER , a .g .e. ,Mesnevi ,I/2309-2311, <https://rumimevlevi.com/trhz-mevlana-ru...ile-ve-cocuk-egitimi>

sorumluluğu onlara verilmiştir). Saliha kadınlar Allah'a itaatkardırlar.”³⁰ mealindeki ayette kadının, ailesi için kendi malından bir şey harcamak zorun da olmadığına işaret edilmiştir.

Ancak kadının da toplumsal hayatın içerisinde katkı sunarak bulunmasında hiçbir problem yoktur. Kadın bunu mecburiyet olarak değil, hoşnut olarak yapmakta olup zaten kadının girdiği her ortamda ki iş verimliliği, estetik anlayışı detay unsurlar vb. daha da güzel olmakta ama her şart ve durumda erkek kadının maddi -manevi ihtiyaçlarını israf veya cimriliğe kaçmadan karşılamak zorundadır. Fakat annenin çalışması durumunda babanın da anneye destek olması, annenin çalışmasından kaynaklanan boşluğu doldurmak ve çocuğun yeni aile düzenine uyum sağlaması için çaba harcaması gerekir.³¹

Netice itibariyle ilk olarak Hz. Havva'nın eşi Hz. Adem'e destek oluşuyla başlayan eş kavramı Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed (sav)' e hem maddi hem manevi desteğiyle yükselmiştir. Ona koşulsuz desteği yüzyıllar boyu karı-koca ilişkisinde örnek teşkil etmiştir. Yaşadığı zorluklara rağmen ne sevgisinden ne de O'na güveninden vazgeçmemiş, çalışma hayatına da devam ederek tüm maddi imkanlarını O'na sunmuştur. Bu ilişkiyi gören Hz. Fatıma ve Hz. Ali'nin evliliği bu temel üzerine kurulmuş, aynı manevi hissiyatlar içerisinde geçmiştir.

İnanç merkezimizin örnek çiftlerinden öğrendiğimiz şu dur ki, Allah için seven gönül, Allah rızasını gözeten kalp, Allah yolunda giden eşi bulunca manevi olarak zirvededir. Bu beraberlik karşılıklı, dayanışma, sevgi, saygı, destekle tüm zorlukların üstesinden gelir ve ahiretini de kurtarmış olur. Bize düşen de bu yolda gitmek ve eşimizi doğru seçmektir.

---

³⁰ Nisa, 4/34

³¹ Nevzat Tarhan, *Aile Okulu*, Timaş Yay., İstanbul 2011, s.55, www.kisisel.gelisim.org.tr/makaleler

1.3 AİLEDE SORUMLULUKLAR

Evlenen çiftler arasındaki sevginin büyüklüğünü İbn-i Hazm şu cümleleriyle çok güzel ifade etmiştir. ‘İstedim ki yüreğimi bir bıçakla yarıp açsınlar ve seni oraya yerleştirsınler, sonra da göğsümü kapatıp diksınler. Böylece sen kesinlikle orada olasın; diriliş gününe kadar başka yerde değil, orada kalasın.’³²Bu aşkın kolay olmayacağını bir bedelinin de olduğunu da dile getirmektedir. Şöyle ki;

Aşkın her hali ve süreci, aşığı içsel yolculuğa bir adım daha götürmektedir. İbn-i Hazm ‘a göre insan benliğinin açığa çıkmasında aşkı göğüsleyebilmenin de bir cesaret olduğunu söyler.³³ Bu cesareti gerçekleştirenler de evliliğe doğru adım atmaya başlamışlarken bazı kurallarla karşı karşıya kalırlar. Öncelikle evlenmeye karar veren adayların öncelikle kendileri tanımaları, müspet ve menfi taraflarını ortaya koymaları, nasıl bir eş istediklerini, evlilikten beklentilerini iyi tahlil etmeleri maddi-manevi olarak hazır olup olmadıklarını gözden geçirmeleri, acele ani kararlar almamaya özen göstermeleri gerekmektedir.

1.3.1 Bireysel Farkındalık

Evlilik hazırlıklarında ilk kural önce kişinin kendini iyi tanımasıdır. Hayattan karşı cinsten beklentileri nelerdir? Nasıl bir kişilik yapısına sahip kişilerle anlaşabiliyorlar? Beğenileri, istekleri, eksik yönleri nelerdir bilmesi gerekir. Böylece kendini iyi tanıyan kişiler karşısındakinde de istediği özelliklerin farkında olurlar.

Bunun içinde öncelikle, kişinin kendisini evliliğe hazır hissetmesi de büyük önem arz etmektedir. Maddi ve manevi olarak evliliğin getirdiği sorumluluğu, çıkabilecek sorunların üstesinden gelebilecek güce sahip olup olmadığını düşünmesi gerekmektedir.

---

³² Aliye Çınar, a.g.e., s.68, İbn Hazm, Güvercin Gerdanlığı, s.95

³³ Aliye Çınar, a.g.e., s.71

1.3.2 Nikah

İslam dini gelmeden önce birçok ülke ve medeniyetlerde çok eşlilik, nikahlı veya nikahsız birliktelikler yaygındı. Bunun sebepleri arasında koruma, daha fazla güç, nüfus elde etme istediği, savaşlarda erkek nüfusunun azalması vb. nedenler gösterilmektedir. Bu bağlamda İslam dini çok eşliliği getirmemiş aksine mevcut durumu belli şartlara bağlayarak sınırlandırmalara gidilmiştir.

Kuran-ı Kerim ‘de mealen;

*“Aralarında adaletli davranmak suretiyle 2,3,4 ‘e kadar evlenebilirsiniz. Eğer aralarında adaletsizlik yapacağınızdan korkuyorsanız bir tane almalısınız. Doğru yoldan sapmamanız için uygunu da budur.”*³⁴ buyrulurak evlenecek çiftlere adaleti gözeterek hareket etmeleri ama bir eşle de yetinmeleri tavsiyesinde bulunulmuştur.

*“Üzerine düşüp uğraşsanız da kadınlar arasında adil davranmaya güç yetiremezsiniz.”*³⁵ buyrulurak konunun hassasiyetine dikkat çekilmiştir.

Netice itibariyle günümüzde de en büyük problemlerin başında erkeğin aynı anda bir den fazla evlilik yapması gelmektedir. Hiç kimse sevdiği bir eşyasını bile bir başkasına verirken rahat edemezken, insanın eşini bir başkasıyla mutlu, huzurlu, istekli bir şekilde paylaşması ise düşünülemez. Çocuğu olmadığı için eşi Hz. İbrahim Peygamber’i yardımcısı Hacer validemiz ile evlendiren Hz. Sare validemiz bile bunu başaramamıştır.

1.3.3 Çocuk Eğitimi

Aile kuruluşuna temel teşkil eden, karşılıklı serbest irade beyanı ve bunun resmi makamlarca kaydedilmesinin hemen ardından, birbirini tamamlama sorumluluğu başlar. Bu sorumluluğun başlıcaları arasında, eşlerin ortak bir hayat için yeniden eğitilmeleri vardır. Bu eğitim, genel hatlarıyla bir uyum/intibak eğitimidir.³⁶

---

³⁴Nisa, 4/3

³⁵Nisa, 4/129

³⁶Hüseyin Ağca, *Ailede Eğitim*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012, s.71

Yeni kurulan yuvada farklı kültür eğitim ve zevkleri birleştirip karşılıklı anlayış hoş görü ile farklılıkları zenginlik kabul edip ortak zeminde buluşturmak gerekmektedir. Örneğin çocuk eğitiminde bizim olduğu kadar eşimizin de rolü çok büyük olacaktır. İslam eğitimcileri eğitimin doğumla birlikte, hatta daha önceden başlaması gerektiği hususunda görüş birliği içindedir. Bu görüşün dayandığı iki temel fikirden biri, ana babanın ahlaki ve fikri yapılarının çocuğun eğitiminde büyük etki gücüne sahip olması diğeri de çocuğun esnek bir tabiata sahip olup iyi veya kötü her türlü dış etkiye açık bulunmasıdır. Bu durumda çocuğu sağlıklı, ahlaklı ve dindar yetiştirmek, ancak çok erken yaşlardan başlayarak onun eğitimini ciddiye almakla mümkün olur.³⁷

Bu nedenle sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için seçimlerimizi doğru kıstaslar üzerinden yürütmeye gayret etmeliyiz.³⁸ Örneğin inanç birliği içinde olmayan eşler mutlu olamazlar. İnanç şekli, içeriği ne olursa olsun, insanın yirmi dört saatini kapsayan önemli bir şey olduğu dikkate alırsak, eşleri günün her saatinde zıtlıştırır ve karşı karşıya getirir. Bu bakımdan inançta fikir birliği olmalıdır.³⁹ Tüm bunları oluşturmaya çalışırken aileleri bazı tehditler de beklemektedir.

1.3.4 Merhamet

Bireylerin mutlu, huzurlu, güven içerisinde yaşayabileceği, ilk bilgilerini öğrendikleri, acıyı, sevinci paylaştığı, yardımlaşma ve dayanışmanın olduğu o sıcak küçük yapı taşına aile denir. Hz. Peygamber (sav)’ de aile hayatında hep sevgi ve saygı dolu olmuş nezaket, merhamet ve hoş görüyü elden bırakmamış istişarelerde bulunup maddi-manevi ihtiyaçlarını gözetmeyi de ihmal etmemiştir.

Sahabe-i kiramın büyüklerinden Efendimizin yıllarca en yakınında, hizmetinde bulunan kişilerden Enes b. Malik (r.a)’dan rivayetle;

“Ben Rasulullah kadar çoluk çocuğuna merhamet ve şefkatle muamele eden hiçbir kimse görmedim.”⁴⁰ diyerek aile fertlerine karşı nasıl davranılması gerektiği bildirilmiştir.

³⁷ <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=080357>, cilt: 08; sayfa: 357 [ÇOCUK - Hayati Hökelekli]

³⁸ Ayşe Dolmacı, *Çocuğunuzu Namaz Kılmaya Alıştırma Yolları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2014, s. 39

³⁹ Sebahattin Uçar, *Bir Yastıkta Ömür Boyu Mutluluk*, Ravza Yay., İstanbul 2008, s.61

⁴⁰ Müslim, Fedail, 62

Ayrıca aile birliğinin korunması için, aile fertlerinin her birine düşen görev ve sorumluluklar vardır. İslam dini evliliği, aile kurmayı teşvik ederken basit meselelerden de bu kutsal yuvanın dağılmasının önüne geçilmesini istemektedir. Gerek bireylerin gerekse aile büyüklerinin bu konuda aceleci ve sabırsız davrandıklarını, küçük meselelerin bile büyütülüp içinden çıkılmaz sorun yumağı haline aldığına şahit olmaktayız. Bu durumun sebepleri arasında;

- Sevgi kavramının içini boşaltılmış bir hal alması
- Çiftlerin beklentilerinin gerçeği yansıtmaması
- Evlenmeden bazı değerlerin tüketilmesi gibi belli başlı nedenleri de gösterebiliriz.

Hiz. Peygamber (sav)'de bazen evde aile fertleriyle sorunlar yaşamıştır ve bu durumda ki çözümleri bizim için örnektir. Hiz. Aişe (r.a)' dan rivayetle;

“Allah Rasulü bir keresinde Hiz. Aişe (r.a)'a şöyle demişti: *Ben senin benden memnun olduğunu ve bana kızdığını anlarım.*’ Hiz. Aişe şaşırarak, Hiz. Peygamber (s.a.v)’ e bunu nasıl anladığını sormuştu. Allah Rasulü; *Benden memnun olduğunda, ‘Hayır, Muhammed’in Rabbi aşkına olmaz’* diyorsun, bana kızdığında ise *‘Hayır, İbrahim’in Rabbi aşkına olmaz’* diyorsun.’ demiştir. Bu söz üzerine çok güzel bir cevap verip; Ey Allah’ın Rasulü, fakat Allah biliyor, ben sadece senin isminden uzak kalabilirim.’⁴¹ demiştir.

Bu örnek bize aslında gerçekten evli olan çiftlerin nasılda birbirlerinin duygularına hakim olduklarını, birbirlerini en ufak davranış bakış ve sözlerinden dahi çok iyi tanıyabildiklerini göstermektedir aynı zamanda da öfkelendiklerinde bile bunu büyütmeden küçük tepkilerde bulunarak ortadan kaldırmaları gerektiği de dikkatimizden kaçmamalıdır.

---

⁴¹ Buhari, Nikah, 109, basvaizismail.com/vaazforumu/index.php?topic

1.3.5 Güven

Günümüzde aile bağlarının kopmasına sebep olan olayların başında aldatma, zina olayları gelir. Evlilik sayesinde, toplumundaki bir kısım hastalıklar asgariye iner, bireyler rûhî ve nefsi rahatlığa kavuşurlar. Bu sayede toplum, zinânın bir sonucu olarak ortaya çıkacak olan bulaşıcı hastalıklardan kurtulmuş; hayasızlığın yayılması önlenmiş ve harama giden yollar kapanmış olur.⁴²

Bu bağlamda Allah Rasulü'nün yaşadığı bir başka sıkıntı verici hadise ise; İfk olayı yani Hz. Aişe (r.a) 'a atılan iftiradır. Hz. Peygamber (sav) i rahatsız etmek için münafık grubu hiç boş durmamış ve kıymetli, tertemiz ailesine iftirada bulunmuşlardır. Şöyle ki; Hz. Aişe (r.a)' ı taşıyan deve üzerinde muhafazası da vardır. İçerisini göstermez şekildedir. Beni Müstalik Gazvası sırasında bu şekilde yol almışken konaklamak üzere bir yerde dururlar. Hz. Aişe hacet gidermek için oradan uzaklaşır tekrar döndüğünde annesinden hatıra gerdanlığının düştüğünü görür ve aramak üzere geri döner. Kendisinin devenin üzerindeki muhafazada sanan taşıyıcılar grupla beraber hareket etmiştir. Hz. Aişe gerdanlığı bulup geri döndüğünde kafilenin gitmiş olduğunu görür ve çok şaşırır. Kafileyi geriden takip eden, unutulmuş eşyaları toplamakla görevli Saffan b. Muattal'ı gören Hz. Aişe onunla beraber, giderekten kafileye yetişir.⁴³

Bu durumu görenler Hz. Aişe' ye çirkin iftirada bulunurlar. Bu öyle bir hal alır ki hızla yayılır. Efendimizin kulağına kadar gelir. Bu durum onu çok üzer. Hz. Aişe (r.a)' a güvenmekle birlikte insanların su-i zanları incitmiştir. Fikir alışverişinde bulunur. Ashabın ileri gelenlerinin veya Hz. Aişe 'nin yakın çevresi ve bizzat Hz. Aişe (r.a)' ın kendisine de durumun hakikatini sorar. Yüce Yaratıcıdan kendisini doğrulayacak hakikati beklemektedir.

Ayet-i Kerime' de mealen;

“O iftirayı atanlar içinizden bir gruptur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın, aksine bu hakkınızda hayırlıdır. Onların her biri işlediği günahı yüklenecektir. İçlerinden günahın büyüğünü üstlenen için ise büyük bir azap vardır.”

---

⁴² N. Sabri Akın, *İslam'da Evlilik ve Karı Koca Hakları*, s.2, www2.diyaret.gov.tr/.../İslam

⁴³ Sire,3:310-311;Müslim,8:113-114

Bunu işittiğiniz zaman mümin erkekler ve kadınların birbiri hakkında hüsn-i zan beslemeleri ve ‘Bu apaçık bir iftiradır ‘demeleri gerekmez miydi?

Bu iddialarına dört şahit getirselers ya! Şahit getiremiyorlarsa onlar, Allah nezdinde yalancıların ta kendileridir.

Eğer dünyada ve ahirette Allah’ın lütfu ve rahmeti hep sizinle olmasaydı içine daldığınız günah yüzünden size büyük bir azap gelecekti.

Çünkü siz, iftirayı dilden dile yayıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız bir şeyi ağızlarınızla söylüyorsunuz, bunu da önemsiz sanıyorsunuz; halbuki Allah katında o büyük bir şeydir.

O kulağınıza geldiğinde, ‘‘Bunu konuşmak bize yakışmaz, fesühhanallah, bu apaçık bir iftiradır’’ deseydiniz ya!’’⁴⁴ buyrulmuştur. Böylece ayetle hakikatler ortaya çıkmıştır.

Netice itibariyle Allah-u Teala; kullarının her yaptığına şahit olmakla beraber dünya hayatında huzurlu mutlu bir şekilde yaşamak, yaşatmak için çaba sarf etmesi gereken insanoğlu, sırf kendi saadeti değil diğer insanların mutluluğu için çaba harcamalıdır. Bunun aksine başkalarına zarar verenler büyük bir günahı yüklenmektedirler.

Müslümanların; birbirleri için güzel duygular beslemeleri gerekirken görmediği ya da farklı yorumlanabilecek durumlarda doğruyu araştırmadan hareket etmemeli kul hakkına girmemeye özen göstermelidirler. Bir iddiayı ispat için dört şahit olması yani dört kişinin de aynı şeyi doğrulayıp söylemesi gerekmektedir. Aksi halde şahitliği, söyledikleri kabul edilmemektedir. Bu durumda doğruluğunu ispatlatmadan duyulan bilgiyi paylaşmak yanlışır. Günümüzde ki evliliklerde ki büyük sıkıntıların başında iftira ve yanlış anlaşılmalarda gelmektedir.

Ayrıca bu arada Hz. Peygamber (sav)’ in böyle hadise karşısındaki durum ve tutumunu da incelememiz gerekmektedir. Duyduğu haberi öncelikle araştırıp güvendiği kişilerle paylaşıp fikirlerini almıştır. Hz. Aişe’yi hemen suçlamamış, kendisine de işin aslını

---

⁴⁴ Nur, 4/11-16

sormuş ve asla Hz. Aişe'ye karşı şiddet, kaba davranış, kırıcı bir söz söylememiş, sonucun belli olması için beklemiştir. Fevri harekette bulunmayıp, olayın büyümesinin önüne geçmiştir. Elbette ki o bir Peygamber'dir. Fakat insanlara örnek olması için gönderilmiş bir Peygamber olduğu için uyarıları dikkate alınmalı böylesi ciddi meselelerde tarafların soğukkanlılıklarını koruyup, olayın iç yüzünü araştırmaları, istişarelerde bulunmaları, evliliği kurtaracak yollara başvurmaları gerekmektedir.

1.4 AİLE-DİN İLİŞKİSİ

İngilizce 'family' Arapça da ise 'el-usratu' kelimesiyle ifade edilen aile, evlilik ve kan bağına dayanan karı-koca, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik demektir.⁴⁵ İnsani ilişkilerin başladığı ilk münasebet alanı ailedir. Çocukların ilk eğitim ve terbiyelerini aldıkları, kazanımlar edindikleri aile ortamı toplumların geleceğini oluşturup, sağlıklı nesillere, sağlıklı ailelere kavuşturacağı için aile yapısı önem arz etmektedir.

Bireyin ait olduğu aile üyeleri arasındaki ilişkiler, eğer bir uyum içerisinde sürdürülüyorsa o aile huzur yer almakta ve bu tür ailelerde yetişen fertler de problem oranının düşük, başarının yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna karşılık birey uyumsuz ve huzursuz bir aile ortamında yetişmiş ise hem başarısı düşük olmakta hem de daha çok davranış bozukluklarına rastlanmaktadır.⁴⁶

Nevzat Tarhan'ın belirttiği gibi;

'Bilge bir zatın talebesi, sürekli her şeyden yakınıyor, şikayet ediyor, karamsar davranışlar sergiliyordu. Bilge kişi onu izliyordu.

---

⁴⁵ Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr/

⁴⁶ Erdil, K.(1991):5-6 Aile Okulu ,Ankara: TDV Yay., Yrd. Doç. Dr. Nevzat Aydın, Hz. Peygamber'in Aile Hayatında Eşler Arası İletişimin Temel İlkeleri, *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,(Haziran 2015), cilt: X, Sayı: I, s.102, dergipark.ulakbim.gov.tr/befdergi/article/download/5000165764/5000149878

Bir gün bir avuç tuz aldı, bir bardak suya karıştırdı talebesinin içmesini istedi ‘çok acı ‘cevabını verdi. Bu seferde gölün kenarına götürdü, aynı tuzu karıştırdı göle bir bardak su içirdi gölden. Bu sefer ‘çok güzel su ‘cevabını verdi. Bilge kişinin yorumu şu oldu:

“Oğlum, hayattaki zorluklar bir tutam tuz gibidir, onu duygularınla geniş karşılarsan sana zarar vermez. Sarayda kederli, zindanda mutlu olmak insanın elindedir.”⁴⁷ Hayatta her alanda olduğu gibi yeni kurulacak aile yuvasında da aile ilişkilerinde de olaylara bakış açısı kişileri rahatlatılabilir ya da çıkmazlara da sürükleyebilir. Bu bağlamda dini ve manevi değerlerle kurulacak kutsal aile yuvasında, güçlü bir aile yapısına sahip olabilmek için düzenlemeler getirilmiştir.

Her toplumda, millette, kültürde, din de farklı uygulamalar olsa da aile yapısı önemli görülmüştür. Şimdi de biraz bunlara değinelim.

1.4.1 Yahudilikte Aile

Yahudilikte evlilik yolu ile aile hayatının oluşturulmasına önem verilmiş aksi durum şiddetle yasaklanmış ve kınanmıştır. Talmud’ da;

“Karısı olmayan bir erkek neşeden, iyilikten, kendisini koruyacak bir kalkandan huzurdan... Tora’ dan mahrum bir şekilde yaşar. Hanımı olmayan erkek tam bir erkek değildir.”⁴⁸ denilmektedir. Böylece evlilik özendirilmekte evli olmayan kişilerin ise eksik, bedbaht olacakları ifade edilmektedir.

Yahudilikte aile kurmak sosyal olduğu kadar dini bir vecibe olup, babanın hakimiyetinin olduğu(ataerkil)bir aile yapısı üzerine kurulmuştur. Bekar kalmayı büyük günah sayarlarken, erkeğin çok fazla söz hakkı ve kadın üzerinde hakimiyeti vardır. Gerekçe olarak da Hz. Adem’in eşi Hz. Havva’nın cennetteki itaatsizliği, Hz. Adem (a.s)’ı yanıltması gösterilmektedir.⁴⁹ On emir de kadın; ev, köle, eşek gibi eşyalarla kocasının malı olarak

---

⁴⁷ Nevzat Tarhan, “Mutluluk Psikolojisi”, Timaş Yay., İstanbul 2016, s.18

⁴⁸ Bkz.TB, Yevamoth, 62b, *Semavi Dinlerde Aile-Evlilik Anlayışı ve Eşlerin Birbirine Karşı Tutumu* Sabri Malçok, Okan BüyükŞahin Ömer Faruk Yılmazlı, Tayfun Şahin, İzzettin Çoltu, Tez Çalışması, Yalova-2014 <http://www.academia.edu/11015957/>

⁴⁹ Tekvin,3/16, *İslam Ansiklopedisi*, KADIN-Ömer Faruk Harman cilt: 24;sayfa:84 <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=240084>

sayılmıştır.⁵⁰ Kadının hiçbir değer ve söz hakkının olmadığı gibi mirastan da yoksun bırakılmıştır.

Soyun erkek çocuktan devam edeceği anlayışı hakimdir. Erkek çocuk olana kadar devam edilir. Çok eşliliğin bir gerekçesi de budur. Ayrıca kişi ölürse yenge ile evlenme geleneği vardır. Doğacak çocuk ölen eşin soyunu devam ettiriyor anlayışı vardır. Bu evlilik mecburi yapılıdır. Aksi halde ayıp ve günah olarak değerlendirilir.⁵¹

Genelde İsrailoğulları içerisinde evlilik yaparlar(endogami). Evlenirken İslam dinin de mehire benzeyen kadına ‘mohar‘ denilen bir mal veya para hediye edilir. Boşanmalara ise hoş bakılmamıştır.

Tarihsel ve dinsel açıdan tek bir halk olmalarına karşın, yüzyıllar boyunca farklı ülkelerde dağınık yaşamaları sonucunda, Yahudilerin geleneklerinde ve yaşam biçimlerinde farklılaşmalar olmuştur.⁵²

1.4.2 Hristiyanlıkta Aile

Hristiyanlıkta da tıpkı İslam dininde olduğu gibi evliliğe, aile yuvasına değer verip desteklemişlerdir. “Evlenen kadın kocasına, Rabbine tabii olduğu gibi tabii olacaktır.”⁵³ inancı hakimdir. Hristiyanlıkta evlilik bir Tanrı buyruğu, dini bir görev olarak kabul edilmiştir. Evlenme papazın idaresinde gerçekleşip, evlilik antlaşması, Hz. İsa tarafından bir sır haline getirilmiştir. Nikah töreni esnasında İncil ‘den parçalar okunur, ilahiler söylenir ve yeni evlilerin mutlu olmaları için dualar edilir.⁵⁴ İlk dönem Hristiyanlarında düğün yemeği geleneği de vardır.⁵⁵

Rahip ve rahibelerin evlenme yasağı vardır. Pavlus tarafından koyulmuştur. Ruhbanlık Hristiyanlıkta aslında olmayan bir uygulamaydı.⁵⁶ Hristiyanlıkta akraba evliliği yasaktır. Ayrıca ana-baba, kardeş, süt kardeş, hala, teyze, üvey kız, üvey kardeş ile

---

⁵⁰ Çıkış, 20/17

⁵¹ Tesniye, 25/5-6

⁵² Abdülrezzak Çil, *İsrail’de Toplumsal Yapı: Evlilik ve Aile*, Yüksek Lisans Tezi, 2012, s.58

⁵³ Pavlusun Efesoslulara Mektubu, V/22-23

⁵⁴ Tümer Küçük, *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, II, 304

⁵⁵ Yuhanna, 2/1-10

⁵⁶ Ali Osman Ateş, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet’te İslam*, Beyan Yay., s.258-260

evlenilmezdi. Boşanma yasaktı eğer kişi boşanıp başkasıyla evlenecek olursa bunu zina sayarlardı.⁵⁷ Protestanlar biraz daha esnek olsada boşanmaya izin yoktur. Orta Çağ Avrupası da yabancı din mensuplarıyla evlenilmesi yasaktı uygulayanlara çok sert davranılmış hatta idam edilmiştir.⁵⁸

Çok eşlilik ise yaygın bir uygulamaydı. Önemli kişileri, papazları çok evlilik yapmıştır. Önemli din bilginlerinden Saint Chrisostum, Papa Gregoir gibi isimler çok evliliğin caiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Frank Kralı Clother, Alman imparatorları, Roma İmparatoru 2.Valentinien gibi kişiler çok evlilik yapmıştır, bu gelenek İmparator Jüstinien'e kadar devam etmiştir. Bundan sonra yasaklanmıştır.⁵⁹

Netice itibariyle; Hristiyanlıkta Yahudilikte ki bazı benzerlikleri görmek mümkündür. Hz. İsa önceki şariatleri tamamlamak için gelmiştir.⁶⁰ Hristiyanlıkta evlenmek, aile kurmak dini vecibe olarak görülmekte Tanrı ile sağlam irtibatın bu şekilde gerçekleşebileceği düşüncesine sahiptirler. Erkek hakimiyeti vardır. Kadın eşine itaat etmek zorundadır. Evlilik kutsanmış ayrılık ise asla mümkün değildir.⁶¹ Ayrılmanın mümkün olmayışı başka problemleri de beraberinde getirmiştir. Kilise dışından evlenmeler yapılmaya çalışılmıştır ya da evlilik dışı ilişkilerin yaşanmasına, yaygınlaşıp normalleşmesine sebep olmuştur. Bu da ahlaki çöküntünün baş sebepleri arasında gösterilmiş ve onları takip eden nice insanlar nice nesiller bu çöküntünün içinde harcanmıştır.

1.4.3 İslam' da Aile

*“Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”*⁶² buyrulmaktadır.

İslam' da aile, ahlaki ve hukuki değerleri ve sonuçları olan bir yapıdır. Evliliğin ana hatları Kuran-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in açıklamalarıyla detaylı bir şekilde

---

⁵⁷ A.O.Ateş, a.g.e, s.264

⁵⁸ A.O.Ateş, a.g.e, s.274

⁵⁹ A.O.Ateş, a.g.e, s.282

⁶⁰ Matta, 5/17

⁶¹ Markos, 10/ 8-12

⁶² www.insanveislam.org/, Nur, 24/ 32

belirlenmiştir. Amaç eşrefi mahlukat olarak yaratılmış insanoğlunun kadın olsun erkek olsun bu kutsal aile yuvasında, yaratılış gereğine uygun şekilde yaşamaları ve gelecek nesillere huzur, saadet, mutluluk bıraka bilmeleridir.

İKİNCİ BÖLÜM: AİLENİN PROBLEMLERİ

Din, geçmişte olduğu gibi günümüz de de pek çok konuda temel kaynak oluşturmaktadır. Toplumun en küçük birimi olan aile; dini, manevi ve ahlaki değerlerle beraber bireysel ve toplumsal hayatı çok yönlü olarak etkilemektedir. Ailenin temel işlevi sağlıklı nesiller yetiştirip, mutlu, huzurlu toplumlar oluşturmaktır. Bu bağlamda din, manevi ve ahlaki değerlerle beraber toplumsal kalkınmaya katkı sunmaktadır.

2.1 AİLE PROBLEMLERİ

2.1.1 Kişilik Problemleri

Aile yapılarındaki sorunların başında kişilik problemleri gelmektedir. Başlıcaları şunlardır;

- 1- **Depresif Kişilik:** Depresyon da olan kişiler, kendilerini hayatın akışına bırakarak iyileşemeyebilirler. Kendi kendine iyileşme bu hastaların yarısında mümkündür. Tedavi olunmadığında belirtiler haftalarca, aylarca, hatta yıllarca sürebilir. Çalışmama, uykusuzluk, yemek yiyememe, hayattan zevk almama, olaylara ilgisiz kalma başlıca belirtileridir.⁶³
- 2- **Nevrotik Kişilik:** Aşırı şefkat isteme, odaklanamama, güvensizlik, plan yapamama, düşmanca ve saldırgan tutumlar içinde olma, anormal seks davranışları, nefret, kin gibi kişiyi sağlıklı kişilerden ayıran tutum ve davranışlar sergileyen kişilerdir. Bu davranışların temelinde kaygı bulunmaktadır.⁶⁴
- 3- **Paranoid Kişilik:** Bu kişiler sürekli şüphe içinde olan, tüm insanlara güvensizlik duyan özelliktedir. Çevresine düşmanca tavırlar sergiler, sürekli huzursuz ve kızgın yapılarıyla bilinirler. Çevresindeki kişilerin, eşlerinin sebepsiz olarak sadakatını sorgular. Hastalar genellikle duygusuz görüntü verir, gerçekçi olmalarıyla gurur duyarlar.⁶⁵
- 4- **Narsistik Kişilik:** Bu kişiler, başkasının düşüncelerine ve isteklerine ilgisiz kalan kişilerdir. Kendini beğenmiş, başkalarının yaşattıklarına ve yaşadıklarına duyarsız kalan, sürekli olarak kendini ön plana çıkarmak isteyen kişiler narsistik olarak adlandırılır. Bu kişiler kendilerini başkalarının yerine koymaz, başkalarını anlamazlar.⁶⁶

Yukarıda da ifade edildiği gibi bu ve benzeri kişilik yapısına sahip bireylerle evli olanların bu birlikteliği devam ettirebilmeleri oldukça zordur. Tedavi edilmedikleri takdirde aile yapıları ciddi problemlerle karşı karşıya kalmaktadır.

---

⁶³ Aliye Çınar, a.g.e., s.111-112

⁶⁴ www.psikolojik.gen.tr/nevrotik.html

⁶⁵ <http://www.psikolojik.gen.tr/paranoid-kisilik-bozuklugu.html>

⁶⁶ <http://www.psikolojik.gen.tr/narsistik-kisilik-bozuklugu.html>

2.1.2 Yanlış Eş Seçimi

Ömür boyu mutluluk için eşler arasındaki karşılıklı sevgi en çok şu beş şeyde olur. Ahlak güzelliği, akıl güzelliği, dindarlık güzelliği istisnalar olsa bile ömrün sonuna kadar devam eder. İstisnalar kaideyi bozmaz. Servet güzelliği ani bir iflasla her an için yok olabilir. Fizik güzelliğine gelince, o zamanla yok olur.⁶⁷ Bu bağlamda eş seçimi evlilikte çok önemlidir.

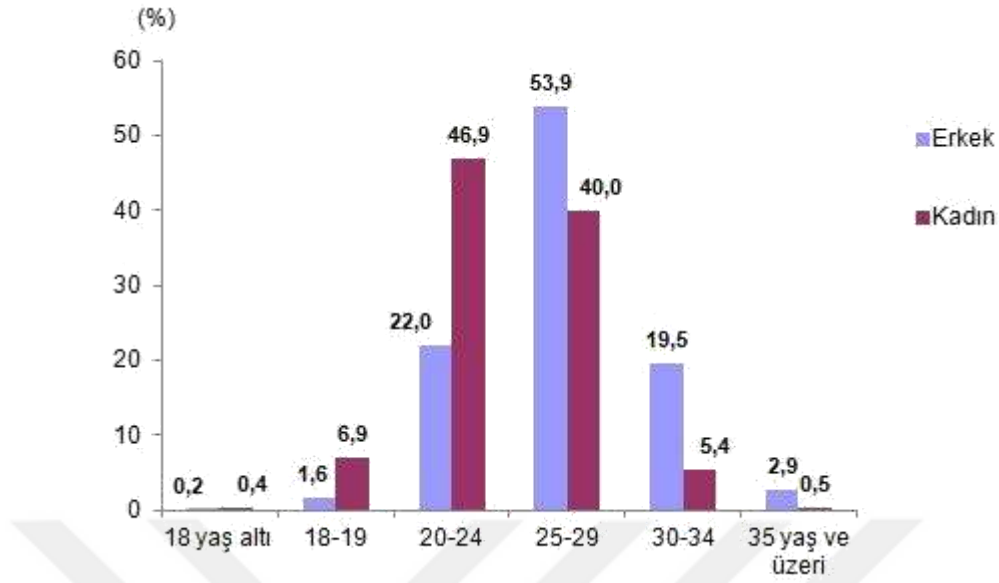
Bu bağlamda çok mutluyken ya da üzgünken ani verilen evlilik kararları da sıkıntılı sonuçlar doğurmaktadır. Çocuk sahibi olmak için yaş geçiyor kaygısıyla da hemen evlenme kararı almak doğru değildir. Madde bağımlısı, öfke kontrolü sorunu olan ya da ciddi sağlık problemi olan kişilerinde tedavi olmadan evlenmeleri ve bu durumlarını saklamaları da doğru değildir. Kişiler örneğin izledikleri filmlerde gerçek dışı masalımsı evlilik örnekleri görmüş olabilirler ya da çevrelerinde problemlı evliliklere de şahit olmuş olabilirler. Daha evlenmeden önce şartlanm ıř olarak ya çok mutlu ya da çok mutsuz olabileceklerine inanabilirler. Bu tarz sağlıksız düşüncelerden de arınmak gerekmektedir. Hayatın her alanında her şey bazen istenildiği gibi gerçekleşmeyebilir. Sorun ve sıkıntılar ne olursa olsun problemlerine çözüm bulabilen ya da çözümsüzlüğe sürükleyen çiftler vardır.

2.1.3 Evlenme Yaşı Problemi

Medeni kanunumuzun 124. maddesine göre kadın veya erkek olması fark etmeksizin 17 yaşını dolmuş olmak, yani en erken 18 yaşında kişi resmen evlenebilir. Birde bunlara ilaveten psikolojik ve fiziksel olarak evliliğe hazır olmak gerekir. Bu saydıklarımız işin görünen kısmıdır.

---

⁶⁷ Sebahattin Uçar, *Karşılıklı Sevgi*, Ravza Yay., İstanbul 2016, s.11

Şekil 2: Evlenme Yaş Aralıkları⁶⁸

Türkiye istatistik kurumunun 2016 verilerine göre ülke genelinde evlenme yaş aralıkları yukarıdaki tabloda yer aldığı gibidir. Evlenme yaşı kuralına büyük ölçüde uyulduğu gözükmemektedir. Evlenme yaşının 25-29 arasında yüksek çıkması okuma yazma oranındaki artışla da doğru orantılıdır. Gençlerin eğitim, askerlik, iş hayatı gibi meseleleri çözüme kavuşturduktan sonra evlenmeleri yaygınlaşmıştır.

2.1.4 Şiddet Sorunu

Aile içerisinde şiddet davranışı genelde 5 alt grupta değerlendirilir.

1. Fiziksel şiddet: Dövme, tokatlama, tekmeleme, yakma gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.
2. Cinsel şiddet: Seksüel motivasyona bağlı şiddet türüdür.
3. Duygusal istismar: Sevgi göstermeme, aşağılama, devamlı eleştirme, kıskançlık, reddetme gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.
4. İhmal: Daha çok çocuklar ve yaşlıların maruz kaldığı istismar türüdür. Kişinin sosyal ve maddi ihtiyaçlarını gidermeme, bunları sağlamada ihmal göstermektir.

⁶⁸ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>

5. Ekonomik istismar: Ekonomik istismar özellikle yaşlıların maruz kaldığı istismar türüdür. Kişinin parasını yönetmek, şahsa ait paraya veya kazanç sağlanmasına izin vermemektir.⁶⁹

Evlilik birliğinin sağlıklı ve huzurlu bir şekilde devamının sağlanması için Medeni Kanunumuzda düzenlenen koruyucu hükümler ile özellikle aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla kabul edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun gereğince hakim tarafından alınacak önlemlerin getireceği çözümler geçici niteliktedir. Bu sebeple, asıl çözüm toplumun temelini oluşturan aile bireylerinin eğitim ve kültür düzeylerinin yükseltilerek karşılıklı sevgi, saygı ve anlayış taşıyan bireyler yetiştirilmesine çalışılmalıdır.⁷⁰

2.1.5 Uyum Sorunu

Birbirinden bağımsız farklı ev, aile, kültür ortamında yetişmiş insanların aynı ortamı paylaşarak yaşamaları kolay olmamaktadır. Bunun için sabır, sebat, hoşgörü, saygı ve bir o kadar da zamana ihtiyaç vardır. İki farklı kişi, karakter birde hayat meşgalesi insana her zaman hayalini yaşatmaz. Bunu gerçekleştirebilmek için de bazı özellikleri bilmek gerekmektedir:

- İletişim becerileri
- Problem çözme becerileri
- Evlilikte rol paylaşımı
- Ebeveynlik becerileri
- Bütçe idaresi
- Cinsel yaşam⁷¹

---

⁶⁹ Gülseren Ünal “Aile İçi Şiddet”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, yıl: 7, cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart 2005 <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/spcd/article/view/5000108037/5000100747>

⁷⁰ Bilge Könezoğlu, *Aile ve Ailenin Korunması*, Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.139

⁷¹ Azize Nilgün Canel, *Evlilik ve Aile Hayatı*, 2.Basım, 2012, s.30

2.1.6 Çocuklarla İletişim Problemi

Çocuklar ilgi ve merak duygusunun da verdiği hareketlilikle sorduğu sorularına karşılık aldığı cevapları kendi iç dünyasında şekillendirerek anlamlandırır. Bitmeyen enerjisiyle dini dünyasını genişletmekte olan çocuklarda oluşmakta olan dini duygu ve düşünceler okul döneminde bilinçlenmeye başlar. Burada çocuğun sosyal çevresinde oluşan manevi havanın, dine özendirici davranışların önemli etkisinin olduğunu unutmamak gerekir.⁷²

Hz. Peygamber (sav);

*“Hiçbir anne-baba çocuğuna edep ve terbiyeden daha iyi ikramda bulunmamıştır.”*⁷³ buyurmuştur.

Birçok anne, daha bebeği doğmadan onun beslenmesi ile ilgili bilgi edinmeye başlar. Çocuğun vücuduna girecek besinlerin zamanı ve miktarı ile ilgili gösterdiğimiz hassasiyeti ne yazık ki birçoğumuz, onun Allah’la ilgili bilgilenme süreci için göstermiyoruz.⁷⁴

Çocuğun dini hayatla teması, aile içi ve yakın dış çevredeki gözlemleriyle olur. Bunu, yetişkinlere sorulan sorulara verilen cevaplar takip eder. Sonra da evde ibadet eden üyelerin taklit edilmesi şeklinde fiili ilgi gelir.⁷⁵ İslami inanç, ibadet ve ahlak eğitimi, ailede son derece serbest ve rahat şartlarda yapılmalıdır. İyinin zorlayıcı, baskıcı metotlarla benimsetilmeye ihtiyacı yoktur. Ancak telkin ve tebliğe ihtiyaç vardır.⁷⁶

2.1.7 Eşlerin Birbirini İhmal Etmesi

Hz. Peygamber (s.a.v) gerek aile yaşantısı gerekse günlük işlerinde hep sabırlı ve nazik olmuştur. Nitekim Kur’an-ı Kerim de;

---

⁷² Fatih Menderes Bilgili, *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler*, Beyan Yay., s.78

⁷³ Tirmizi, Birr, 33

⁷⁴ Nurten Ceceli Alkan, *Masa Başı Minder Üstü*, Çınaraltı Yay., s.123

⁷⁵ Hüseyin Ağca, *Ailede Eğitim*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s.96

⁷⁶ Hüseyin Ağca, a.g.e., s.96

“Sen Allah’tan bir rahmet sayesinde onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, etrafından dağılıp giderlerdi.” buyurmaktadır.⁷⁷

Hız. Peygamber (s.a.v) aile fertlerine zaman ayırır onlara olan sevgi ve muhabbetini hep gösterirdi. Nitekim bir seferinde Hız. Aişe (r.a) ile koşu yarışı yapmıştır.⁷⁸ O devirde meşhur olan kılıç kalkan gösterisini birlikte izlemişlerdir. Ayrıca yemek vakti tek başına sofraya oturmaz, aile fertlerinin de olmasına özen gösterirdi. *“Yemeği topluca yiyiniz, dağınık olmayınız, şüphesiz ki bereket topluca yemektir.”*⁷⁹ buyurmaktadır. Günümüzde bile uzmanların ailenin en az bir yemek vaktini beraberce yemeleri noktasında uyarmaktadırlar.

2.1.8 Ekonomik Nedenler

Peygamber Efendimiz (sav)’de

*“Kadınların sizin üzerinizde yiyecek ve giyecek hakları vardır.”*⁸⁰ buyurarak, ailenin geçiminin evin reisi olan erkeğe ait olduğunu belirtmiştir.

Evlilik ortak yaşamı paylaşmak olduğuna göre kadında isteyerek ve zorunlu olmadan evliliğe katkı sunmakta bu durum aynı zamanda sevap kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bazı durumlarda örneğin sağlık problemleri gibi erkeğin çalışmadığı ya da iş bulamadığı zamanlarda olabilir. Sahabe-i Kiramdan Abdullah bin Mes’ud’ un eşi Zeynep (r.a) evin geçimine destek olmak için el işi tarzında şeyler yaparak maddi destek sağladığını, bu durumu Peygamber Efendimiz’e sevap mı diye sordurduğunda ise;

*“Evet iki ecir vardır: Bir akraba ile ilgilenmekten dolayı, diğeri de sadaka olmasından dolayıdır.”*⁸¹ cevabını aldığı bildirilmektedir.

---

⁷⁷ Al-i İmran, 3/159

⁷⁸ www.islamihayatdergisi.com/konular, Ebu Davud, Edeb, 103

⁷⁹ www.islamihayatdergisi.com/konular, İbn-i Mace, Et’ime, 17

⁸⁰ bk. Ebu Davud, Menasik, 56; İbn Mace, Menasik, 84

⁸¹ Buhârî, Zekât 48; Müslim, Zekât no. 45-46

2.1.9 Aldatma Problemi

İnsanların sosyal anlamda temel ihtiyaçları kabul edilmek, beğenilmek, onaylanmak, güvenmek ve sevmektir. Kişi kendini mutsuz, önemsiz, değersiz hissettiğinde bu temel ihtiyaçlarını giderebilmek için çareler arar, başka birilerinin kendisine değer vermesi, onu mutlu eder. Özellikle depresyonda olan erkek ve kadınların hem riskli davranışları hem de kendini değerli hissetmeleri aldatmaya sürükletir.⁸²

Hiz. Peygamber (s.a.v) ‘en hayırlı dünya nimeti olarak ifade ettiği salih kadını şöyle anlatır: *Mümin, takvadan sonra, salih bir eş kadar hiçbir hayır ve mutluluktan faydalanmamıştır. Salih kadın, kocası kendisine bir şey emrettiğinde itaat eder, yüzüne baktığında onu sevince gark eder, hakkında yemin etse onu yerine getirir, bırakıp bir yere gidecek olsa, nefsi ve malı hakkında hiçbir endişe duymaz, emin olur.*⁸³

Bu bağlamda Hiz. Peygamber evliliğın en önemli gayesinin kişinin duygularını ve düşüncelerini paylaşabileceği, iffetini muhafaza edebileceği ve meşru olarak neslini devam ettirebileceği salih bir eşe sahip olmak olduğuna işaret etmiştir.⁸⁴

2.1.10 Kıskançlık Problemi

Başkalarına ait olan şeylere sahip olma kaybetme korkusu ile beliren duygudur. Özellikle özgüveni düşük kişilerde gözlemlenmektedir. Karşısındakine sürekli sorular sormak, güvenmemek, saldırgan davranışlar sergilemek belirtileri arasındadır. Bu da ilişkiyi yıpratıcı bir hal alır. Evdeki perdeleri dahi kontrol eden eşini kimseyle konuşturmayıp beşeri ilişkileri kısıtlayan bireylerin varlığı inkar edilemez. Ancak eşlerin arasındaki ilişkiyi bozan bu durum aslında bireyin sahip olduğú güvensizlik sonucudur. Bu bağlamda her hususta olduğú gibi eşler arasındaki kıskançlığında bir ölçüsü olmalıdır.

---

⁸² <http://www.aileevlilikdanismani.com/>

⁸³ dergipark.ulakbim.gov.tr, İbn-i Mace, Nikah, 5

⁸⁴ Nevzat Aydın, a. g. e, Dölek, Adem(2008)''Sünnet Işığında Aile İçi İletişimde Hiz. Peygamber'in Örneklığı I'', Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c. I, sy.2, Erzincan.

2.1.11 Eşlerin Akrabalarına Saygısızlık

Sema Maraşlı' nın 'En Güzel Hediye' adlı kitabında belirttiği gibi; 'şükreden güzelliklere kavuşur, şikayet edenin derdi çoğalır. Her şey birbirini çeker. Yeter ki sen mutlu olmayı bil', demektedir.⁸⁵ İçsel özgürlüğe erişmek için önemli olan yaşlanmadan bilge olabilmektir. Bilgi alışverişinden ziyade bilgelik alışverişi yapıldığında hayatın gerçek anlamına ve mutluluğun gerçek anlamına vakıf olunur. Bilmiş kadın-erkek olmak yerine, bilge kadın-erkek olmak insanın kendisine yapabileceği en büyük iyiliktir.⁸⁶ İyilik yolları çeşitlidir. İnanan insanın bütün davranışları ihlâs gereği öncelikle Allah -insan ilişkisini hedefler. İhlâs bütün ilişkileri bir amaçta toplar. Yaptığı iyil iklerle Allah'ın rızasını amaçladığı için insanlardan bir karşılık görmese de iyilik yolundan ayrılmaz.⁸⁷

Yüzyıllardır tartışıla gelen konulardan biri de gelin kaynana anlaşmazlığıdır. Bunun nedenleri arasında 'gelinlerin kaynanalar konusunda önyargılı olmaları, gelinlerin evlenmeden önce, çevresindekilerden bu konuda yanlış ve uyumu zorlaştıracak öneriler alması, gelinlerin eşlerinin ailelerine uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Bir diğer nedende kaynanaların gelinlerine yönelik olumsuz tutumları, ilişkileri zedeler. Kaynanaların oğullarını paylaşmak istememeleri, oğulları yerine kendi karar vermeleri, çok büyük olmayan sorunların sadece eşler arasında kalması gerekir. Her probleme aileler müdahil olursa işin içinden çıkılmaz. Bu eşler arsında da gerginliğe sebep olur.'⁸⁸

Bu bağlamda çiftlerin eşlerinin yakınlarına da iyi davranmaları, onlardan da hoşgörü, sevgi ve merhametlerini esirgememeleri gerekmektedir.

2.1.12 Kötü Alışkanlıklar

Literatürde az önce belirtildiği gibi insan sağlığına zararı olan, bağımlılık düzeyindeki her türlü davranış bir zararlı alışkanlıktır: kahveden tutun da geceleri uyumayı engelleyecek düzeyde internette çok sık vakit geçirmeye kadar her tür bağımlı davranış

---

⁸⁵ Sema Maraşlı, *En Güzel Hediye*, Hayat Yayın Grubu, İstanbul 2014, s.114

⁸⁶ Sevda Türküsev, *Yuwayı Dışı Kuş Yapar*, Akis Kitap Yay., İstanbul 2014, s.202

⁸⁷ Ömer Demir, *Dini Kavramlar ve Öğrenme Ortamları: Salih Amel Örneği*, Doktora Tezi, Ankara-2013,

⁸⁸ Aliye Çınar, a.g.e, s.155-156

aslında bir tür zararlı alışkanlıktır. Ancak zararlı alışkanlıkların temelde dört türden oluştuğunu söyleyebiliriz:

- 1- Alkol bağımlılığı
- 2- Sigara ve tütün bağımlılığı
- 3- Uyuşturucu madde bağımlılığı
- 4- Kumar⁸⁹

Bu bağlamda kötü alışkanlıklar erken müdahale edilmediği takdirde aile bütünlüğünü bozucu sonuçlara götürmektedir. Aile yapısını madden manen zedelemekte bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini bozmaktadır.

2.1.13 Boşanma Problemi

Türk Medeni kanununun 4721 de yer alan maddesindeki yer alan başlıca boşanma sebepleri şöyledir:

- *Zina*
- *Cana kast etmek*
- *Onur kırıcı davranış*
- *Küçük düşürücü suç işlemek, haysiyetsiz hayat sürmek*
- *Terk*
- *Akıl hastalığı*

---

⁸⁹ <https://www.guncelpsikoloji.net/bagimliliklar/zararli-aliskanliklar-nelerdir-h6474.html> (2018)

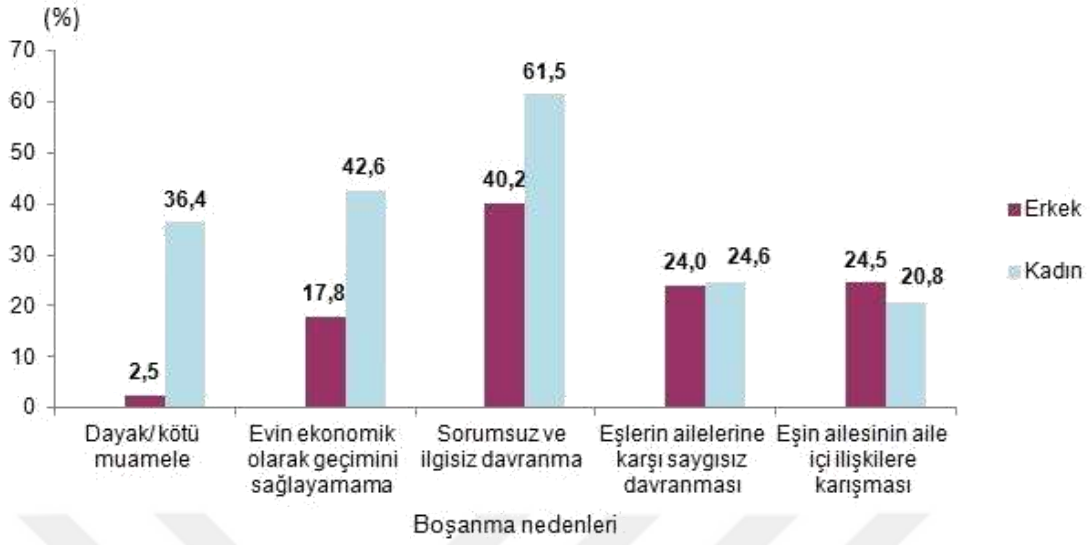
Evlilik süresi (yıl)	2015		2016	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Toplam	131 830	100,0	126 164	100,0
1 yıldan az	4 814	3,6	4 550	3,6
1-5	47 075	35,7	44 816	35,5
6-10	28 384	21,5	26 531	21,0
11-15	18 276	13,9	17 833	14,2
16-20	14 252	10,8	13 994	11,1
21-25	8 850	6,7	8 779	7,0
26+	9 957	7,6	9 495	7,5
Bilinmeyen	222	0,2	166	0,1

*Şekil 3: Evlilik Süresi*⁹⁰

Çiftlerin birbirini tanıma, görev ve sorumluluk paylaşma zamanı olan evliliğin ilk yıllarında boşanma oranının daha fazla olduğu görülmektedir.

Gerek İslam dininin emir ve yasakları gerekse kanunlar insana değer vermekte, bireylerin hak etmedikleri muameleler karşısında ruhsat ve çözümler sunarak beşeri ilişkilere düzen ve nizam getirmektedirler. Sevilmeyen ama gerektiğinde de uygulanabilir olan boşanma kavramı da hayatın çok mühim bir gerçeği olarak ortaya çıkmaktadır.

⁹⁰ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24642>

Şekil 4: Boşanma Nedenleri⁹¹

Boşanma nedenleri incelendiğinde ilk sırayı sorumsuz ve ilgisiz davranma alırken ekonomik nedenler ikinci sırada olup, son sırada ise çiftlerin aileleri yer almaktadır.

Tüik 'in 2016 evlenme ve boşanma istatistiklerine göre; evlenen çiftlerin sayısı 2015 yılında 602 bin 982 iken 2016 yılında %1,4 azalarak 594 bin 493 oldu. Boşanan çiftlerin sayısı ise; 2015 yılında 131 bin 830 iken 2016 yılında %4,3 azalarak 126 bin 164 oldu.⁹² Bu veriler de evlenme ve boşanma oranının düştüğü gibi bir durumla karşı karşıyayız. Bizim yaptığımız yoruma göre evlenme oranının düşmesi;

- Modern dünyanın getirişiyle manevi değerlerden uzaklaşan insanların evliliğin aşkı öldürdüğüne inanması,
- Evlenmeden birlikte yaşama serbestliğinin artması,
- Ekonomik özgürlüğe daha fazla kavuşan kadınların evlenmek istememeleri gibi nedenleri sayabiliriz.

Ayrıca yeni tanıma, kabul etme- edilme aşamasında olan gençlerin eşlerinin aileleri ile daha fazla vakit geçirmeye çalışmaları, onları tanıma ve kendilerini tanıtmaya açısından

⁹¹ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>

⁹² www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24642 Tüik, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri-(2016-02.03.2017)

faydalı olacaktır. Bu noktada ebeveynlerinde aşırı koruyucu, aşırı müdahaleci olma, aile mahremiyetlerine saygılı olma konusunda da dikkatli olmaları gerekmektedir.⁹³

Boşanma oranlarındaki düşüşlerde ise;

- Son yıllarda arttırılan aile terapileri ve danışmanlığının yaygınlaşması,
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalar,
- Ekonomik refah seviyesindeki yükselmenin de etkili olduğu söylenebilir.

Günümüzde aile, sıkı bir eğitim ve dayanışma ocağı olma özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Bilhassa Avrupa ülkelerinde, ailenin hayatiyeti yerine mensubu olan fertlerin hayatiyetine hizmet eden; onların hayat mücadelesinde daha dayanıklı olmalarını hedefleyen bir zihniyet hakim olmuştur. Fertlerin aile kurumuna bağlılığı etrafındaki duygu ve düşünceleri bu husus üzerinde toplanmaktadır.⁹⁴ Bu durumun özellikle Avrupa ülkelerinde evliliğe, aile kurmaya bakış açısı üzerinde olumsuz sonuçları olmuştur. Evlilikten uzaklaşan, aile kurmayı gereksiz, görüp çocuk arzusundan da uzaklaşmışlardır. Ayrıca bu düşünce yapısı oralarda yaşayan farklı millet ve kültürleri de etkileyerek aile anlayışlarında değişimler meydana getirerek özellikle kültüründen uzaklaşan milletlerin yapısını etkilemiştir. Aile yapılarında kriz ve erken boşanmalar, evliliğe soğuk bakmalar oluşmuştur.

2.2 ARAŞTIRMA

2.2.1 Araştırmanın Problemi

Toplumun en küçük ve sağlam yapı taşı aile birliğini oluşturmak için evlenmek birinci kuraldır. Allah'ın emri, Hz. Peygamber'in sünneti olan evlilik müessesesinin de güçlü olması içinde birtakım kurallar, görevler, sorumluluklar getirilmiştir. Vakti gelenlerin, şartları tutanların evlenmeleri teşvik edilmekle beraber, kurulmuş yuvanın da güzel ve huzur

---

⁹³ Azize Nilgün Canel, *Evlilik ve Aile Hayatı*, 2.Basım, 2012, s.116-117

⁹⁴ Zeki Aslantürk ve Niyazi Akyüz, *Din Sosyolojisi II Sosyal Dinamik Bünye Analizleri*, Çamlıca Yay., İstanbul 2015, s.186, Tahir Çağatay, *Günün Sosyolojisine Giriş*, s.136

dolu olması için yapılması gerekenler belirtilmiştir. ‘‘Bir kimse eşine kin beslemesin. Onun bir huyunu beğenmezse bir başka huyunu beğenir.’’⁹⁵ buyrulmuştur.

Toplumda bu kadar önem ve değere sahip bir konu da; aile içerisinde evlilik birlikteliğini bozacak kadar sorunların, tahammülsüzlüklerin baş gösterdiği de aşıkardır. Aile ve toplum yapısındaki değişim çiftleri müspet ve menfi yönlerden etkilemiştir. Bu bağlamda gün geçtikçe boşanma sayılarındaki artışın yaşanması evlilik problemlerinin neler olduğunu araştırmaya sevk etmiştir.

2.2.2 Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada mülakat sorularını belirlemek için; teori bölümündeki açıklamalardan hareket edilmiştir. Yapılan literatür taraması ışığında oluşan genel sorunlar üzerinden çıkarımlarda bulunulmuştur. Araştırmaya katılmayı gönüllü isteyenlerden oluşan çiftlerle görüşmeler yapılmıştır. 21 kişinin katıldığı mülakatta SPSS 11,00 programından faydalanılmıştır. Verilen cevaplar ışığında analizler yapılarak yorumlar getirilmeye çalışılmıştır.

2.2.3 Araştırmanın Evreni ve Sınırlılıkları

Araştırma, Hollanda ‘da yaşayan Müslüman Türk aileler arasından Nisan-Eylül 2017 arasında yapılan mülakatlara, gönüllü katılan kadın ve erkek çiftlerden seçilmiştir. Evdeki diğer bireyler değil sadece eşler arasındaki soru ve sorunlarla sınırlıdır.

2.2.4 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, eşler arasındaki problemleri tespit edip, çıkarımlarda bulunmak, sağlıklı ve kaliteli bir aile yapısı oluşturmaya çalışarak bu ilişkileri düzenleyecek manevi unsurları belirlemektir. Hollanda’ da ki Müslüman Türk aile yapısını incelediği için alanında önem arz etmektedir.

---

⁹⁵ Müslim, Rada 61

2.2.5 Demografik Özellikleri

Araştırmaya 18 evli kişi katılmaktadır. Araştırmaya katılanların genel özellikleri değerlendirilirken SPSS 11,0 programından faydalanılmaktadır. Sonuçlar şöyledir:

Tablo 1
Cinsiyete Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde (%)
Kadın	12	66,6
Erkek	6	33,3
Toplam	18	100

Ankete 18 evli kişi katılmakta, 12 ‘si kadın, 6’sı ise erkektir. Katılanların %66,6 sını bayanlar oluştururken, %33,3 ‘ünü erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 2
Yaşa Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde (%)
20-25 yaş arasında	4	22,2
25-35 yaş arasında	6	33,3
35-45 yaş arasında	5	27,7
45-55 yaş arasında	3	16,6
Toplam	18	100

Ankete katılanlardan 25-35 yaş aralığında olanlar ilk sırayı alırken, 35-45 yaş aralığında olanlar ikinci, 20-25 yaş arası üçüncü, son sırada ise 45-55 yaş aralığında olanlar yer almaktadır.

Tablo 3
Evlilik Sürelerine Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde (%)
1-5 yıl arasında	5	27,7
5-10 yıl arasında	4	22,2
10-20 yıl arasında	7	38,8
20-30 yıl arasında	2	11,1
Toplam	18	100

Evlilik yılları incelendiğinde ise; 10-20 yıllık evlilerin sayısı ilk sırada yer alırken, 1-5 yıllık evliler ikinci, 5-10 yıl arasındakiler üçüncü, son sırada ise; 20-30 yıllık evli olanlar yer almaktadır.

Tablo 4
Evli Çiftlerin Eğitim Durumuna Göre

	Sayı	Yüzde (%)
İlköğretim	4	22,2
Orta öğretim	5	27,7
Lise	5	27,7
Üniversite veya üstü	4	22,2
Toplam	18	100

Araştırmada ortaöğretim ve lise, mezunlarının eşit sayıda ve birinci sırada yer aldığı, ilköğretim ve üniversite veya üstü mezunlarında eşit sayıda ve ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 5
Gelir Düzeyine Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde (%)
Az	3	16,6
Orta	6	33,3
Yüksek	9	50
Toplam	18	100

2.2.6 Anket Soruları

Merhaba ;

Bu anket yüksek lisans tez konusu için bilgi toplama amaçlı hazırlanmıştır. Amacımız, Aile problemleri ve çözümüne yönelik doğru ve gerçek bilgiler derlemektir. İsminizi bildirmek zorunda değilsiniz. Elde edilecek bilgiler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Ankete katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

- 1- Cinsiyetiniz
- 2- Yaşınız?
- 3- Eğitim durumunuz? Mesleğiniz?
- 4- Aile tipiniz nasıl? (çekirdek veya geniş aile)
- 5- Gelir düzeyiniz nasıl? İşte çalışıyor musunuz? (veya eşiniz)

- 6- Herhangi bir hastalığınız var mı? Devamlı kullanmak zorunda olduğunuz ilaçlarınız var mı?
- 7- Nasıl evlendiniz? Kaç yıldır evlisiniz? Çocuklarınız var mı? Eşinizle hangi özelliğinden dolayı evlendiniz?
- 8- Eviniz de iş bölümü var mı? Bir evlilikte sizce kadının ve erkeğin görevleri nelerdir?
- 9- Sevginizi eşinize nasıl gösteriyorsunuz? Eşinizden gerekli saygıyı gördüğünüzü düşünüyor musunuz?
- 10- Eşinizin hangi özelliğini beğeniyor hangisini beğenmiyorsunuz? Bunu ona söylediniz mi? Eşiniz sizin en çok hangi davranışınızı eleştirir?
- 11- Eşinizi iyi tanıdığınızı düşünüyor musunuz? Mutsuzken, sinirliyi ken ki birbirinize karşı yaklaşımlarınız nasıl olur? Eşinizin çocuklarınızın babası/annesi olduğu için mutlu musunuz? Sizce doğru insan mı?
- 12- Birbirinizin ailesine karşı ilişkileriniz nasıl? Ailesinden sorun yaşadığınız kişiler var mı? Varsa eğer çözüm için eşiniz veya ailesi ile konuştunuz mu?
- 13- Eşiniz ailesinden bağımsız hareket edip kararlar alabiliyor mu? Eşinizin ailesi size maddi-manevi destek oluyor mu ya da siz?
- 14- Birbirinize zaman ayırabiliyor musunuz? Ortak aktiviteler yapabiliyor musunuz?
- 15- Eşinize sürprizler yapar mısınız ve ne sıklıkta? Ya da küskünlüğünüzü uzun sürdürüp intikam almaya çalışır mısınız?
- 16- Sorunlarınız olduğunda hiç psikolojik destek aldınız mı? Din görevlilerinden manevi yardım aldınız mı? Değişim oldu mu?
- 17- Aile ve evlilik hayatınızı genel olarak yorumlamak isterseniz, hangi cümleyi kurardınız?

2.2.7 Çıkarılan Sonuç ve Öneriler

Kültürün nesiller boyu aktarılabilmesini sağlayan en önemli unsur aileyi oluşturmakla başlamaktadır. Araştırma, evlilik yolu ile kurulan aile birliğinde eşler arasındaki uyum sorunlarını tespit ve çözüm yollarını ortaya çıkarmak için hazırlanmıştır. Aileyi sağlıklı ve mutlu bir evlilik yuvasına dönüştürmenin yöntemleri araştırılmıştır.

Araştırmada manevi rehberliğin evlilik ilişkisine ve aile yapısına etkisi de incelendiği için evlilikte, eşler arasındaki denkleğin ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Maddi sorunların ortadan kaldırılması için çalışmakta ayrı bir önemli başlıktır. Evlilik yolu ile yurt dışına gelen kişilerin yaşadıkları travmalar, uyum sorunu, yetersizlik hissiyatı, gurbette olmanın da yaşattığı psikolojik baskı ile de daha büyük bir sorun yumağı haline gelmiştir. Kadının çalışıp erkeğin işsiz kaldığı durumlarda yaşanan sıkıntılar artmakta özellikle çok kültürlü bir yapıya sahip olan Hollanda ‘da farklı kültürlerin etkisi altında kalmakta etkilemektedir. Farklı ülke, kültür ve değerler altında kalan Türkiye’den gelen kişilerin evliliklerine bu durumun etkisi de çok olmuştur. Daha özgür bir yaşantıya sahip olunması, serbestlikte sınır koyamama, kural-değer çatışması, manevi değerlere duyarsızlaşma gibi nedenler boşanma artışlarıyla da kendini göstermiştir. Denklik gözetilmeksizin, sevgi, saygı ve fedakarlık yapılmaksızın, manevi değerler gözetilmeden sadece maddiyatla evliliğin yürütülemeyeceği tespit edilmiştir. Böylece çocuklarının bile varlığı çiftleri boşanmaktan vazgeçirememiştir. Boşanma sonucunda, kişilerin bir takım rahatlatıcı haklara sahip olması evliliklerin çok çabuk sonlandırılabilmesini sağlamıştır. Netice itibarıyla mutlu evlilik, ben değil biz olabilenlerin olmuştur sonucuna varılmıştır.

2.3 HAZRETİ PEYGAMBER (S.A.V) İN AİLE VE PROBLEMLERİNE BAKIŞ AÇISI

Hazreti Peygamber (sav)in tebliğ ettiği İslam dininin tüm insanlığa ve de kadınlara bahşettiği sosyal reformlar sayesinde kadın artık itilip kakılan değil ayağının altına cennet serilen, Allah ve Rasulü' nün erkeğe emaneti olmakta İslam diniyle beraber kadına değer, erkeğe de mesuliyetler getirilmektedir.

Eski çağlardan beri kadının toplum içindeki yeri tartışmalara konu olmakta kadına her medeniyette millette farklı rol ve görevler biçilmektedir. Ama hepsinde de ya biraz eksik ya da biraz daha sıkıntılı kalmaktadır. Örneğin eski Hint toplumunda kadının hiçbir değer ve kıymeti olmayıp kötünün simgesiydi. Miras hakkı da olmayıp kocası ölen kadına yaşam hakkı tanınmaz, eşiyle beraber diri diri yakılırdı. Eski Çin ve Japon medeniyetlerinde de durum pek farklı değildir. Eski Yunan ve Roma medeniyetlerinde ise kadın eksik yaratılmış ve sadece cinsellik açısından gerekli bir eşya, varlık gibi görülmektedir. Dünya medeniyetlerinde durum böyle iken Arap coğrafyasında ise; kız çocuğu olanlar bundan utanç duyar, adet üzere diri diri toprağa gömerlerdi. Bir eşya gibi alınır, satılırdı. Şöyle ki;

“Onlardan birine bir kız müjdelendiğinde, öfkeden yüzü simsiyah kesilir. Verilen müjdenin kötülüğünden dolayı halktan gizlenir. Böyle bir alçaltıcı duruma rağmen onu yanında mı tutsun yoksa toprağa mı gömsün. Görün işte, ne kötü yargıda bulunuyorlar”,⁹⁶ ayet-i kerimesinde de belirtildiği gibi kadın dünyada ki hak ettiği değeri görememekteydi.

İslam dini ile birlikte kadına mirastan pay ve evliliklerde de mehir hakkı uygulaması getirilmekte, kadın aile ve toplum içerisinde kendine yer bulabilmektedir. İbadet etmesine, eğitim-öğretim hayatına katılmasına kimsenin engel olmadığı gibi istemedikçe zorla da evlendirilememektedir. Çalışma, ev geçindirme sorumluluğu erkeğe yüklenmekte olup kadının daha evlilik öncesinde böylesine maddi-manevi gücü kendisinde hissetmesi, evlilik hayatı için olumlu bir gelişme göstermektedir. Bunun içinde bazı görev dağılımları yapılmıştır.

---

⁹⁶ Nahl, 16/58-59

Peygamber (sav) Efendimize bir kişi soruyor; “Ey Allah’ın Rasulü Kadınların erkekler üzerindeki hakları nelerdir? Peygamber (sav) şu cevabı veriyor;

*“Yediğinden yedirmesi, giydiğinden giydirmesi (kadının kocası üzerindeki hakkıdır). Sakın (eşinin) yüzüne vurmasın. Ona kötü muamelede bulunmasın. Evin dışında onu terk etmesin.”*⁹⁷

Hazreti Peygamber (sav) her konuda olduğu gibi evlilik ve aile yapısı ile de Müslümanlara örnek teşkil etmiştir. Aile fertlerinin her birisiyle yakından ilgilenip, sevinç ve kederlerini paylaşp, şakalaşır, oyunlar oynar, ev işlerinde de yardımcı olmuştur.

*“İçinizden Allah’ın lütfuna ve ahiret gününe umut bağlayanlar, Allah’ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Resulullah ‘ta güzel bir örneklik vardır”*⁹⁸ ayet-i kerimesinde Allah-u Teala Hz. Peygamber (sav)’ i insanlığa en güzel örnek olarak takdim etmiştir. Aileye son derece önem veren Allah Rasulü de vahyi en güzel şekilde yaşayarak anlatmış, merhameti, nezaketi ve hoşgörüsüyle insanları aile fertlerine karşı zaman ayırıp ilgi göstermeleri, sevgi ve saygı dolu olmaları, sorumluluklarını da yerine getirmeleri hususunda uyarılarda bulunmuştur.

*“Onlar sizin için örtü, sizde onlar için örtüsünüz”*⁹⁹ ayet-i kerimesi Hz. Hatice (r.a) ile evliliğinin hayat bulmuş göstergesidir.

Hz. Hatice; zengin, güzel, soylu bir dul idi. İlk eşinin vefatının ardından o devrin ileri gelen kişileri tarafından çok evlilik teklifleri almasına rağmen hiçbirini kabul etmemiş hatta evlenmeyi dahi düşünmezken Hz. Peygamber (sav)’i tanıması onun tüm düşüncelerini ve hayatını değiştirmiştir. Ahlakını, karakterini çok beğendiği hem yetim hem de fakir olan Hz. Peygamber (sav)’ e kendisi evlenme teklifi götürerek o devrin tüm adetlerini çiğneyip, dünya ve ahiret saadetini kendisine yaşatacak kapıyı aralamıştır.

Hz. Hatice, vahyin gelmeye başladığı ilk günden beri eşine güveni, destek oluşu, olgunluğu ve feraseti ile destek olup, tüm zenginliğini İslam yolunda harcayan eşsiz bir kişi

---

⁹⁷ <https://nafilahiyatakademi.wordpress>, İbn Mace, Nikah, 3, I, 594

⁹⁸ Ahzab, 33/21

⁹⁹ Bakara, 2/187

olmuştur. Cahiliye dönemi insanları putlara tapmaktayken Hz. Peygamber hiçbir zaman bunlara tapmamıştır. Hz. Hatice' ye de bu durumu aktarınca evliliklerinin ilk gününden itibaren evlerine, hane-i saadetlerine hiçbir zaman putları sokmamışlardır.¹⁰⁰

Altmış beş yaşında hicretten üç sene önce de Ebu Talib ile aynı sene vefat etmiştir. O yıla Efendimizin iki sevdiği ve hayatında maddi-manevi büyük öneme sahip destekçilerini kaybettiği için hüzün yılı adı verilmiştir.

Buna karşı Hazreti peygamberi davasından döndürmek isteyen nice müşrik kendisine genç, güzel kadınlar, mal, mülk teklif etse de o kabul etmemiştir. Hz. Hatice vefat edene kadar, altı çocuğunun annesi olan eşi, göz bebeği ile evliliğine, tek eşli olarak devam etmiştir. Hz. Hatice (r.a) vefat ettiğinde ise birçok seçenek varken elli yaşında, kimsesiz, dul bir kadın olan Hz. Sevde ile evlenmiş olması evliliğe bakış açısındaki ölçüyü göstermesi açısından önem arz etmektedir.

*“Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın ile yetinin, bu adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır...”*¹⁰¹ buyrularak kadınların hak ve hukukları gözetilmiştir.

Çok eşliliğini eleştirenler de olmuştur. Öncelikle neden böyle evlilikler yaptığına dair Hazreti Peygamberin (sav) hayatını bilmeden konuşmak son derece eksik kalacaktır. İlk evliliğini Hazreti Hatice (r.a) ile yapmıştır. Maddi durumu da iyi olmayıp kendisi 25, Hz. Hatice ise 40 yaşındayken Hz. Hatice; Hz. Peygamberin iş ahlakını tanımış, beğenmiş, doğru bir insan olduğuna kanaat getirip kendisine evlenme teklif etmiştir. Hz. Hatice (r. a)’ın Hz. Peygamber (s.a.v)’e olan sevgisi ise çok büyüktür ve bu bağlamda ‘Yeryüzünde aşk ve sevgi namına yaşanan tüm yakarışlar, tüm feryatlar, tüm yönelişler Hatice’nin aşk okyanusu yanında deryada damla kalırdı.’¹⁰²

Hazreti Peygamberin (s.a.v) Ümmü Seleme, Ümmü Habibe ve Sevde annelerimiz dinlerini koruma uğruna Habeşistan’a hicret etmiş eşlerini buralarda kaybederek dul ve kimsesiz kalmışlar ve bu çektikleri karşılığında ileri yaşlarına rağmen Peygamberimiz onlara

---

¹⁰⁰Müsned, 5/362

¹⁰¹www.hayrettinkaraman.net/yazi, Nisa, 4/3

¹⁰²Nurdan DAMLA, *Aşka Adanmış Bir Ömür Hz. Hatice*, (DAMLA, 2013)Hayat Yayın Grubu, İstanbul 2013, www.kitaptakipcileri.com/Aska-Adanmis-Bi...n-Damla,

sahip çıkarak koruması altına alıp mükafatlandırmıştır. Hz Safiye ve Cüveyriye ile evliliğinde ise sahip oldukları soyu, büyük ailelerini evlilik yolu ile bağlantı kurup İslam a kazandırmak olmuştur.

İslam dini uğrunda canlarını, mallarını Hz. Peygamber' in (sav) yolunda feda eden Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer (r.a)' da çok sevdikleri peygambere akraba olmak için kendi kızları ile evlenmesini istemişlerdir. Hz. Aişe ve Hz. Hafsa ile bu şekilde evlilik gerçekleşmiştir. Ve bu arada bir bilgi aktarmak gerekirse bu eşler içerisinde sadece Hz. Aişe dul değildi. Diğer eşleri hep ikinci evliliğini yapan kişilerdi. Bu durum Hz. Peygamber'in evliliklerdeki bakış açısını ortaya koymaktadır.¹⁰³

Hazreti Peygamber (sav) dünya malına tamah etmeyen, önemsemeyen bir şahsiyet olduğundan müşriklerin kendisine bu hak davasından vazgeçmesi karşılığında birçok dünyalık teklifi ile geldiklerinde;

Allah' a yemin ederim ki, güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler yine de bu davadan vazgeçmem; diyerekten dünyalıkların kendisi için hiçbir önem arz etmediğini dile getirmiştir.¹⁰⁴

Fakat insanoğlu nefis taşıyan varlık olduğu için maalesef bazı eşleri bir yanılğı yaşamışlardır. İslam coğrafyası genişledikçe ganimetler arttıkça eşlerinden bazıları bizde daha rahat koşullarda yaşamak istiyoruz diyerekten Efendimizi üzücü bazı davranışlara girmişlerdir. Ayet-i Kerime de mealen;

Ey Peygamber! Eşlerine şöyle de;'' Dünya hayatını ve güzelliklerini istiyorsanız gelin size bir şeyler vereyim sonra da güzellikle sizi serbest bırakayım. Yok eğer Allah' ı ve Resulünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız şunu bilin ki Allah, içinizden iyiliği seçenlere büyük bir ödül hazırlamıştır."¹⁰⁵ Bu uyarı ve tavsiyeyi işiten hanımları pişmanlıklarını ve özürlerini dile getirerek Allah ve Resulünü seçmişlerdir.

---

¹⁰³ www.hayrettinkaraman.net

¹⁰⁴ İbn-i Hişam, I, 265; Belazuri, Ensabu'l-Eşraf, I, 230

¹⁰⁵ Ahzab, 33/28-29

Hazreti Peygamber (sav)’in çocuklara olan sevgisi, şefkati ve merhameti büyük olmakla birlikte hiçbir zaman Peygamber oluşu araya mesafe koymamış onlara ilgi gösterip örnek olmuştur.

Peygamber Efendimiz (sav) bir hadis-i şeriflerinde;

“Evleniniz, çoğalınız. Ben kıyamet gününde diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.” buyurmuştur.¹⁰⁶

Hz. Peygamber (s.a.v)’in, Hz. Hatice (r.a)’ dan altı tane çocuğu dünyaya gelmiştir. Kasım, Abdullah, Zeynep, Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Fatıma ve Mariyye ‘den de İbrahim’dir. Hz. Fatıma (r.a) dışında hepsi kendinden önce ölmüşlerdir. Bir tek Hz. Fatıma (r. a) kendisinden altı ay sonra vefat etmiştir. Soyü Hz. Fatıma’ dan devam etmektedir.

Abdullah b. Amir (r.a) şöyle anlatıyor:

Bir gün Hz. Peygamber (sav) bizim eve gelmişti. O zamanlar henüz çocuktum ve oynamak için sokağa çıkmıştım. Annem,” Abdullah! Buraya gel! Bak sana ne vereceğim!” diyerek beni çağırdı. Peygamber Efendimiz anneme *‘Ona ne vereceksin?’* diye sordu. Annemde *‘Bir hurma vereceğim’* dedi. Bunun üzerine Efendimiz anneme şunu söyledi; *‘Eğer çocuğa bir şey vermeseydin, senin hakkında ‘Bir yalan söyledi’ diye yazılacaktı.’*¹⁰⁷ buyurarak çocuklara onların iyilikleri için bile olsa yalan söylememek gerektiğini ve *“Kimin bir çocuğu varsa onunla çocuklaşsın.”*¹⁰⁸ buyurarak önemli bir eğitim ve terbiye yöntemi belirtmiştir.

Ayrıca kız çocuklarına değer verilmeyen bir atmosferde;

*“Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben şöyle yan yana bulunacağız.”*¹⁰⁹ buyurmuştur.

---

¹⁰⁶ Ahmet b.Hanbel, I, 412

¹⁰⁷ Şaban Karaköse, *Hatıra Hikaye ve Nüktelerle Din ve Eğitim*, Tıdef, İstanbul 2012, s.Ebu Davud, Edeb 80; Ahmed, Müsned, III, 447

¹⁰⁸ Deylemi, 3/513

¹⁰⁹ Müslim, Birr, 149

Hız. Peygamber (s.a.v)'in yanında bir adam oturuyordu. Bir erkek çocuğu geldi. Adam çocuğu öpüp dizlerinin üstüne (kucağına) oturttu. Biraz sonra adamın bir de kız çocuğu geldi. Onu da yere yan tarafına oturttu. Bunun üzerine Hız. Peygamber (s.a.v):

“Niçin ikisini bir tutmadın der?”¹¹⁰ böylece cinsiyet ayrımcılığının yanlışlığını da vurgulamış ve karşı çıkmıştır.

Netice itibariyle; Hız. Peygamber (sav)' in hayatında çocuklar eğitimi ve değerine yönelik çokça örneklere rastlamaktayız. Namaz sırasında secdeyken sırtına çıkan kıymetli torunları düşmesin diye secdeyi uzatacak kadar sevgi dolu bir dede, kuşu vefat eden bir çocuğa taziyeye gidebilecek kadar da arkadaş bir peygamber. Müslümanlara nasıl bir eş, nasıl bir baba, nasıl bir dede olunabileceğine dair ümmete örnek teşkil etmektedir.

Hız. Peygamber (sav) her zaman nezaketli olmuştur. Sevmediğı hoşlanmadığı bir şey de bile bunu öfke ile hiddetle değil yumuşak, kırııcı olmayan bir şekilde bildirmeye özen göstermiştir. ‘Sofrada beğenmediğı bir yemek olursa, elini çeker, ama yemek hakkında kötü konuşmazdı.’¹¹¹ Yemek hakkında kötü konuşulmasını da istemezdi. ‘Hoşlanmadığını bırak, onu başkasına haram etme’¹¹² buyurarak kendi istemese de başkası beğenmiş olabilir düşüncesi ile insanların farklı zevk ve görüşlerine saygılı olduğu gibi olunmasını da göstermiştir.

Hız. Peygamber (sav) kimseye kendi özel işleri için emir buyurmazdı. İstese herkes koşacak yardımına bunu bir şeref bilip yapacakken işlerini kendi görmeye gayret gösterirdi. Hız. Aişe (r. a)’dan rivayetle; ‘Herkes evinde ne yaparsa onu yapardı. Elbisesini yamar, ayakkabısını tamir eder, koyunları sağlar, kendi işini kendi yapardı.’¹¹³ Asla ben bir Peygamberim, Mü’minler’ in reisiyim, bir erkeğim egosuyla hareket etmemiştir. Görev dağılımında kendini geri plana çekmemiş, aile fertlerine karşı da son derece yardımcı olmuştur. Böyle bir eğitim ve terbiye altında büyüyen Hız. Fatıma (r. a)’ da herkes gibi kendi işlerini görmüş ve kimseye emir buyurmamıştır. El değirmeni kullanarak un yapmaktan

---

¹¹⁰Kandehlevi, M. Yusuf, Hayatu’s-Sahabe (ter. Ahmet Meylani)İst.1980,c.III,s.46,
<https://sorularlailamiyet.com>

¹¹¹Buhari, Et’ime, 21

¹¹²Ebu Davut, Edeb, 5

¹¹³www.islamiyahayatdergisi.com/konular,Müsned VI, 49, 241, 256, 260

ellerinin yara olduğu, su taşımaktan göğsünün acıdığı, evinde her türlü temizlik ve hizmetinde kendisinin bulunduğu rivayet edilmiştir.

Netice itibariyle bütün dinlerde, geleneklerde bireysel ve toplumsal gelişime katkı sağladığından evlilik ve aile hayatına önem verilmekte, desteklenmektedir. Gerek İslam dininin emir ve yasakları gerekse kanunlar insana değer vermekte, bireylerin hak etmedikleri muameleler karşısında ruhsat ve çözümler sunarak beşeri ilişkilere düzen ve nizam getirmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MANEVİ REHBERLİĞİN ÇÖZÜM YOLLARI

Bireylerin tek başlarına hareket etmekte zorlandıkları ve danışmaya ihtiyaç duydukları alanlardan birisi de dini hayattır. Kabullendikleri esaslar çerçevesinde hayatlarını düzenleme gayreti içindeyken gerek bilişsel açıdan gerekse inanç-uygulama çatışmasından kaynaklanan problemlerle karşılaşmaları mümkündür. İşte, psikolojik danışma ve rehberliğin klasik sürecinden ayrılarak, bu tür insanların problemlerine çözüm getirmeyi hedefleyen **dini danışmanlık uygulamaları** bu noktada karşımıza çıkar.¹¹⁴

---

¹¹⁴Nurullah Altaş, ‘‘Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri’’, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl 2000, Sayı 41, cilt,41, ss.327-350, www.acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/15/187.htm

3.1 MANEVİ REHBERLİK

Modern yaşam biçimi toplumsal değişimi hızlandırmakla kalmamış bireysel ihtiyaçları da bir hayli değiştirmiştir. Yaşanan hızlı değişim ve farklılaşan ihtiyaçlar bir takım psikolojik problemleri¹¹⁵ de beraberinde getirmiştir. Bu durum farklı psikolojik yardım mesleklerinin ve yöntemlerinin doğup gelişmesine sebep olmuştur.¹¹⁶ İnsanlar birlikte yaşadıkları sürece danışmanlığa ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaç insanın yaratılışından kaynaklanan özelliklerdendir. Dini danışmanlıkta danışman, rolünü dinden alır. O rol de, din görevlisinin misyonu tarafından belirlenmektedir.¹¹⁷ Bu konuda birtakım haklara da sahiptir.

T.C. Anayasasında “Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir” (1982-m.17) denilerek, manevî bir varlık olan insanın bu boyutuna vurgu yapıldığı gibi kişiye manevî yönden kendini hem koruma hem de geliştirme hakkı verilmektedir. Dolayısıyla kişi, sosyal hayatın zorlukları karşısında özellikle kendini manevî yönden boşluk içinde hissetmesi hâlinde, kısacası manevî sosyal hizmetlere ve manevî bakıma ihtiyaç duyması durumunda manevî yönden kendini koruma ve geliştirme adına sosyal devletten bu gibi hizmetleri talep etme hakkına sahiptir.¹¹⁸ Bu hizmetlerden istifade edebilmek için kişilerin amaçları hedefleri olmak zorundadır.

3.1.1 Dini Danışmanlık ve Rehberliğin Tanımı

Pastor kelimesi papaz ve çoban anlamlarına gelmekte olup aynı kökten gelen pastoral kelimesi de papaza ait, çobana ait anlamlarını taşımaktadır. Pastoral Care ise papazsal ilgi demek olup papazın insanlara manevi destek ve yardım anlamında yaptığı öğüt ve tavsiyeleri ifade ettiğinden buna vaizsel ilgi de denilmektedir.¹¹⁹

---

¹¹⁵ dergipark.gov.tr/cuid/issue/27617/286648

¹¹⁶ Ömer Faruk Söylev, “Psikolojik Yardım Hizmetleri Bağlamında Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik”, *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD) (The Journal of Islamic Civilization Studies)*, cilt:1/sayı:2, Haziran 2015, s.305

¹¹⁷ Serpil Başar, *Hastanelerde Din*

HizmetiModeli.http://www.manevibakim.com/bilim_alanlari/manevi_bakim/makale_01.asp adresinden alındı.

¹¹⁸ Ali Seyyar, *Dünyada ve Türkiye’de Manevi bakım Hukuku*, 2014, s.5, http://www.manevibakim.com/bilim_alanlari/manevi_bakim/makale_17.pdf

¹¹⁹ Suat Cebeci, “Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik ”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, c.8, s.55, 2010

Dini danışma (pastoral care) çalışmaları tamamen bir Hristiyanlık faaliyeti olarak ortaya çıkmış olduğu için bu faaliyet alanına dair kavramlar da doğal olarak Hristiyan kültürü ile ilgilidir. Bu sebeple manevi destek ve yardım hizmetlerinin teorisi ve pratiği ile ilgili bilimsel çalışma alanına da dini danışma psikolojisi anlamında Pastoral Psikoloji denilmiştir.¹²⁰

Ayrıca Dini danışmanlık kavramın değişik kaynaklarda farklı tanımlarına rastlanmak mümkündür. Clebsch ve Jaekle'nin 1964 yılında yaptıkları bir tanımlamaya göre dini danışmanlık; “mümessil din adamları tarafından nihai anlam ve konular bağlamında, sorun yaşayan insanlara yönelik iyileştirme, rehberlik etme, bakımda bulunma, uzlaştırma, destekleme şeklindeki yardım etme davranışlarını ihtiva eden kavram” olarak ifade edilmektedir. Bu konuda bir tanım da Clinebell'e aittir. Clinebell dini danışmanlığı, birey ve grubun kişisel büyümesi ve gelişmesini teşvik edici, öngörücü, cesaret verici bir etki fonksiyonu olduğunu ifade etmiştir.¹²¹

Kişinin problemlerine, inandığı dinin değerleriyle ilişki kurarak çözüm yolları sunmayı hedefleyen dinî danışma ve rehberlik, psikolojik danışma ve rehberlik kavramları çerçevesinde oluşan ve aynı ad altında gelişen psikolojik danışma ve rehberlik bilim dalının teorik çerçevesi içinde kendi bağımsızlığını sağlamış bir çalışma alanıdır.¹²² “Dini Danışmanlık ve Rehberlik” din hizmetleri alanında tartışılan bir kavramdır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, tartışmanın, dini danışmanlık ve rehberliğin, bir din hizmeti faaliyeti mi yoksa din hizmetinin nasıl yapılacağına ilişkin bir yöntem mi olduğu sorunları etrafında yoğunlaştığı görülür.¹²³

---

¹²⁰ Suat Cebeci, a.g.e, s.56

¹²¹ Salih Aybey, “Dini danışmanlık Bağlamında Aile ve Dini rehberlik Büroları”, dergipark.gov.tr, s.141

¹²² Ömer Faruk Söylev, “Dini Danışma ve Rehberliğin Teolojik Temellerine İslami Yaklaşım”, *Diyanet Aylık Dergi*, Temmuz 2017, <http://www.diyandergi.com/ilmi/item/1442>

¹²³ Remziye Ege, “Dini Danışmanlık ve Rehberlik”in Bir Bilim Dalı Olarak Gelişmesinin Gerekliği Üzerine Bazı Düşünceler, *Dini Araştırmalar*, Temmuz-Aralık 2011, Cilt: 14, Sayı:39, ss.104-114, dergipark.ulakbim.gov.tr

3.1.2 Dini Danışmanlık ve Rehberliğin Tarihçesi

Tarihsel gelişimine bakıldığında, alanın uygulama temelini ‘günah çıkarmaya dayandığı’ söylenebilir. Dolayısıyla bu olgusal durum; yirminci yüzyılda boyut değiştirerek papaz ile birey arasında geçen bu itiraf ilişkilerindeki psikolojik sağaltım mekanizmaları, din adamlarının dikkatini çekmiştir. Bu ilişkilerin daha bilimsel temele oturtulması gerekliliğinden hareketle bilimsel bir araştırma alanı olarak ‘pastoral psikoloji / pastoral psychology’ ortaya çıkmıştır.¹²⁴ Pastoral care faaliyetlerini bilimsel bir yaklaşımla ele alma yönünde ilk çalışmayı yapan Amerikalı psikolog Anton Boisen olmuştur.¹²⁵ İnsanlara yardımda bulunmak, onlara bir şeyler verebilmek için bireyin gelişiminin, kişiliğinin ve yaşam kurallarının bilinmesi gereğine işaret eden Boisen dini şahsiyetlerin bu yönde yetiştirilmesi gerektiğini savunmuştur. İşte pastoral care hizmetlerinin bu yönde geliştirilmesi, papazların yetiştirilmesinde danışma psikolojisi, transpersonel psikoloji ve klinik psikolojinin yöntem ve kurallarının kullanılmaya başlanması ile pastoral psikoloji alanı ortaya çıkmış oldu. Bu alan, din konusunda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ve bu hizmetlerin araştırma ve geliştirme çalışmalarını kapsamaktadır.¹²⁶

Günümüzdeki dinî danışma ve rehberliğin temel kavramları Hristiyan teolojisine ait bir dinî geleneğe dayalı olmakla birlikte onunla da sınırlı değildir. Dinî danışma, Brister’in genel tanımlamasında ifade edildiği gibi ırk, cinsiyet, sosyal sınıf, yaş ya da dinî koşul olmaksızın tüm insanlar için ön görülmektedir. Dolayısıyla dinî danışma ve rehberlik günümüzdeki muhtevasıyla hangi din ve inanca sahip olursa olsun mânevî desteğe ihtiyaç duyan bireylere, inandığı dinin değerleriyle, uzman kişiler tarafından sağlanan yardımları kapsayacak şekilde anlaşılmaktadır.¹²⁷

Batılı ülkelerde, 20. yüzyılın başından bu yana gerek ayakta gerekse yatarak hastanelerde tedavi gören hastaların (i) dinsel ve mânevî ihtiyaçlarını karşılayarak onlara

---

¹²⁴Mustafa Koç, ‘‘Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hastanelerdeki Mânevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi’’, *Diyanet Aylık Dergi*, Ocak 2018, <http://www.diyanetdergi.com/ilm/tem/2373>

¹²⁵Suat Cebeci, ‘Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik ’’, *Değerler Eğitimi Dergisi*, c.8, s.55, 2010

¹²⁶Suat Cebeci, a.g.e, s.56

¹²⁷Ömer Faruk Söylev, a.g.e

moral desteği vermek, (ii) ibadetlerini hastalıklarının verdiği imkânlar çerçevesinde yerine getirmelerine yardımcı olmak, (iii) yaşam dirençlerini desteklemek maksadıyla mânevî danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermek, geliştirilerek sürdürülen bir uygulamadır. Bu ülkelerde hastalara din ve moral hizmetlerinin sunulması konusu, hastanelerin temel görevleri arasında sayılmakta ve hasta hakları kapsamında değerlendirilmektedir.¹²⁸

Bu bağlamda manevî danışmanlar, konuyu sadece teolojik bir perspektiften görmeyip dinin de birey hayatının önemli bir parçası olduğunu bilerek ve psikoloji alanında ki gelişmeleri de sürece sokarak manevî temelli bir danışmanlık hizmeti üretmektedirler.¹²⁹

3.1.3 Manevi Rehberliğin Önemi

İnsan, yaratılıştan itibaren rehberliğe ihtiyaç duyan bir varlıktır. İlk insan olarak yaratılan Hz. Adem'e Allah'ın tüm isimleri öğretmesi ve meleklerinin karşısına bu donanımıyla çıkarması insanoğlunun ilk danışmanlık tecrübesidir. İnsanın, yabancı bir ortamda yaşamaya başlaması ve çoğalmasıyla birlikte problemlerin de artması danışmanlık ihtiyacının yoğunlaşmasına neden olmuştur¹³⁰

Toplumsal hayatta bireyler çeşitli problemlerle karşılaşır. Bunların başında aile problemleri de gelmektedir. Yaşadıkları sıkıntılar karşısında kendilerine yardım edecek, başvurabilecekleri bir yerler aramaya başlarlar. Böyle durumlarda bireyler kendilerine güven duydukları, rahatça duygularını ifade edebilecekleri kişi ya da kurumlara müracaat ederler. Tam da bu nokta da manevi rehberin görev alanı başlar. Bu doğrultuda sabır, güven ve ön yargısız bir şekilde danışanlarını dinleyerek öncelikle problemi tespit etmeye çalışırlar.

Manevi rehberliğin iyileştirme, destekleme, yönlendirme gibi özelliklerinin bulunduğu ifade edilmektedir.

- 1- İyileştirme özelliği kişisel ilişkilerde sorun yaşayan insanlar üzerinde uzun süreli bir dini danışma olarak kendini gösterir.

---

¹²⁸Mustafa Koç, a.g.e

¹²⁹Mustafa Koç, a.g.e

¹³⁰Nurullah Altaş, a.g.e, s.329

- 2- Destekleme fonksiyonu destek danışmanlığında,
- 3- Yönlendirme fonksiyonu ise hayatlarında bir yön arayan, iş arayan, evlilik hazırlığında olan veya kariyer değişimlerinde etkilidir.
- 4- Dini danışmanlığın dördüncü önemli özelliği olan arabuluculuk/uzlaştırıcılık daha çok çift terapilerinde, eş ve aile danışmanlığında ve grup terapilerinde kullanılmaktadır.¹³¹

3.1.4 Dini Danışmanlıkta Temel İlkeler

Genel olarak bir yönüyle ruh sağlığı alanı içerisinde değerlendirilen manevî-(psikolojik) danışmanlık çalışmaları, teoloji-psikoloji-psikiyatri-psikolojik danışmanlık kav- şağında ortaya çıkmıştır. Manevî-(psikolojik) danışmanlık, danışanlarına fizyolojik, bilişsel ve spirituel/manevi boyutlar arasındaki dinamik bağlantıyı sürdüren bir yaklaşım/tedavi modeli sunmaktadır.¹³² Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.) mübarek söz ve filleri, her yaş grubuna ve tüm sosyal kesimlere ev atmosferinden savaş meydanına, minberden çarşıya uzanan geniş bir yelpazede sunduğu zengin mânevî rehberlik örnekleri Müslüman toplumlara, bugün benzer süreçlerde rahatlıkla değerlendirilebilecek prensipler ve yaklaşım alternatifleri armağan etmektedir. Mânevî rehberlik hakkında farkındalık oluşturmaktan danışma ortamının detaylarına, sorun çözme yöntemlerinden iletişim önceliklerine kadar pek çok başlıkta Kur'ân-ı Kerim âyetlerinin icrası mesabesindeki sahih Hadis ve sünnet verileri rehberlik ve mânevî danışmanlık alanında çalışanlarca mutlaka bilinmeli ve esas alınmalıdır.¹³³ Bu bağlamda uygulanacak yöntem ve teknikler şöyledir:

- Görüşmeler danışanın kendini rahat hissedeceği zaman ve ortamda isteğe bağlı olarak yapılır.
- Hapishane koşullarında uygulanacaksa eğer gerektiğinde infaz memurları eşliğinde olur.

---

¹³¹ Salih Aybey, a.g.e., s.141

¹³² Mustafa Koç, "Manevî-[Psikolojik] Danışmanlık ile İlgili Batı'daki Bilimsel Çalışmalar -I", *Çukurova İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Temmuz-Aralık 2012, c. 12, sayı:2, s.205

¹³³ Ahmed Ürkmez, "Nebevi Sünnette Manevi Danışma ve Rehberlik: Abdullah B. Amr'ın İbadet Hayatı Görüşmesi", *Diyanet Aylık Dergi* Kasım 2017, <http://www.diyandergisi.com/ilm/1949>

- Manevi rehberler Kuran-ı Kerim okuma, dua etme gibi manevi atmosferi etkileyecek ritüeller kullanırlar.
- İnsan ilişkilerinde, özellikle aile içindeki ilişkilerde sabır çok önemlidir.¹³⁴ Bu bağlamda hayatın bazı kuralları olduğu bunların herkesin başına gelebileceğini ama içindeki güç ve enerjiyle bunların üstesinden gelebileceğini hissettirmek doğru kararlar alabilmesinde yol arkadaşlığı yapmaktır.
- Manevi rehberlik psikolojiden farklı olarak elbiseye çift dikiş yapıp sağlamlaştırılması gibi reçeteye dini boyutu da eklemektir.

Psikolojik danışma ve rehberlik Cebeci'ye göre üç çeşittir;

1. Kavramsal boyut; rehberliğe ait bilgilerin bütünü kapsamakla birlikte rehberlik hizmetini yürüteceklerin süreç, mahiyet ve gerekli bilgilere sahip olması gerektirir.
2. Kişisel boyut; bireye ve topluma karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmeyi içerir.
3. Sosyal boyut; rehberlik hizmetini veren ve alan arasındaki saygı, içtenlik, empati vb. iletişimi ifade eder.¹³⁵

Kısaca özetlemek gerekirse; örneğin vefat eden birinin yıkanıp kefenlenmesi dini görev, ailesine taziye ve gidilmesi dini hizmet, yakınlarına ölümün bir yok oluş olmadığı gibi söylenen rahatlatıcı sözler de manevi rehberliktir. Manevi rehberlik te zorla bir görüşme gerçekleştirilmediği için kişinin kendisinin yakınlarının ya da hastane çalışanlarının bir yönlendirmesi sonucu oluşmaktadır. Manevi sıkıntılar içerisinde olan insanlarda kırgınlıklar, küskünlükler olabileceği için böyle insanlara ulaşmak dünyalarına girebilmek kolay olmamaktadır. Danışmana güvenmesi, paylaşımlarının gizlilik esasında kalabileceğine inanması gerekmektedir. Kişiyi doğru yanlış ne anlatırsa yargılamadan dinlemek ona saygı duyduğunu göstermek kapalı kapıları aralamak için birer vesiledir. Nasihat verme değil,

---

¹³⁴Ömer Demir, a.g.e, s.145

¹³⁵Suat Cebeci, "Dini Danışmanlık ve Rehberlik", *D.İ.B. Yayınları*, I. Baskı, Ankara, 2012, s.99

hayatı anlamlandırmasına, kendini gerçekleştirmesine fırsat vermektir. Ayrıca manevi rehberlerinde bu konuda donanımlı ve sabırlı olmaları büyük önem arz etmektedir.

3.1.5 Manevi Rehberliğe Duyulan İhtiyaç

Her insanın en az bir amacı, kendine özgü oluşturulmuş değerleri, inançları ve geçmiş yaşantıları sonucunda oluşturmuş olduğu tutumları vardır. Bütün bunlar sayesinde yaşamı anlar, yorumlar ve yeni değerler katar. Yaşamdan beklentileri vardır.¹³⁶ Öyleyse fark etmek için görmek, görmek için de dikkatle bakmak gerekir. Çünkü bakmak başkadır, baktığımızı görmek başka. Gördüğümüzü fark edip kavramak ise bambaşka bir şeydir.¹³⁷

İslam dini gerek bireysel gerek toplumsal meselelerde danışmaya önem vermektedir. Kişisel sorunlarda olduğu kadar, kişiler arası sorunlarda da istişarenin önemine vurgu yaparak ailevi problemlerde ya da işle ilgili meselelerinde danışmayı tavsiye etmektedir. Çünkü İslam, bireysel çaba ve bireysel yarar amaçlı bir yaşantı yerine, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma temelli bir yaşantıyı ön görmektedir.¹³⁸

Ancak hayatta karşılaşılan her sıkıntı, stres, bunalım vb. insanın yaşadığı tüm acılar evrenseldir. Şöyle ki vahyin ilk sürecinde Hz. Peygamberin (sav)' in evine dönerek eve kapanması, örtüsüne bürünmesi, kalk emriyle uyanmasının istenmesi hatta depresyon halindeki bir insanın dağınıklığının giderilmesi maksadıyla, elbisesinin temizlenmesinin istemesi, Hz. Peygamber (sav)'in içsel sıkıntısının boyutları hakkında ipucu vermektedir. Bunun yanında eşi Hz. Hatice'nin Hz. Peygamberle yakından ilgilenmesi, O'nu teskin edip amcası Varaka'ya manevi bakım konusunda götürmesi, Hz. Hatice'nin kendisine yaptığı danışmanlıklardan sadece biridir.¹³⁹ Bu bağlamda İslam dünyasında din hizmetleri farklı bir içerik ve gelişim seyrine sahiptir. Şöyle ki, Mescid -i Nebevi'nin çok amaçlı kullanımı, sonraki dönemlerde cami merkezli külliyeleeri doğurmuştur. Cami etrafında medrese, kütüphane, imarethane, kervansaray gibi birimlerden oluşan bu külliyeleer içinde yer alan

---

¹³⁶ Muammer Ergün, *Eğitim Bilimine Giriş*, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2.Baskı Pegem A Yay., Ankara 2007, 3.Bölüm s.1

¹³⁷ Sebahattin Uçar, *Kainatta Her Şey Diyor ki ALLAH VARDIR*, Ravza Yay.

¹³⁸ Salih Aybey, a.g.e., s.144

¹³⁹ Hasan Mollaoğlu, *Hastane Hizmetleri Bağlamında Manevi Bakım ve New York Healthcare ChapLaincy Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013,s.20

darüşşifa ve bimarhaneler de ki din hizmetlerinin yürütülmesinde, bu hastanelerin cami merkezli kurumlar olmaları hasebiyle bir problem görülmemiştir.¹⁴⁰

Netice itibariyle manevi rehberlik uygulamalarına ihtiyaç asırlar öncesinde de duyulmuş farklı şekil ve uygulamalara gidilmiştir.

3.1.6 Manevi Rehberde Bulunması Gereken Özellikler

Manevi rehberlerde bulunması gereken özellikleri üç açıdan ele alabiliriz;

1- Mesleki Donanım

Manevi rehberliği bir yaşam tarzı haline getirip mesleğini özümsemelidir. Alanıyla ilgili dini bilgilere, donanıma sahip olmalı güncel meseleleri ve çağın gerektirdiklerini de yakından takip etmesi gerekmektedir. Farklı din ve anlayışlardaki manevi rehberliğe dair bilgilerden de haberdar olmakla birlikte psikoloji, sosyoloji gibi farklı disiplinlerden de istifade etmeli gerekli durumlarda ortak çalışma alanları oluşturulmalıdır.

2- Rehberlik Becerileri

İyi tahlil eden, planlı ve programlı olup disiplin sahibi olan, iyi bir dinleyici, yeniliklere açık, olayları bilimsel açıdan da değerlendirebilen, problem çözme becerisine sahip, konuşma ve ikna yeteneğine sahip olması gerekmektedir.

3- Kişilik Özellikleri

Kendini tanıyan, özelliklerini bilen, alçak gönüllü olmakla beraber öz güvenli, sosyal, samimi, içten, güler yüzlü, ince mizah anlayışı olan, eleştiriye açık, soğukkanlı aceleci olmayan, sabırlı ve giyim kuşamı da temiz ve güzel olması gerekmektedir.

Mesleki donanım ve rehberlik becerileri gerek üniversiteden gerekse özel kurslar ile alınan eğitim ile gerçekleşirken kişilik özellikleri ise daha çok yaşanan çevre ve kültürle alakalıdır. Birey manevi rehberlik için gerekli kişilik özelliğine sahip değilse ne kadar mesleki bilgi ve beceri olsa da bu görevi yaparken sorunlar yaşayabilmektedir.

---

¹⁴⁰ Arif Korkmaz, *Hastanede Dini Hayat*; Teorik Çerçeve, s.286, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/184287>

3.1.7 Toplumsal Değişim Karşısında Manevi Rehberlik

Din hizmetleri, bir dinin mensupları için gerekli yükümlülükleri yerine getirebilmesini amaçlayan yardımcı çalışmaları içerir.¹⁴¹ Bu hizmetler, düzenli olarak ifa edilen ibadetlerin toplu halde yerine getirildiği cami hizmetlerini içerdiği gibi, toplumun cami dışında ihtiyaç duyduğu hizmetleri de içine alır.¹⁴² Okul, aile, işyeri, cezaevi, hastane gibi insanın yaşadığı her yer, inançlı insanlara hizmet götürülecek alanlardır.¹⁴³ Batı’da tanımlandığı şekliyle manevi bakımın İslam kültüründe kurumsallaşmadığı bilinen bir husustur. Her ne kadar İslamiyet’in ruhunda insanlara manevi açıdan destek ve rehber olmak fikri bulunsun da Hristiyanlıktaki gibi bu konuda teorik bir altyapı bulunmamaktadır. Her geçen gün Türkiye’de manevi bakım ve danışmanlık hizmetleri verme konusunda artan kurumsal ve akademik çabalar bu eksik olan teorik çerçevenin oluşturulmasını daha da zorunlu hâle getirmiştir.¹⁴⁴

Böylece Sosyal Hizmetler, toplumda fertlerin kendi iradeleri dışında oluşan nedenlerle korumaya muhtaç duruma düşmeleri halinde kişilere sağlanan profesyonel kamusal ve (ya) sivil (dini) kuruluşların özel destek hizmetleridir. Muhtaçlık, maddi, sosyo-kültürel, bedeni veya ruhi (manevi) bir eksiklikten kaynaklanabilir.¹⁴⁵

Ancak mümessil din adamları tarafından nihai anlam ve konular bağlamında sorun yaşayan insanlara yönelik (ruh sağlığı sorunlarını vb.) iyileştirme (engelli vb. kişileri) destekleme;(iş bulma vb. konularda) rehberlik etme;(büyüyüp gelişmede) bakımda bulunma ve (evlilik gibi sorunlarda) uzlaştırma şeklinde yardım etme davranışlarını içerir.¹⁴⁶

Buradan hareketle manevi rehberlik hizmetleri birey ve toplum açısından önemli ve de gerekli bir hizmet alanıdır. Bunu için öncelikle din görevlisi olmak zorundadır. İkincisi bu din görevlisinin bireye sorunlarına karşı manevi olarak rehberlik etmesi, kişiye destek sağlaması yalnız olmadığını hissettirmesi ve de sonuca giden yolda refiklik etmesi

---

¹⁴¹ manevibakim.com/bilim_alanlari/manevi_bakim/makale_01.asp

¹⁴² ktp.isam.org.tr/pdfdr/D182236/2008/2008_BASARS.PDF

¹⁴³ Serpil Başar, a.g.e.

¹⁴⁴ Ağıkaya-Şahin, Z. (2016). *Hristiyan gelenekte manevi bakımın teorik temelleri. Spiritual Psychology and Counseling*, 1, 47-77. <http://dx.doi.org/10.12738/spc.2016.1.0002>

¹⁴⁵ Ali Seyyar, *Manevi Sosyal Hizmetler*, Rağbet yay., İstanbul 2015 ,s.77

¹⁴⁶ Ali Seyyar, a.g.e., s.115, Clebsch, W.& Jaekle, C.(1964). *Pastoral care in historical perspective*. New Jersey: Prentice –Hall. Dergipanel.gop.edu.tr/dosya/dergi_4/yayimlananlar/yil_2015_sayi_2/ILHYT50207.odf

gerekmektedir. Tüm bunları yaparken de en önemlisi dini literatür den faydalanarak bir takım dinsel sembol ve değerlerden de istifade etmesi gerekmektedir.

3.2 AİLE PROBLEMLERİNİN ÇÖZÜMÜNDE TEMEL UNSURLAR

Kur'an-ı Kerim 'de;

*“Haram olanlar dışındaki kadınlar, onları mallarınızdan harcayarak almak, onlarla evlenmek ve zina etmemek şartıyla size helal kılındı.”*¹⁴⁷

Müslümanlarda bu konuda hassas davranmışlar ve evlenme çağına gelen gençlere maddi-manevi destek sunarak dini vecibelerini yerine getirmeye çalışmışlardır.

Ayrıca diğer dinlerde olduğu gibi İslam' da da ataerkil bir aile yapısı mevcut olup ancak bu ataerkillik yapı eş ve çocukları erkeğin malı gibi olmayıp onları koruyup, kollama, sahip çıkma, ihtiyaçlarını giderme olarak değerlendirilmektedir. Buna rağmen batılı araştırmacıların en çok tenkit ettikleri noktalar şunlardır:

- 1- Evlilik yani nikah rızaya dayanmıyor. Bu sebeple evlilik, birbirini seven iki kişinin kendi rızalarıyla yaptıkları bir iş olmayı, geniş ailenin ihtiyaç ve menfaatlerine uygun olarak düzenlenir.
- 2- Arap ailesinde kadın, ailenin şerefi ni taşır. Onun muhtemel sapmaları aile erkeklerince sıkı kontrol edilir. Kızlar evlilik öncesi erkeklerden ayrı tutulurlar, flört yasağı uygulanır ve erken yaşlarda evlendirilirler.
- 3- Ailevi-nesebi yapının oğul (ibn) olarak ifadesi ve ecdat ile övünme geleneği, akraba evliliğine sebep olur. Bu durum gençlerin eş seçme hakkını kısıtlar.
- 4- Aile içerisinde kadın güçsüz bir konumda bulunur. İslam ona özel mülkiyet hakkı tanıdığı halde, ilk dönemden sonraki İslami devirlerde yaşanan siyasi sosyal dönüşümler sayesinde kadının kamusal-toplumsal çıkmaları büyük oranda

---

¹⁴⁷ www.risaleajans.com/soru-cevap/dinimiz, Nisa, 4/24

engellenmiş olduğundan, bu hakkını kullanması güçlükle gerçekleşebilmektedir.¹⁴⁸ şeklinde yorumlar getirmişlerdir. İslam’ da evlilik ve aileye bakış açısının gerçekte nasıl olduğunu incelemeye devam edelim.

Kuran-ı Kerim ‘de evlenilmesi yasak olan kişilerde belirtilmiştir:

*“Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla birleşmiş değilseniz (evliliğiniz son bulduğunda) kızlarını almanızda size bir sakınca yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir, Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”*¹⁴⁹

*“Evlendiği takdirde güzel geçinemeyeceği eşine ailesine zulmedeceğine kesin gözüyle bakılan kişinin evlenmesi de haram bazı alimlerce ise mekruhtur.”*¹⁵⁰ *Evlenmediği takdirde zinaya düşme, günaha girme riski çok olan insanlar eşinin geçimini sağlama gücüne de sahip ise evlenmesi farzdır. Kimi alimlere göre ise vaciptir.”*¹⁵¹

Belirtilen hükümler neticesinde gerçekleştirilen evliliklerde sorunlar aza indirilebilmektedir.

Enes b. Malik (r.a)’dan:

Peygamber (s.a.v) hanımlarının evlerine Peygamber (s.a.v)’in ibadeti hakkında soru sormak üzere üç kişilik bir grup geldi. Durum kendilerine bildirilince onlar bunu azımsadılar ve ‘Geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmış olan Peygamber (s.a.v)’in yanında biz neyiz ki dediler. İçlerinden biri ‘Ben geceleri sürekli namaz kılacağım‘ dedi. Bir diğeri’ Bende

---

¹⁴⁸ Lütfi Şeyban, *İslam da Kadının Dönüşümü*, Ferişt Yay., İstanbul 2004, s.196, J. E. Tucker, Arab Women, Indiana University Press, Indiana 1993 (ŞEYBAN, 2004)

¹⁴⁹ <https://ilminur.com/turkiye-diyaret-vakfi-kuran-ikerim-turkce-meali-nisa-suresi>, Nisa, 4/23

¹⁵⁰ El-ihitiyar, III/82

¹⁵¹ İbnül Hümmam, II/342

hayatım boyunca oruç tutacağım ve oruçsuz gün geçirmeyeceğim' dedi. Bir diğeri ise ' Ben de ebedi olarak kadınlardan uzak kalıp evlenmeyeceğim' dedi.

Rasulullah (s. a. v) ,onların yanına geldi ve '*Siz şöyle şöyle diyen kimseler misiniz? Dikkat edin Allah 'a yemin olsun ki sizin Allah 'tan en çok korkanınız ve ondan en çok sakınmanız benim. Fakat ben bazen oruç tutar, bazen tutmam, gece namazda kılarım uyku da uyurum ve kadınlarla da evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse o, benden değildir.*'¹⁵² buyurarak her şey de olduğu gibi aşırılığa kaçmadan dengeli davranmanın önemine vurgu yapılmıştır.

3.3 AİLE PROBLEMLERİNİ ÖNLEYİCİ UNSURLAR

Kuran-ı Kerim'de yirmi beş ayette evlilikten bahsedilmektedir. Bu ayetlerin içeriğinde kimisinde mehirden, kimisinde evlenme kuralı ya da engellerinden kimisinde de boşanma ile alakalı hükümlerden bahsedilir.

Yetimlerin hakkına riayet edemeyeceğinizden korkarsanız, beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikahlayın. Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan cariye ile yetinin; bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.¹⁵³

Ayetin dolaylı olarak temas ettiği birden fazla kadınla evlenme adeti, İslam'ın geldiği çağdan çok öncelere uzanmaktadır. O çağlarda Mısır, Hindistan, Çin ve İran 'da eski Yunan ve Roma toplumlarında, Yahudilerde ve Araplar' da ya nikahlamak veya evin dışında birden fazla kadınla birlikte olmakla evlilik gerçekleşmekteydi. Çok kadınla evlenmenin nedenleri arasında, düşmana karşı korunma çabası, çevre üzerinde hakimiyet göstergesi olması, kırsal hayatta çalışacak işçiye ihtiyaç duyulması, savaşlarda çok sayıda erkeğin ölmesi, kadın-erkek sayısı dengesinin bozulması gibi sebepler gösterilmektedir. Erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi uygulamasını İslam getirmemiş, aksine belli şartlar getirerek

---

¹⁵² Riyazu's Salihin, İmam Nevevi, Tercüme Mehmet Türk, Kitap Dünyası Yay., 1.Baskı, İstanbul 2015, s.78

¹⁵³ www.hayrettinkaraman.net/yazi, Nisa, 4/3

düzenlemeler yapmıştır. Adaletle riayet edememe tehlikesinin bulunduğu, bundan uzak kalmanın en uygun yolunun bir kadınla evlenmek olduğu dile getirilmiştir.¹⁵⁴

Hazreti Peygamber (s.a.v) ‘in hadis-i şerifleri göstermiştir ki; İslam dini aşırılıklardan uzak durmayı, fitrata ağır gelecek hal ve davranışlardan sakınmayı ve toplumsal huzur ve güveni, neslin devamını sağlayacak olan evliliği, aile yuvasını nasla destekleyip bir dini görev olarak emretmiştir. Bu bağlamda neslin devamı ve nefsin korunması için evlilik esas olmakla birlikte evlilik dışı ilişkiler ise zina olarak değerlendirilmiş, haram kılınmış ve şiddetle kaçınılması tavsiye edilmiştir.

Kuran-ı Kerim ‘de mealen;

*“Zinaya yaklaşmayın! Çünkü o hayasızlıktır, çok kötü bir yoldur.”*¹⁵⁵

Günümüzde aile bağlarının kopmasına sebep olan olayların başında aldatma, zina olayları gelir. Evlilik sayesinde, toplumundaki bir kısım hastalıklar asgariye iner, bireyler rûhî ve nefsi rahatlığa kavuşurlar. Bu sayede toplum, zinânın bir sonucu olarak ortaya çıkacak olan bulaşıcı hastalıklardan kurtulmuş; hayasızlığın yayılması önlenmiş ve harama giden yollar kapanmış olur.¹⁵⁶ Evlilikleri adeta tahtakurusunun tahtayı oyup yediği gibi bitiren, içini boşaltan, aileleri koparan zinadan uzak durulması bildirilmiştir. Zinaya bulaşan insanların da temiz kişilere layık olmadıkları ayeti kerime ile de ifade edilmektedir.

*“Pis şeyler pis olanlar içindir, pis olanlarda pis şeylere layıktır. Temiz şeyler temiz olanlar içindir, temiz olanlara da temiz şeyler yakışır.”*¹⁵⁷

Hazret-i Peygamber (s.a.v) *“Zina’ dan kaçınınız, zira zinada dört hal vardır: Yüzdeki nuru ve rızıktaki bereketi giderir. Allah’ın gazabına ve uzun müddet cehennem ateşi ile azaba sebep olur.”* buyurmuştur.¹⁵⁸

---

¹⁵⁴ Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2012, 4.Baskı , s.16

¹⁵⁵ İsra, 17/32

¹⁵⁶ N. Sabri Akın, *İslam’da Evlilik ve Karı Koca Hakları*, s.2, www2.diyaret.gov.tr/.../İslam,
www.insanveislam.org/?pnum

¹⁵⁷ Nur, 24/26

¹⁵⁸ Kenzü’l İrfan, Yazan Muhammed Esad Erbili, Çev. Murat Albayrak,s.121,Yasin Yay., 1. Baskı , 2010

Netice itibariyle; İslam dini tek eşliliği tavsiye etmekte ve ailenin temeli meşru nikahla gerçekleşmektedir. Kuran-ı Kerim ‘de kişiyi dünya ve ahiret saadetine götürecek yollar gösterilmiştir. Adalet ve güvenin sağlandığı aile ortamından çevreye pozitif enerji yayılmakta ve kanunlarda tek eşlilik üzerinedir. Bu bağlamda Allah her şeyi çift yaratmıştır. İnsanı da çiftiyle yaratmıştır. Hazreti Adem için Hazreti Havva’yı; Hazreti Muhammed (s. a. v) içinde Hazreti Hatice’yi. Her çift birbirine muhtaçtır. Nesillerin devamı için toplumun huzur ve refahı için gerek dinimiz gerekse örfümüz evlenmeyi desteklemiş ve birtakım kurallarla güçlendirmiştir. Bunlardan biri de çiftler arasında ki denklidir.

Bireyler evlenirken, hayatlarının sonuna kadar hatta ahirette de eş olabilme duasıyla evlenirken bazen her şey yolunda gitmeyebilir ve evlilik akdi sonlandırılmak zorunda da kalınabilir. “Allah’ın helal kıldıkları arasında en sevilmeyen şey boşanmadır”¹⁵⁹ hadis-i şerif-i gereğince İslam dini evliliği belli kurallarla çevrelerken, boşanmaya da “sevilmeyen helal” olarak yani gerekli durumlarda olabileceği ruhsat ve iznini de vermiştir. Bunun için bazı şartların oluşması da gerekmektedir. Böylece boşanma usul ve yöntemleri de belirtilmiştir. Şöyle ki;

*“Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Düzeltmek isterlerse Allah aralarını bulur; şüphesiz Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır.”*¹⁶⁰ Nitekim problem ve sıkıntıların çözümünde aile büyükleri, akli selim insanlar ve manevi rehberlerin desteği önemsenmelidir. Yinede boşanmanın gerçekleşmesi gerekiyorsa bu durumda erkeğe mehir, nafaka ödeme gibi mali bir sorumluluk yüklenmiştir. Böylece erkekler kadınlar kadar duygusal olmadıkları için bu maddi yükü de düşünerek hareket edecek çok hızlı ve fevri hareket etmeyip olayları soğukkanlı değerlendirebileceklerdir.

---

¹⁵⁹Ebu Davud, Talak: 3

¹⁶⁰Nisa, 4/35

3.4 AİLE PROBLEMLERİNE ÇÖZÜM YOLLARI

Aile; sosyal ve modern hayatın getirmiş olduğu değişimin etkisinde kalmaktadır. İç ve dış tehditlerle yıpratılan aile yuvasında sorunların daha çok arttığı, boşanma oranlarının yükseldiği belirtilmektedir. Modernleşmeyi, maneviyattan uzaklaşma olarak algılayanlar iletişimin büyük ivme kazandığı devirde, birbiriyle iletişim kuramaz hale gelmişlerdir. Aile içinde değer algılarının değişmesi ve iletişiminin azalması kuşaklar arasında ki çatışmaları da arttırmaya başlamıştır.

Evliliklerin bitmesine birçok neden olabilir. Kıskançlık, maddi problemler, sağlık sorunları, sadakatsizlik, çatışmalar vb. nedenler arttırılabilir. Fakat tüm bunlar asıl sorun değil yan dallardır. Mesele ruhun aç kalmasıdır ki, manevi değerlerden yoksun kurulmuş bir evlilik, kısa zamanda tükenir çünkü onu besleyecek unsurlar yoktur, kalmamıştır. Nasıl ki hastalık gelmeden önce birtakım tedbirler alınır; iğne ilaç, rutin kontroller aynı şekilde ev, iş yeri, araba sigortalatılır her türlü sıkıntıya karşı tedbir alınır evlilikler de de problem çıkmadan, deforme olmadan, ilişkiler yıpranmadan tedbirler alınmalıdır. Bunun içinde arada ki sevgi diri tutulmaya çalışılmalıdır.

Aşk sayesinde insan, ötekinin aynasında kendini, kendi yerini, insan olduğunu görebilir. Ancak akıllı olmak, karanlık perdelerde değil de aydınlık ışıқта kalmayı gerektirdiğinden, şehvete geçit veren sınırları ihlal eden bir aşka göz yumulamaz.¹⁶¹ Gözü dışarda olmayan, mutluluğu, huzuru, saadeti evinde, eşinde arayan insanlar evlenerek kendilerini ve nesillerini koruyabilmektedirler. Sağlıklı, mutlu, huzurlu, ilahi emir çizgisinde kurulan bir evlilik, aile saadeti ile sonuçlanır.

Evliliği besleyecek olan sevgi, saygı ve güçlü bağın hep daha da fazla bir şekilde devam edebilmesi için emek harcanmalıdır. Eşlerin birbiri için ayırması gereken vakitlerini, sadece daha zengin olmak, kariyer vb. için ayırmaları evlilikleri olumsuz etkileyecektir.

---

¹⁶¹ Aliye Çınar, *İslam Düşüncesinde Varlığın Asaleti*, Emin yay., Bursa 2011, s.73

3.4.1 Maneviyat Faktörü

Din, insanı mutlu kılabilmek için yine insanın kendisine görev ve sorumluluklar yükler. Din, kazandırmış olduğu bakış açısıyla bireyi modern dünyanın en önemli problemleri olan anlamsızlık, yalnızlık, yabancılaşıma, depresyon ve kaygı karşısında daha güçlü ve dayanıklı hale getirecek olan yegâne unsurdur.¹⁶²

Seyyar ‘a göre insanın maneviyatının güçlü olması demek, Yaratan’a, kadere, ahirete ve gayba imanı güçlü olan kimse demektir. Bir kimsenin zorluklara karşı koyma veya moral gücünün inanç ile ilgisi bu bağlamda ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle manevi değerler, insanlık için sağlam bir rehber ve insan ruhunun gıdasıdır.¹⁶³ İnsanlar için gerekli olan ahlaki kurallar da bireyin topluma uyumunu sağlayan bir fonksiyona sahiptir. Aynı zamanda psikolojik haz ilkesinin dengelenmesinde ve aşırı saldırgan davranışların engellenmesinde işlevsel bir fonksiyona sahiptir.¹⁶⁴

- Maneviyatı güçlü olan bireyler sıkıntılara karşı Hz. Rahime’nin Hz. Eyyubu beklediği gibi sabırlıdırlar,
- Eşinin hakkını gözetip kul hakkına riayet gösterirler,
- Hedefleri para, şöhret, zenginlik değildir,
- Eşlerinin hata, kusur ve ayıplarını araştırmazlar,
- Affettiklerinde de tekrar tekrar konuyu hatırlatıp eşlerini incitmezler.

---

¹⁶²Habil Şentürk, ‘‘ Hayatın Anlamı ve Din’’, *Süleyman Demirel Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Şubat 2014, say.33, s.53

¹⁶³Ali Seyyar, a.g.e., s.31

¹⁶⁴Halil Apaydın, ‘‘Ruh Sağlığı- Din İlişkisi Araştırmasına Bir Bakış’’, *Akademik Araştırma Dergisi*, c.10, s.2, 2010, s.73

3.4.2 Sevgi-Saygı Faktörü

Merhametin, sabrın, inceliğin, hoşgörünün, anlayışın timsali olan Hz. Peygamber (s.a.v) “Sizin en hayırlınız; ailesine karşı hayırlı olanıdır”¹⁶⁵ buyurmaktadır.

Kişinin Allah katındaki değeri eşine, çocuklarına, ailesine, çevresine verdiği değerden belli olup sevdikleri için zaman ayırmasına, onlarla vakit geçirmesine, durumlarından haberdar olmasına bağlıdır. Hz. Peygamber;

“Müminlerin iman bakımından en kusursuzu, ahlakı en güzel olanıdır. Ahlakı en güzel olanınızda eşlerine en güzel davranmanızdır.”¹⁶⁶ buyurarak aile saadetine yöntemlerini belirtmiştir. Bir başka hususta eşlerin birbirine davranış şekilleridir.

Her şey incelikten kırılır, ama insan kalınlıktan kırılır. Kalın ve kaba davranmak yerine, esnek, ince ve sabırlı davranılırsa hayata daha olumlu bakarlar.¹⁶⁷

Saygı; ince, kibar, seviyeli ve medeni davranmayı, hak ve hukuka riayet etmeyi gerektiren bir duygudur. Karşılıklı saygı; “Eşlerin birbirine karşı içten gelen ve samimiyete dayanan sevgi ile çekinme arası bir duygu izharıdır.”¹⁶⁸ Böylece bencillikten uzak karşılıklı anlayışla sağlam bir evlilik adımı atılabilir.

Bu bağlamda bireyler aile problemlerine karşı;

- Sevmedikleri biriyle asla evlenmemelidirler
- İyi ve etraflıca düşünmeden konuşmayıp önemli kararlar almamalıdır
- “Biriniz kardeşini (Allah) için seviyorsa ona sevdiğini söylesin”¹⁶⁹ hadis-i şerifi üzerine eşinize onu sevdiğini söyler ve hissettirirler

---

¹⁶⁵Tirmizi; Menakıb, 85

¹⁶⁶Ebu Davud, Tirmizi, Darimi

¹⁶⁷Nevzat Tarhan, *Mutluluk Psikolojisi*, Timaş Yay. İstanbul, s.64

¹⁶⁸Sebahattin Uçar, a.g.e., s.96

¹⁶⁹Ebu Davud, Edeb/122

3.4.3 Denklik Faktörü

Evlenecek çiftlerin eş seçiminde dikkatli davranması ve yeni yuvanın uzun soluklu olabilmesi, doğacak çocukların sağlıklı bir ortamda doğup büyüebilmesi, insanların günahlardan korunabilmesi, düzenli, kaliteli bir yaşama sahip olması için doğru seçim yapmaları şarttır. Hazreti Muhammed (s. a. v) şöyle buyurmuştur:

*“Kadınların dört özelliği için evlenilir: Malı için, asaleti için, güzelliği için ve dini için. Sen dindar olanı tercih et, mesut olursun.”*¹⁷⁰

Örneğin hiçbir şekilde birbirine uyumlu olmayan bir çift evlendiğinde zamanla sorunlar baş gösterecektir bunun önlemini almak içinde;

- İstişare yapıp evlenmek
- Sadece kalbin sesine değil liyakat ve denkliği gözeterek başlangıç yapmak
- Evliliğe uzun soluklu bakmak ki ‘nikahta keramet vardır’ hele bir evlenelim olmazsa ayrılırız diye düşünmemek gerekmektedir.
- Eşlerin nasıl ki yeme-içme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak gerektiği gibi ruhlarının da sevgi ile doldurulması gerektiğini unutmamak gerekir.

Bu bağlamda nefsanî arzuların peşinden koşularak, suretlerin sadece baz alınıp yapıldığı evliliklerde uzun olmasını beklemek çok ta gerçeği yansıtmayacaktır. Evlenmeden Evlenecek kişilerin hayata bakış açıları çok önemlidir. Örneğin dindar bir kız ile zamanla düzelir diyerekten içki, kumar masalarından kalkmayan bir erkeği evlendirmek çiftlere zulmü yaşatmaktan başka bir şey olmamaktadır. Hele hele evliliği çocuk kurtarır diyerekten birde yeni doğacak nesle bu ızdırabı yüklemek durumu daha da çetrefilli hale getirebilir. Bu yüzden evlilikte denklik esastır.

---

¹⁷⁰ <https://nafilahiyatakademi.wordpress.com>, İbn-i Mace, Nikah: 6

3.4.4 Biz Olabilmek

Evlilik ilişkisinin sıhhatli devam edebilmesi için, eşlerin akraba, aile arkadaş çevresi ve eşleriyle uyumlu ve sağlıklı öncelik-sonralık hiyerarşisini kurabilmeleri gerekir. Biz buna evlilik piramidi demektediriz. Çocuk olmamış bir evlilikte piramidin tepesinde çift vardır. Bir alt basamakta çiftin ailesi, üçüncü sırada da çiftin arkadaşları ve dostları yer alır.¹⁷¹

Bu yapı içerisinde kadın en başta annelik özelliği ile evliliğe katkıda bulunurken, aynı zamanda da ekonomik olarak ta üretkenlikte bulunarak evlilikteki sorumluluklarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bir eş, yoldaş, baba, toplumun yüklediği paye olarak da aile reisi olan erkek için ise ‘Denge’ kavramı özellikle dikkati çekmektedir. Fıtratlarından da gelen güç, güçlü olma özelliğini ortaya çıkarıp, çiftlerin ‘Biz olma’ mücadelesi verdiği dönemde eşleri ve aileleri arasındaki dengeyi kurma, uzlaşmayı sağlama görevi yer almaktadır. Böylece çiftler aile ve akraba çevresi ile güçlü bir yapı teşekkül ettirmiş olurlar. Bu bağlamda;

- Evlilikle psikolojik birliktelik sağlanır.
- Bu birlikteliği evham, vesvese ve yanlış düşüncelerle yıpratmamak gerekmektedir.
- İyi düşünüp, acele etmeden kararlar alınmalıdır.
- Zandan ve iftiradan kaçınmak gerekir.
- Evlendikten sonra eski eş, sevgili gibi kavramları akıldan çıkarmak biz kavramını özümsemek gerekmektedir.
- Samimiyete ve güvene dayalı bir başlangıçla adım atılmalıdır.

Aile içinde bütün bireyler ve öncelikle karı ve koca arasındaki karşılıklı ilişkiler menfaatine dayalı değildir. Ruhsal bir ilişki de söz konusudur. Ve bu ilişki sevgiyi, şefkati, merhameti, sevecenliği, karşılıklı güveni, fedakarlığı, teselli ve yardımı doğurur ve devam ettirir.¹⁷²

---

¹⁷¹ Aliye Çınar, *Evlilik Dünyası*, Sentez yay., Ankara 2014, s.153

¹⁷² Sebahattin Uçar, *Bir Yastıkta Bir Ömür Mutluluk*, Ravza Yay., İstanbul 2008, s.17

3.4.5 İletişim Faktörü

Evlilik ve aile hayatı modeli, doğru iletişimi kurabilmekle başlamaktadır. Evliliklerdeki en önemli sorunlardan biri iletişim problemleridir. Etkili ve doğru bir iletişim kurabilmek için iletişimin ne olup olmadığı konusunu anlamak gerekmektedir. İletişimin ne olduğuna dair en kapsayıcı tanımlardan bir tanesi de şudur: 'Bir düşüncenin ya da bir duygunun yüz anlatımı, el, kol, baş hareketleri, konuşma, yazı, telefon, radyo, televizyon gibi araç ve gereçlerden yararlanarak bir kimseden başka bir kimseye iletimi',¹⁷³ olarak tanımlanmaktadır. Başarılı bir iletişim kurabilmek için;

- Ne söyleyeceğimizi bilmek
- Bunu ne zaman söylemenin daha uygun olacağına karar vermek
- Nerede söylemenin doğru olduğuna karar vermek
- En iyi nasıl söyleyeceğini düşünmek
- Olayları basitçe anlatabilmek
- Akıcı bir dille ve karşımızdaki kişiyle göz kontağı kurarak konuşabilmek
- Dikkati yoğunlaştırmak ve verdiğimiz mesajların alınıp alınmadığını fark edebilmektir.¹⁷⁴

İletişim kurmakta ki sıkıntıların başında eşlerin konuşmak için uygun zamanı beklemeden hareket etmeleri gelmiştir. Sinirli, yorgun, yoğun, uykusuz açken yapılan ya da yapılmaya çalışılan önemli konuşmalar genelde çözüme yönelik değilde sorunun bir parçası haline gelmektedir. Bu noktada kadın ve erkeğin ifade tarzları farklılık arz etmektedir.

Erkekler genelde daha basit net ifadelerle kadınlar ise; daha ayrıntıcı bir dil kullanırlar. Olaya duruma dair söyleyecek onlarca cümleleri vardır ve her cümlenin de karşı taraf tarafından anlaşılmasını beklemektedirler. Sen beni dinlemedin mi? Hatırlamıyor musun? Nasıl unutursun? Gibi cümleler dökülmeye başlamaktadır. Kendini ve söylediklerinin önemsenmediğini hisseden kadın, iletişim kanallarını kapamaya başlamış

---

¹⁷³ Demirel Ö.(2000), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem Yayıncılık, Ankara.

¹⁷⁴ *İletişim Becerileri*, <http://www.moodle.baskent.edu.tr>

demektir. Bunu ya sessizleşerek, içine kapanarak gösterir ya da daha hırçınlaşarak yön değiştirir. Ummaktan ve merak etmekten kaçının: Eşinizin aklınızdan geçenleri okumasını ummanız hem onu hem de sizin aklınızı karıştırır. Ummak ve merak etmek konularının alternatifi, söylemek ve sormaktır.¹⁷⁵ Zihinden geçenlerin dile dökülmeden bilinebilmesi mümkün değildir.

Dinlemek ise kişiler arası iletişimin ikinci yarısıdır. Konuşma olmadan dinleme işe yaramaz, dinleme olmadan konuşma işe yaramaz. Onlar iletişim bütünü oluşturan birbirinden ayrılmaz iki parçadır. Dolayısıyla insan sadece konuşarak değil dinleyerek te etkili bir sevgi ve saygı iletişimi kurabilir.¹⁷⁶

Bu bağlamda;

- Sinirliyken eşlerin talakla ilgili konuşmamaları gerekmektedir.
- Çiftlerden biri kızginken daha çok tahrik edici davranmamak gerekmektedir.
- Yaşanılardan ders çıkarıp, aynı hatalara düşmemek gerekir.

3.4.6 Eğitim Faktörü

Evliliğin her aşamasında tanışma, nişan, düğün, nikah, çocuk manevi rehberliğe ihtiyaç vardır. Özellikle ‘Çocukların anne ve babaları ne kadar sağlıklı ve huzurlu olurlarsa çocuklara o kadar iyi anne ve babalık yaparlar.’¹⁷⁷

Yapılan bir araştırmaya göre; ‘Japon Hükümeti evlenecek olan genç bayandan 24 sertifika, erkekten de 18 sertifika istiyor. Bu sertifikaların genel adı: ‘Evliliğe hazırlık sertifikaları’ Alt başlıkları ise Çocuk eğitimi, çocuk psikolojisi, ev işleri, mutfak işleri sertifikaları gibi...’¹⁷⁸

Bu evlilik okullarının adı Avrupa’da ANA BABA OKULLARI’dır. Evlenmeyi düşünenler ya da nişanlılar bu okullardaki kurslara katılıyor. Bu kurslardan birinin hocasıyla

---

¹⁷⁵ Aliye Çınar, *Evlilik Dünyası*, 1.Basım, Ankara 2014, s.73

¹⁷⁶ Sebahattin Uçar, a.g.e., s.115

¹⁷⁷ Sevdâ Türküsev, *Yuvayı Dışı Kuş Yapar*, Akis Kitap Yay., s.193

¹⁷⁸ Davut Can, *Eğitim Evde Başlar*, Hayat Yayın Grubu, İstanbul 2012, s.34

tanıştım. Evlenmeyi düşünen ve kursa katılan gençlerden bazıları, bir süre sonra ‘Biz henüz bu sorumlulukları almaya hazır değiliz, bizim hayalimizdeki evlilikle burada anlatılan gerçek evlilik çok farklı.’ diyerek kursu bıraktıklarını söylemişti.¹⁷⁹ Verilen çarpıcı örnek bağlamında evlenecek çiftler için ülkemizde de evlenmeden önce eğitim programlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Böylece artan boşanma sayılarının önüne geçilmiş olur. Kültürün, geleneklerin, emir ve yasakların bilinerek başladığı bir evlilik hayatı, artılarla başlamış olur. Saygının, sabrın, fedakarlığın, paylaşımın anlatıldığı, evlilik boyunca karşılarına çıkabilecek sorun ve çözüm yöntemlerinin anlatıldığı programlar geliştirici ve yapıcı olacaktır.

3.4.7 Fikir ve Huy Uyuşmazlığı

Bireyler birbirlerinden farklı özellikler barındırmaktadırlar çünkü insan ruhu derindir; birlikte yaşansa da zamanı gelince yeni ortaya çıkan bazı özellikler vardır. Eşler karşılaştıkları bu yeni özelliklere karşı doğru yöntemler geliştirebilirlerse bir problem çıkmaz.¹⁸⁰ Eşler, maddi ve manevi olarak birbirlerini tatmin ediyorlarsa zaten sorun çıkmaz. Bunun için bütün eşler, ‘‘parasal, duygusal, cinsel’’ yönden birbirlerini ne derece tatmin ettiklerini her zaman göz önünde bulundurmaldırlar. Aralarındaki iletişim, sohbet, muhabbet, sevgi, ilgi, birbirlerine zaman ayırma, birlikte gezip dolaşma gibi hususlar yeterli mi, değil mi, sürekli sorgulamalıdırlar.¹⁸¹

Birbirlerine zaman ayıran kişiler eşlerini daha iyi tanıma, farklı yönlerini keşfetme şansına kavuşurlar. Şöyle ki; ‘Timsahla filin dillere destan evliliklerinde olduğu gibi iki sevgili evlendikten sonra, birbirlerine kendileri için ‘‘en değerli ‘‘olanı verme yarışına girerler. Timsah gölden en güzel balıkları çıkarıp sevgilisi file ikram eder. Fil de pek sevdiği yeşil yapraklarının en tazelerinden çırpıp sevgilisinin önüne atar. Fakat sonuç hüsrandır. Otçul olan fil için balıklar, etçil timsah için de tazecik yapraklar hiç de değerli değildir. Çift sonunda anlar ki, herkesin kendisi için ‘‘en değerli’’ olanı vermesi iyi niyetli ancak teknik olarak yanlış bir davranıştır; hem iyi niyetli hem de teknik olarak doğru davranış eşi için’’

---

¹⁷⁹ Davut Can, a.g.e., s.35, Ali Çankırılı, *Okul Ailede Başlar*, Zafer Yayınlar, 2008, s.61

¹⁸⁰ Nevzat Tarhan, *Sen Ben ve Çocuklarımız*, Timaş Yay., s.137

¹⁸¹ Cemil Tokpınar, *Ömür Boyu Aşk-2*, Nesil Yay., İstanbul 2005, s.136

en değerli’’ olanı vermektir.’¹⁸² Farklı kişilik ve karakterlerde olan bireyler için istek ve beğenilerin değişiklik arz etmesi olağan bir durumdur. Bu eklemden bireylerin ihtiyaç ve beklentileri karşılanmadığı takdirde parçalara bölünmeye başlayan işlevselliğini kaybeden toplumsal bir sorun haline gelecektir.

3.4.8 İş Bölümü

Toplumsal huzur ve saadet için başta aile kurumu olmak üzere evde işte okulda hayatın her alanında bireyler üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmek zorundadırlar. Bu hususu şu örnekle somutlaştırabiliriz;

Bir gün ‘Rize’ de yangın geçirmiş bir orman alanı gönüllüler tarafından ağaçlandırılacaktır. Temel de gönüllü olup dört ekip kurar. Birinci grup çukuru açacak, ikincisi fidan ekecek, üçüncüsü çukuru kapatacak, dördüncüsü de sulayacaktır. Ertesi gün ikinci grup görev alanına gelmediği için diğer gruplar kazma kapatma sulama görevlerini tüm alana uygulayarak ormanlık alandaki görevlerini tamamlarlar, fakat orman alanında tek bir fidan bile yoktur. Çünkü ikinci grup görevini yapmamıştır. Bu bağlamda ailemiz, yaşadığımız toplum, çalıştığımız kurum, birbirini tamamlaması gereken parçalardan oluşur. Eğer bir taraf görevini yapmazsa beklenen netice meydana gelmez veya eksik kalır’¹⁸³

- Hedef sadece maddi değerlere ve kazançlara yönelik olmamalıdır.
- Eşlerin kazançlarını tasarruf ederken veya harcarken ortak hareket etmeleri gerekir.
- Helal kazanca önem vererek rızık için çalışmak gerekmektedir.
- Kadının da erkeğe maddi desteğinin de olabileceği durumlarda yardımcı olunmalı su istimal edilmemesi gerekir.

Bireyler bulundukları bütünüün parçası olmak için yerine getirilmeleri gereken görev ve sorumluluklarını yapmadıkları takdirde başta evliliklerde olmaz üzere her alanda sorunlar baş göstermektedir.

---

¹⁸² Senai Demirci, *Ve Aşk Evliliğin Ellerinden Tuttu*, Timaş Yay., İstanbul 2008, s.19

¹⁸³ Yavuz Bahadıroğlu, *Hayatı Aşkla Yaşamak*, Nesil Yay., İstanbul 2005, s.10

3.4.9 Öfke Kontrolü

Günlük yaşam birçok sıkıntıları da içerisinde barındırır. İnsan kimi zaman öfkeli kimi zaman stres yüklü olabilir. Kullandığınız dil duygusal anlamda ne kadar yoğunsa eşinizin yanıtları da o kadar yoğun olacaktır. Bir başkası adına konuşmak, ona ne yapması ya da kendini nasıl hissetmesi gerektiğini söylemek, o insanların sınırlarını zorlamak anlamına gelir.¹⁸⁴ Hz. Peygamber (s. a. v.)'in bu husustaki tavsiyesi de kıymet arz etmektedir.

*“Allah halimdir, hilmi sever. Şiddet ve kabalığa vermediği güzel şeyleri, yumuşak söz ve davranışlara verir.”*¹⁸⁵

Bu bağlamda yaşanan problemler karşısında sorunu hep karşı tarafta görme bencilliğinden de vazgeçilmelidir. Etrafımıza baktığımız zaman, çevremizdeki çoğu kişi ömrünü, karşısındakini ‘adam’ etmeye adanmıştır. Sonuçta ikisi de yorgun düştüğü gibi, ikisi de gereksiz enerji kaybetmiştir. Bilmeliyiz ki kimse kimseyi değiştiremez.¹⁸⁶

Evli eşler için ‘hayat müşterektir’. Dolayısıyla her eş, eşine karşı;

- Söylediği her söze
- Yaptığı her harekete,
- Aldığı her tavra dikkat etmelidir.

Çünkü günümüzde evlilikleri sarsan birçok sebep var. Bunların en önemlisi eşler arasında ki saygının olumsuz söylem ve eylemler sebebiyle zamanla zedelenerek kaybolmasıdır.¹⁸⁷

Allah-u Teala, Kuran-ı Kerim’de *“Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler ve insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever”*,¹⁸⁸ buyurmaktadır.

---

¹⁸⁴ Aliye Çınar, a.g.e., s.75

¹⁸⁵ www.islamihayatdergisi.com/konular/detay/peygamber-efendimizin-aile-saadeti, Müslim, Birr

¹⁸⁶ Aliye Çınar, a.g.e., s.101

¹⁸⁷ Sebahattin Uçar, *Karşılıklı Saygı*, Ravza Yay., İstanbul 2013

¹⁸⁸ Al-i İmran, 3/134

Ebu Hureyre (r.a) ‘dan aktarılan bir hadis-i şerifte ise Allah Rasulü (sav) şöyle buyurmuştur;

*“Güçlü, güreşte gücünü gösteren değil, öfke anında nefesine(kendine) hakim olandır.”*¹⁸⁹

Tartışma sırasında çiftlerde birbirlerine karşı öfke, kin, nefret duymakta sonuçta yorgunluk, ümitsizlik, hayal kırıklığı yaşamaktadırlar. İnatlaşmalardan vazgeçip, karşınızdaki kişinin düşmanınız değil evlenebilmek için uğruna nelere katlandığınız insan olduğunu hatırlamak gerekmektedir. Değiştirmeye çalışmayın. Sizin kişiliğiniz nasıl sizin için değerliyse karşınızdaki insanın kişiliği de kendisi için değerlidir. Kişiliği insanın tüm bedenini saran derisi gibidir. Kimse derisinin yüzülmesini istemez.¹⁹⁰

Bu bağlamda Peygamber Efendimiz (sav)’in öfke kontrolü konusunda tavsiyeleri bulunmaktadır:

*“Öfkeli insan ayaktaysa oturmalı, oturduğu yerde öfkesi geçmemişse yatmalıdır.”*¹⁹¹ Ayrıca; *“Öfkelenen kimsenin abdest almasını da tavsiye etmiştir.”*

Çünkü öfkelenen kişinin vücut ısısında yükselme olduğu, suyun rahatlatıcı etkisiyle de madden-manen ferahlama yaşandığı, mekan değiştirerek te bir süreliğine de olsa sorunlardan uzaklaşmanın olduğu belirtilmiştir.

Netice itibariyle; her evlilik farklı ve özeldir. Bilinçli evlilik özel yetenek gerektirmez, özel çaba gerektirir. İyi eş, iyi anne-baba olmak hayatımızda öncelikli bir yere sahip olmalı. İyi ev hanımı, iyi iş adamı olmak yeterli değildir.¹⁹²

---

¹⁸⁹ Buhari, Edeb, 76

¹⁹⁰ Erol Göka, Murat Beyazyüz, Geçimsizler, Timaş yay., İstanbul 2012, s.194

¹⁹¹ Ebu Davud, Edeb, 3

¹⁹² Nevzat Tarhan, *Aile Okulu*, Timaş Yay., İstanbul 2011, s.17

3.5 AİLE PROBLEMLERİ İLE İLGİLİ SÖYLEŞİLER

3.5.1 Hollanda’ da Aile Terapisti Psikoloğu Mehtap Kına ile Söyleşi

1- *Öncelikle sizi tanıyabilir miyiz?*

Mehtap ben, Hollanda’ da doğup burada büyüdüm. Evli ve iki kız çocuğu annesiyim. Yaklaşık 10 yıldır şu an ki mesleğim aile terapistliği, psikoloğu olarak görev almaktayım.

2- *Bize biraz da görevinizden bahseder misiniz?*

Ben burada rehberlik bölümünü bitirdikten sonra aile terapistliği psikoloğu üzerine 3 yıl master yaptım. Şu anda 12 ve 23 yaş arası davranış bozukluğuna sahip veya psikolojik sorunlar yasayan çocuklar ve gençler ve ailelerine terapi veriyorum. Islah evinde bulunan gençlere hakim tarafından şartlandırılmış bir terapi şekli olarak düşünebilirsiniz veya ailelerin kendi istekleri üzerine aile doktorlarından aldıkları izin belgesiyle birlikte gelişen bir terapi seklini sunmaktayım.

3- *Sizce bir danışmanın, terapistin sahip olması gereken özellikler nelerdir?*

Öncelikle isini severek yapabilmek. Gün içerisinde karşılaştığımız sorunlar aileler bizleri karamsar edebilir. Kendimizde bu ülkede yaşıyoruz burada çocuk yetiştirmeye çalışıyoruz. Bu aileleri gördükten sonra karamsar olabiliyoruz ama aksine yardım edebildikçe değişimi fark ettikçe bundan dolayı motivasyonumuz artıyor. Bence en önemli özellik insanlık için yapılan güzellikler. Bir terapist ailedeki gençlerdeki, ergenlerdeki değişimi kendisine bağlı olarak değil de ailenin gücü olarak görebilmeli.

4- *Aile içi ilişkilerde daha çok hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz? Özellikle çiftler arasındaki problemlerde çocuklar nasıl sorunlar yaşıyor, neler yapılmalı?*

Aile içi sorunlarda her zaman bu ülkede çocukları temel olarak alıyoruz. Çocuklar üzerinden bir aile ağacı yaparız ve hayatlarında yaşadıkları zorlukları güzellikleri kağıda dökeriz. Ve bu sorunları yaşayan çocukların, ergenlerin, gençlerin yüzde 80’i sorunları kendi davranışlarını tetikleyen aile düzeni olduğu ortaya çıkar. Anne babanın ayrılmış olması,

anneninin veya babanın başka alışkanlıkları. Aile içi şiddet, madde bağımlılığı ya da aile bireylerinin yine kendi ailelerine bağlı sorunları.

5- *Dil, din, kültür farkının yansımaları aile içi problemleri artırıcı bir etken midir?*

Kesinlikle özellikle başka ülkelerden buraya gelmiş olan ailelerde bu farkı çok anlıyorsunuz. Gençler burada doğup burada eğitim alıyorlar fakat aileler kendi aldıkları eğitimi kendi öğrendiklerini evlatlarından bekliyor. Bu çok büyük bir çatışmaya sebep oluyor. Gençler buranın özgürlüğünü seviyor aileler ise bu özgürlüğün bizim dinimizle kültürümüzle uyuşması imkansız deyip ters tepiyorlar. Bu davranışa din ve kültür farkı olarak yaklaşan aileler maalesef gençleri çok kötü etkiliyor bu nedenle gençler kendi dinlerinden kendi benliklerinden uzaklaşıp öyleyse özgürlüğüm ağır basıyor deyip kişilik değişikliğine din kültür inkarına giriyor.

6- *Bireylerle yaptığınız görüşmelerde kullandığınız yöntem ve teknikler nelerdir?*

Bu yöntemler hakkında o kadar kitaplar o kadar farklı bilgiler var ki benim için en sihirli yöntem dinlemeye hazır biri olduğunu fark ettirmek. Soru sormak ve cevabını gerçekten dinlemek.

7- *Hollanda’da kadın ve çocukların sahip oldukları haklardan kısaca bahsedermisiniz?*

Kadın ve çocuk diye ayırt etmeden insan haklarının çok fazla olduğunu belirtebiliriz. Çocuk haklarının çok gözetildiği bu ülkede. Sadece muhtaca sahip çıkma çok fazla. Bu sahip çıkma cinsiyet ayrımı yapmadan gelişen bir şey. Kadın veya erkek şiddet gördüğü halde devlet koruması altına alınabiliyor. Bu çocuklar içinde geçerli.

8- *Görevinizin güzel ve zor tarafları nelerdir?*

Zor tarafları duyduklarına karşı insan olarak tepki verebilmek. O kadar alışılıyorsunuz ki duyduğunuz şeylere. Bir cerrahi düşünün ameliyata kötü haber vermeye zamanla alışılıyor ve dünyanın en zor görevidir ama başarıyor. Bizim mesleğimizde de duyduğumuz kötü haberler istismarlar, aile içi şiddet vs. gibi şeyler bize neredeyse normal gelmeye başlıyor. İşte o normalleştirmeden devam edebilmek çok önemli.

En güzel tarafı ise hiçbir ailenin aynı olmadığı hiçbir zaman ben artık otomatiğe bağladım herkese aynı yöntem herkese aynı bilgi diyemiyorsun. Ve küçük mutluluklar bile bir aileyi uçurumdan kurtarabiliyor. Yaşadığımız en ufak mutluluk bizim için çok büyük başarı.

9- *Sorunlar ve sıkıntılı insanlarla muhatap olurken kendinizi güçlü kılmak için örneğin özel hayatınıza yansıtmamak için yaptığınız uygulamalar, tavsiyeler var mıdır?*

Hiç kimsenin her günü aynı değildir. Uyandığın zaman günün nasıl geçecek bir nebze olsa anlarsın. Bunu tetikleyen güzel şeyler veya aksine kötü şeyler olabiliyor. Ben yoğun bir iş gününün ardından eve gelirken kapıdan içeri girmeden kendime şu an evdesin kapıyı açtığın an üzerine uçuşan çocuklar olacak hazırlıklı ol ve şükret diyorum. Her zaman değil ama çoğu zaman işe yarıyor. Enerji kaynağım evlatlarım.

10- *Manevi rehberler (geestelijk verzorger) ile bilgi alışverişi, ortak çalışmalar yürüttüğünüz oluyor mu?*

Evet özellikle ıslah evlerinde kalan gençlerle birlikte. Ailelerine anlatmaya çekindikleri şeyleri önce dini açıdan bir araştırıyorlar. Evlilik öncesi ilişki, çocuk aldırma vs. gibi konuları danıştıkları oluyor. Benim için önemli olan ve manevi rehberlerle görüştüğüm en önemli konu ise karşılıklı gelen gençlerin geçmişlerini bilerek tavsiyede bulunmaları.

11- *Aile problemlerinin çözümünde tavsiye edeceğiniz altın kurallar var mı?*

Aile problemleri genelde aile fertlerinin birbirlerini anlamadığından, konuşamadığından. Dinlemeyi bilmediğinden oluşan şeyler. Ailelere yeniden yeni bir dans yöntemi yeniden birbirleriyle konuşabilme yöntemi öğretmek ve bunu uygulamaya geçirmek.

12- *Görev hayatınızda sizi etkileyen, unutamadığınız bir hadise var mı?*

10 yıl birbiriyle görüşmeyen boşanmış bir çiftin benimle birlikte çocukları için bir araya gelme anı. O anneye verdiğim tavsiyeleri harfiyen uyguladığını görmek. Eski eşi yeni eşiyle karşısında oturduğu vakit o annenin bana bakışları. Biliyordum 10 yıldır geri gel dese koşacaktı eşine ama evli olduğunu bilmiyordu. O an onu öğrendiği vakit o gücü o bakışları sonrasında benimle yalnızken hıçkıra hıçkıra ağlaması. Çok güçlü bir kadındı ve o kadar ciddiye alıyordu ki konuştuklarımızı gerçekten yardım edilmesini istiyordu. Ve sonunda başarmıştı.

3.5.2 Manevi Rehber Mücahit Batman İle Söyleşi

1- *Önce kendinizi tanıtır mısınız?*

Mücahit Batman, 2007-2017 yıllarında Hollanda hapishanelerinde manevi rehber olarak çalıştım.

2- *Sizce 'Manevi Rehber' kimdir?*

Mesleki, alan ve bulunduğu coğrafyanın kültürel kodlarına hakim, uzman iletişim yeterlilik eğitimi almış, sabır ve önyargılardan arınabilen kimsedir.

3- *Hollanda da Manevi Rehberlik hizmetleri ne zaman başlamıştır?*

Hollanda anayasası tarafında bireylerin manevi hizmet alımları garanti altına alınmış olup, talep ettikleri takdirde ilgili kurumların bu talebi karşılaması kanuni bir zorunluluktur. Müslümanların bu hizmetleri keşfetmesi 1990'lı yılların sonu itibariyle başlamıştır. Gönüllü baz da hizmetler yürümeye başlayan imamlar, hapishanede benzer hizmeti yürütmekte olan Yahudi, Hristiyan, Hindu ve hümanistlerden bir hayli geride idiler. Zamanla bu ihtiyaç büyüyerek kanuni haklar keşfedilerek bir birim halini aldı. 2007 yılında resmi memuriyet hakkı tanındı. Şu an ise yaklaşık 40 memur statülü imam, 8 aracı kurum üzerinden hizmet alımı devam ediyor.

Orduda 3 imam görevlendirilmiştir.

Hapishaneler ise kendi iç dinamiklerine göre ihtiyacı belirleyip hizmet alımı yapmaktadırlar.

Polis teşkilatı ise 2018 yılı itibariyle Amsterdam polis teşkilatında Müslüman manevi rehberlik hizmeti adında bir pilot uygulama başlatacaktır.

4- *Manevi rehberlik görevinde bulunabilmek için aranan şartlar nelerdir?*

Görevlendirme nasıl gerçekleşmektedir? Ücret gibi uygulama giderleri hangi kurum ya da kuruluş tarafından ödenmektedir?

CMO (Hükümet ve Müslüman stkları arası iletişim organı) isimli kurum, adaylara yeterlilik onayı vermektedir. Üniversite düzeyinde bir din eğitimi alma mecburiyeti vardır. Ücretlendirmeler çalışmış oldukları kurumlar tarafından yapılmaktadır.

5- *Çalışma şartlarınız, saatleriniz ve ortamınız nasıl? Örneğin odanız mevcut mu ya da yeterli güvenlik önlemi alınıyor mu?*

Her çalışan kendi anlaşması çerçevesinde maksimum haftada 40 saat hizmet sunar. Genellikle her manevi rehberin bir odası olur. Mekan problemi olan hizmet kurumlarında bir oda diğer manevi rehberler tarafından paylaşılacak zorundadır. Şu ana kadar 8 farklı hapisanede çalıştım ve her birinde kendime ait bir odam vardı.

Hapishanelerde güvenlik had safhadadır. Sizin bir anahtarınız, bir tarayıcı kartınız ve acil durum butonunuz vardır. Her kapı farklı şekillerde açılabilir.

Hapishanelerde en güvenilir çalışan manevi rehberlerdir. 10 yıl boyunca bir defa olsun acil durum butonunu kullanmadım.

Hastanelerde de çoğunlukla size ulaşabilmek için internet telefon kullanılır. Askeriye ise ülkesel hizmet ağı olduğu için yine hizmet telefonu kullanırsınız.

6- *Görüşme yapılacak kişileri siz mi belirliyorsunuz ya da bir talep ve yönlendirme ile mi gerçekleşmektedir?*

Her kurumda işleyiş farklıdır. Genellikle kişinin görüşme talebi sonrasında bir randevu yapıp görüşme gerçekleşir.

7- *Yöntem ve teknikleriniz nelerdir? Örneğin ilk karşılaştığınızda nasıl bir başlangıç yapıyorsunuz?*

Konuşma teknikleri çok farklılık arz eder:

Alanda, özel görüşmeler ve grup konuşmaları şeklinde iki farklı usul kullanılır. Özel görüşmelerde dinleyici rolünüz daha ön plandadır. Sorduğunuz sorularla muhatabınızın iç dünyasını eselemeye, onun kendisini rahat hissetmesini sağlayıcı yolda ilerlemeye çalışırsınız. Bu çıban patlatmaya benzer. Anlatılmayan hikayeler insanın ruhundaki çıbanlardır. Onları patlatmak için kıvama getirmek ve doğru zamanda doğru sorular sormak ve sabırla dinlemek gerekir. Zaman zaman açık uçlu sorular, zaman zaman kapalı uçlu sorular zaman zaman kendi kendine aynaya bakar gibi bakmasını sağlayıcı sorular sorulur.

8- *Manevi rehberlikte bulunurken nelere dikkat edip hassasiyet göstermeliyiz?*

- a- Konuşmalar iki kişi arasında kalan bir sırdır, bu görev sorumluluğunuzdur. Hakim dahi sorduğunda `mesleğinizin sır saklama mecburiyeti taşıdığı için` anlatmama hakkınızı kullanırsınız.
- b- Diğer dinlerin temsilcileriyle bir takım halinde hareket edersiniz, onlarla yıllık, aylık, zaman zaman haftalık toplantılar yapabilirsiniz. Ekip içinde alacağınız sorumlulukları yerine getirmeniz gerekir.
- c- İş anlaşmasının üzerinize yüklediği sorumlulukları yerine getirmeniz gerekir.
- d- Kendinizi geliştirmek için zaman zaman düzenlenen hizmet içi eğitim çalışmalarına katılmanız gerekir.
- e- Çalışmalarınızı raporlandırmak gerektiğinde üstlerinize karşı bu çalışmaları zamanında teslim etmeniz gerekir.

9- *Manevi rehberliğin güzel ve zor tarafları nelerdir?*

İmamlık hizmetinden çok farklıdır. Daha geniş bir alanda hizmet sunarsınız.

Zaman zaman organizatörlük yeteneğiniz bayram kutlamalarında özellikle zorlayıcı olabilir.

Suçlu da olsa hikayelerini mecburen dinlemek zorundasınız. Bu konu aşındırıcı bir problemdir.

Diğer dinlerden meslektaşlarınızla ortak çalışmalarda açık fikirli olmak zorundasınız. Arka planda kaldığınız surece sizinle alakalı konularda dahi ortak kararlar alınır ve siz silik bir karakterle sadece figüran olabilirsiniz.

10- Hollanda' da ki manevi rehberlik hizmetlerinin bir değerlendirmesini yaparken ülkemizde yeni başlayan bu hizmet alanı için tavsiyeleriniz nelerdir?

Hollanda tecrübesi dünyada benzeri olmayan bir çalışmadır. Buradaki tecrübeden mutlaka istifade edilmelidir. Seminerler olarak yahut tecrübe paylaşımları olarak ya da burada staj yapılabilme imkanı sunularak tr deki pilot uygulamalar buradan destek alabilirler.

11- Görev hayatınızda sizi etkileyen, unutamadığınız bir hadise varsa anlatır mısınız?

Sır saklama mecburiyetimiz sebebiyle bizi etkileyen olaylar sadece bizimle kalır.

Her ne kadar ağır da olsa.

12- Eklemek istedikleriniz...

Manevi rehberliğin buradaki geleceği pek parlak görünmemekte olup genel manevi rehberlik ya da dijital manevi rehberlik opsiyonları üzerine çalışmalar yapılmaktadır.

3.5.3 Manevi Rehber Erik Groot ile Söyleşi

Fotoğraf 1: Manevi Bakım Görevlisi Erik de Groot¹⁹³

---

¹⁹³Fotoğraf, Ebru DUVA, Aralık 2017, Delft/ Hollanda

Röportaj Soruları

1- Önce kendinizi tanıtır mısınız?

Kendimden biraz bahsedeyim, İsmim Erik de Groot, bundan önce İsrail de çalıştım. Altın ve gümüşçü olarak (demirci gibi). Sonra bur da şirkette insan kaynaklarında görev aldım (personel memuru) ve sonrada bilgisayar programcısıyım. (BIT/ ICT) İsmi verememek istemediğim biri bana eski İbranice bir yazı verdi ve bu benim çok ilgimi çekti.

2- Manevi rehberlik görevinde bulunabilmek için aranan şartlar nelerdir? Görevlendirme nasıl gerçekleşmektedir?

Kafama din araştırmacı olmayı koydum. Amsterdam’ da papazlık bolumu okudum. Ama bunu okurken isimin çok ağır olduğunu fark ettim. Hem okumak hem bilgisayar programcısı olarak çalışmak zor geldi. Bu yüzden faaliyet denetçisi olmaya karar verdim. Bu meslekle saatlerimi daha iyi ayarlayabiliyordum.

Fotoğraf 2: Bakım evinin girişi¹⁹⁴

Fotoğraf 3: Bakım evine genel bakış. Herkes için eve benzer müstakil odalar oluşturulmuş.¹⁹⁵

¹⁹⁴Fotoğraf, Ebru DUVA, Aralık 2017, Delft/Hollanda

¹⁹⁵Fotoğraf, Ebru DUVA, Aralık 2017, Delft/ Hollanda

3- Çalışma şartlarınız ve ortamınız nasıl?

4 tane yerimiz var. Burası rehabilitasyon merkezi. Benim görevimde genel manevi rehber. Burada 80' e yakın kişi var. Ve görevim genellikle, hastalarla konuşmak, onları rahatlatmak, okumak ve dini kutlamalarını organize etmek.

Fotoğraf 4: Program ve aktiviteleri yaptıkları yer¹⁹⁶

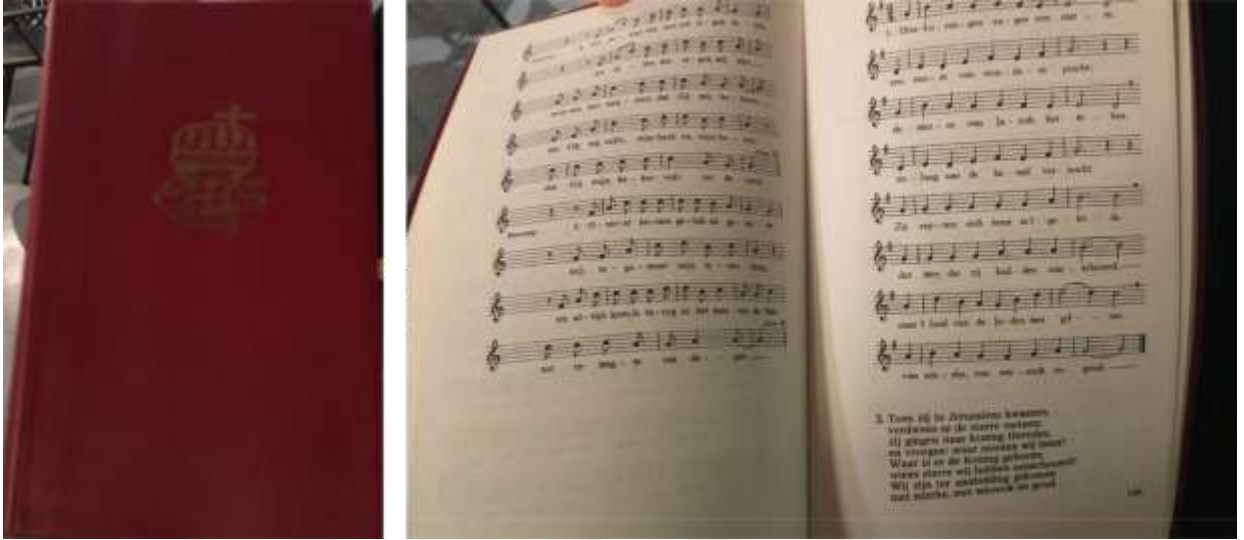
---

¹⁹⁶Fotoğraf, Ebru DUVA, Aralık 2017, Delft/ Hollanda

Fotoğraf 5: Yapılacak aktivitelerin saat ve tarihleri önceden hazırlanıp broşür olarak dağıtılmaktadır. Ayrıca her dine ait ibadet alanı mevcut olmayıp ortak kullanıma sunulmuştur.¹⁹⁷

¹⁹⁷Fotoğraf, Ebru DUVA, Aralık 2017, Delft/ Hollanda

Fotoğraf 6: Müzik eşliğinde rahatlamak için okudukları kitaptan görüntü¹⁹⁸

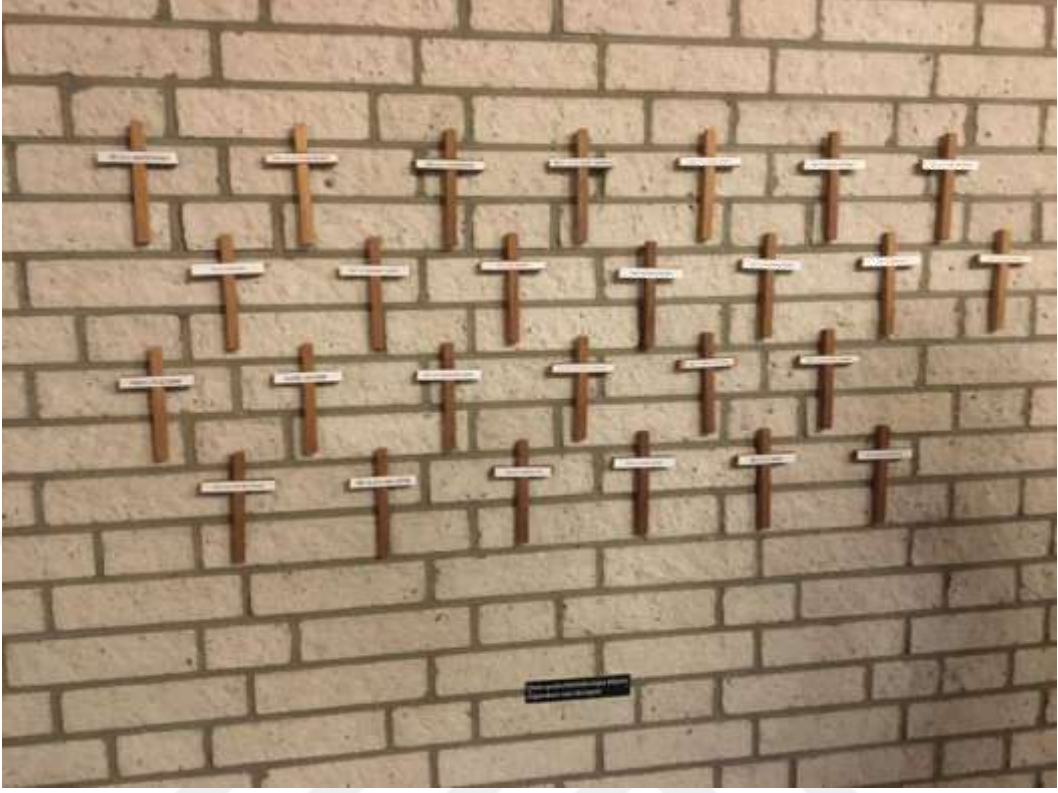
4- Yöntem ve teknikleriniz nelerdir? Örneğin ilk karşılaştığınızda nasıl bir başlangıç yapıyorsunuz?

Genellikle konuşmalarda en fazla 10 kişilik bir katılım ayarlıyoruz. Bunlarla şarkılar söylüyoruz, ibadet ediyoruz ve öyküler okuyoruz.

5- Görüşme yapılacak kişileri siz mi belirliyorsunuz ya da bir talep ve yönlendirme ile mi gerçekleşmektedir?

Görüşme yapacağım kişilere ben kendim karar veriyorum. Bazen kendileri istiyorlar. Konuşacağım temaları kendim kararlaştırıyorum.

¹⁹⁸Fotoğraf, Ebru DUVA, Aralık 2017, Delft/ Hollanda

Fotoğraf 7: Vefat eden kişilerin isimlerini duvara asarak hatırlıyorlar¹⁹⁹

6- Manevi rehberlikte bulunurken nelere dikkat edip hassasiyet göstermeliyiz?

Katılımcılar Hristiyan, Katolik, reformist. Bunlar arasında bazen farklı düşünceler oluşuyor. Geçenlerde mesela biri Meryem anamızın putunu ibadethanemizde görünce kızdı. İstemiyor, ama bu çağda isteyenler var. Bizde bu bayan geldiğinde, bu putu koymamaya gayret gösteriyoruz. Genelde benim konuştuğum kişiler bunamış olanlar. İşimin zor tarafı bu. Bunlara program hazırlamak bayağı zor. Çünkü planladığınla, olacak olanlar hiç uyuşmuyor. Çalışanlarım gönüllüler ve hemşireler.

---

¹⁹⁹ Fotoğraf, Ebru DUVA, Aralık 2017, Delft/ Hollanda

7- Son olarak tavsiyeleriniz, eklemek istedikleriniz nelerdir?

Kendimi güçlü tutabilmek için, sohbetimin iki taraflı olmasını sağlıyorum. Her zaman karşımdakinden de bir şeyler öğreniyorum. Sana tavsiyem: Kendin ol!

Netice itibariyle yaptığımız ziyaretten elde ettiğimiz izlenimler sonucunda;

- Manevi rehberlik hizmeti önemli ve sorumluluğu fazla bir görevdir.
- Bulunduğunuz yerde ki insanların manevi ihtiyaçlarına cevap verebilmek için öncelikle sabırlı olmak ve bir o kadar da görevi sevmek gerekmektedir.
- Ziyarette bulunduğumuz bakım evi genelde Katoliklerin kaldığı bir yer olduğu için etraftaki dini unsurlarda bu ağırlıktaydı.
- Manevi rehber olmak için en az üniversite düzeyinde eğitim almak gerekmektedir.
- Manevi rehber bulunduğu yerde özel ve genel görüşmeler yapar, rahatlatır, dini metinler okur ve programlar organize eder.
- Yapılan görüşmelerde bireylerin hassasiyetlerine dikkat etmek gerekmektedir. Muhatabının ihtiyacına göre hareket etmek gerekmektedir.
- Her zaman bir ikinci plan yapıp yaşanabilecek olumsuz durumları bertaraf edebilmek için tedbirli olunmalıdır.
- Hayatlarının son zamanlarında olan insanlara manen destek olmak, yalnız olmadıklarını hissettirmek, son vazifeleri yapmak, devlet desteğinde bu alanda yetiştirilmiş kişilerce yapılmasında daha sistemli ve faydalı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeryüzünün ilk çifti olan Hz. Adem ile Hz. Havva cennette birlikte yaşamışlar ilk hatayı beraber işlemişler, yeryüzüne beraber gönderilmişler ve tövbeleri de beraber kabul edilmiştir. Evliliğin aşamalarındaki her duyguyu birlikte yaşayıp, evlilikteki iyi günde ve kötü günde de beraber olma erdemini göstermişlerdir. Allah 'u Teala'nın onlara ve tüm insanlara buyurduğu aile olabilme, emir ve yasaklara uyma, hayatı birlikte yüklenme, doğru yolda yürüme gayretini öğrenmiş ve öğretmişlerdir. İlk insanlardan günümüze kadar her toplumda her dinde aile kavramına farklı şekil ve yorumlar getirilmekle beraber önemi, gerekliliği, fitri, bedeni ve ruhi bir ihtiyaç olduğu da toplumsal bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile dini toplumsal ve kültürel değerleri içerisinde barındırmakla birlikte neslin devamı, sağlıklı, hayırlı bireyler yetiştirilebilmesine katkı sunmakta ve mutlu aile yuvalarını, huzurlu toplumları oluşturmaktadır.

İslam' da evliliğe neslin devamı, toplumun huzuru, Allah'ın emri, dini bir görev olarak bakılmakta, evlilik ve aile kurmanın önemi ayet ve hadislerle de desteklenmekte, bireylerin huzur ve güven bulduğu sıcak yuvaya sahip olması, aklını, ruhunu, bedenini, neslini koruyup muhafaza edebileceği, günahlardan korunacağı aile kurumu teşvik edilmekte, kolaylaştırılmaktadır. Öncelikle aile kurumu oluşturulurken devamını da sağlayıcı tedbirler olan sevgi, saygı, denklik, uyum, güven vb. kavramlarla güçlendirilmesi, dinin emir ve yasakları dahilinde hareket edilmesi de gerekmektedir.

Dinin ailelerde çıkabilecek problemlere karşı çözüm yolları sunduğu ve manevi sıkıntılardan kurtararak şekillendirdiği görülmektedir. Böylece din görevlileri manevi sorunlar yaşayan bireylere iyileştirme, destekleme, rehberlik etme, uzlaştırma (özellikle evli çiftlere) vb. hizmetlerde bulunurlar. Birey ve toplum üzerindeki katkılarından hareketle manevi rehberlik hizmetlerinin daha fazla yaygınlaşması gerekmektedir.

Bu alanda örnek teşkil eden Batı toplumlarının uygulama ve çalışmaları dikkate alınarak farklı bilim ve disiplinlerden de istifade edip geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda Hristiyanlıktaki gibi bir alt yapı mevcut olmasa bile gerek İslam dininde gerekse kültürümüzde maneviyata sahip çıkma, destek olma fikri bulunmaktadır.

Günümüzde başta Hollanda olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde manevi rehberlik ve bakım hizmetleri, alanında uzman kişilerce yapılmaktadır ve Türkiye 'de de uzman kişilerce yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Diyanet İşleri Başkanlığı din görevlilerini hastane, cezaevi, kredili yurtlar kurumu gibi yerlerde manevi rehberlik hizmetleri için görevlendirmektedir. Bu hizmetlerin daha verimli hale getirilmesi için yurt dışına master, doktora çalışmaları için öğrenciler gönderilirken, yurt içinde de hizmet içi seminer ve kurslarla da desteklenmesi olumlu yönde ilerleme kaydedilmesi açısından önem arz etmektedir.

Manevi rehberlerle iletişimin önemi ve danışanlarla iletişimi sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar olduğu belirtildi. Bireylerin yaşı, cinsiyeti, ruh hali, psikolojisi, problemleri göz önünde bulundurularak farklı yöntem ve tekniklerin uygulanması gerektiği vurgulanmaya çalışıldı. Ayrıca manevi rehberlerin dini bilgilerinin yanı sıra, iletişim, empati, güven verme, sabır vb. konulara da hakim olmaları, fetva vermekten öte, moral, güç ve destek vermeleri gerektiği kanaatindeyiz. Bu bağlamda;

- Bireyler doğumdan itibaren aile içerisinde gelişenleri taklit ve takip ederek bir yaşam biçimi kurarlar.
- İlk bilgilerini öğrendikleri aile ortamında dini motiflerle de tanışabilirler.
- Manevi rehberliğin destekleme, iyileştirme, koruyucu, onarıcı özelliği ile karşılaşırlar.
- Böylece manevi rehberlik aile problemlerinin çözümünde bireyleri şekillendirir.
- Karşılaştıkları problemlerin çözümünde önemli bir yer tutar.
- Ve bu bağlamda aile ve manevi rehberlik arasında dinamik bir bağ vardır.
- Hızlı gelişim ve değişimin yaşandığı günümüz koşullarında aile kurumunda oluşabilecek problemlerin çözümlemesinde manevi rehberliğin katkısı vardır.

Ayrıca Hollanda' da manevi rehberlik hizmetleri devletin sunmak zorunda olduğu mecburi hizmet alanı kapsamındadır. Bu yüzden işlevselliği, etki alanı, uygulanabilirliği,

devlet desteği fazladır ve olumlu sonuçlar oluşturmaktadır. Bundan hareketle ÷lkemizde de detaylı bir kanuni alt yapı oluşturularak çalışmalara destek verilmelidir. Hollanda da ki aile terapistleri ve manevi rehberlerle yaptığımız görüşmelerde manevi rehberliğin bireylere mutluluk ve huzuru sağlamada olumlu sonuçlar oluşturduğunu gözlemledik. Özellikle evli çiftlerin sıkıntılarının giderilmesinde, sağlıklı aile yapılarının oluşturulmasında önemli katkı sunduğu belirtilmektedir. Ayrıca çiftler arasında kalıcı barış ve çözümü sağlamak için inanca ve geleneklere ters düşmeden birbirlerinden istek ve beklentilerinin yer aldığı evlilik anayasasının hazırlanmasının da faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

- AĞCA, H. (2012). *Aile de Eğitim*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- AKIN, N. *İslam'da Evlilik ve Karı Koca Hakları*. www2.diyaret.gov.tr adresinden alındı
- ALKAN, N. C. (2015). *Masa Başı Minder Üstü*. İstanbul: Çınaraltı Yayın Dağıtım.
- ALTAŞ, N. (2000). Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 327-350.
- APAYDIN, H. (2010). Ruh Sağlığı- Din İlişkisi Araştırmasına Bir Bakış, . *Akademik Araştırma Dergisi*, 59-77.
- ASLANTÜRK, Z. ,N. A. (2015). *DİN SOSYOLOJİSİ II Sosyal Dinamik Bünye Analizleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- ATEŞ, A. O. (1995). *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- AYDIN, Y. D. (2015). Hz.Peygamber'in Aile Hayatında Eşler Arası İletişimin Temel İlkeleri. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 99-129.
- BAHADIROĞLU, Y. (2005). *Hayatı Aşkla Yaşamak*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- BAŞAR, S. (2017, 12 10). *Hastanelerde Din Hizmeti Modeli*.
http://www.manevibakim.com/bilim_alanlari/manevi_bakim/makale_01.asp
adresinden alındı
- BELEN, F. (2010). Aile İçi İletişime Manevi Psiko-Sosyal Yaklaşım . *Yüksek Lisans Tezi*.
- BİLGİLİ, F. M. (2005). *Çocuğun Din Eğitimi Ve Karşılaşılan Güçlükler*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- CAN, D. (2012). *Eğitim Evde Başlar*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- CAN, D. (2012). *Eğitim Evde Başlar*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- CANEL, A. N. (2012). *Evlilik ve Aile Hayatı*. İstanbul: Nakış Ofset.
- CEBECİ, S. (2010). Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 53-69.
- CEBECİ, S. (2012). *Dini Danışmanlık ve Rehberlik*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- CÜCELOĞLU, D. (2016). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÇİL, A. (2012). İsrail'de Toplumsal Yapı: Evlilik ve Aile. *Yüksek Lisans Tezi*.
- ÇINAR, A. (2011). *İslam Düşüncesinde Varlığın Asaleti* . Bursa: Emin Yay.
- ÇINAR, A. (2014). *Evlilik Dünyası*. Ankara: Sentez Yayınları.

- ÇINAR, A. (2018). *Şiddet Çağında Sosyal Hizmetler ve Manevi Destek*. Ankara: Sentez Yayınları.
- DAMLA, N. (2013). *Aşka Adanmış Bir Ömür*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- DEMİR, Ö. (2013). Dini Kavramlar ve Öğrenme Ortamları : Salih Amel Örneği. *Doktora Tezi*. Ankara.
- DEMİRCİ, S. (2008). *Ve Aşk Evliliğin Elllerinden Tuttu*. İstanbul: Timaş Yay.
- DEMİREL, Ö. (2000). *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- DOLMACI, A. (2014). *Çocuğunuzu Namaz Kılmaya Alıştırma Yolları*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- ERBİLİ, M. S., Ç. A. (2010). *Kenzü'l İrfan*. İstanbul: Yasin Yayınları.
- EGE, R. (2011). Dini Danışmanlık ve Rehberlik'in Bir Bilim Dalı Olarak Gelişmesinin Gerekliği Üzerine Bazı Düşünceler. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 104-114.
- ERGÜN, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- FRAGER, R. , ç. Ö. (2009). *Manevi Rehberlik ve Benötesi Psikolojisi Üzerine Paylaşımlar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- GÖKA, E. M. B. (2012). *Geçimsizler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- HARMAN, Ö. F. KADIN.
<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=240084> adresinden alındı
- HÖKELEKLİ, H. ÇOCUK.
<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=080357,cilt:08,sayfa:357> adresinden alındı
- KANDEHLEVİ, M. *Hayatu's Sahabe*. <https://sorularlailamiyet.com> adresinden alındı
- KARAKÖSE, Ş. (2012). *Hatıra Hikaye ve Nüktelerle Din ve Eğitim*. İstanbul: Türkiye İlahiyat Tedrisatı(Tidef).
- KOÇ, M. (2012). 'Manevî-[Psikolojik] Danışmanlık ile İlgili Batı'da Yapılan Bilimsel Çalışmaların Tarihi ve Literatürü (1902-2010) Üzerine Bir Araştırma – I. *Çukurova Ünv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 202-236.
- KOÇ, M. (2018). 'Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hastanelerdeki Mânevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi. *Diyanet Aylık Dergi*.
- KORKMAZ, A. *Hastanede Dini Hayat:Teorik Çerçeve*.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/184287> adresinden alındı

- KÖNEZOĞLU, B. (2006). Aile ve Ailenin Korunması. *Yüksek Lisans Tezi*.
- KUR'AN YOLU TÜRKÇE MEAL VE TEFSİR. (2012). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- MALÇOK, S. (2014). Semavi Dinlerde Aile-Evlilik Anlayışı ve Eşlerin Birbirine Karşı Tutumu. Yalova: Tez Çalışması.
- MARAŞLI, S. (2014). *En Güzel Hediye*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- MOLLAOĞLU, H. (2013). Hastane Hizmetleri Bağlamında Manevi Bakım ve New York Healthcare Chaplaincy Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.
- NEVEVİ, İ. T. M. (2015). *Riyazu's Salihin*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları.
- SEYYAR, A. (201, 12 10). *Dünyada ve Türkiye'de Manevi Bakım Hukuku (2014)*.
http://www.manevibakim.com/bilim_alanlari/manevi_bakim/makale_17.pdf
adresinden alındı
- SEYYAR, E. A. (2015). *Manevi Sosyal Hizmetler*. İstanbul: Rağbet Yay.
- SÖYLEV, Ö. F. (2015). Psikolojik Yardım Hizmetleri Bağlamında Türkiye'de Dini Danışma ve Rehberlik. *İslam medeniyeti Araştırmaları Dergisi(İMAD)*, ss.287-308.
- SÖYLEV, Ö. F. (2017). Dini Danışma ve Rehberliğin Teolojik Temellerine İslami Yaklaşım. *Diyanet Aylık Dergi*.
- ŞAHİN, Z. A. (2016). *Hristiyan Gelenekte Manevi Bakımın Teorik Temelleri.Spiritual Psychology and Counseling*.
<http://dx.doi.org/10.12738/spc.2016.1.0002> adresinden alındı
- ŞENTÜRK, H. (2014). Hayatın Anlamı ve Din. *Süleyman Demirel Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45-60.
- ŞEYBAN, L. (2004). *İslamda Kadının Dönüşümü*. İstanbul: Feriştat Yayınları.
- ŞİMŞEKLER, N. (tarih yok). *Hız.Mevlana'da Evlilik,Aile ve Çocuk Eğitimi*.
http://www.semazen.net/show_text.php?id=1372 adresinden alındı
- TARHAN, N. (2011). *Aile Okulu*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- TARHAN, N. (2014). *Sen Ben ve Çocuklarımız*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- TARHAN, N. (2016). *Mutluluk Psikolojisi ve Stresle Başa Çıkma*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- TOKPINAR, C. (2005). *Ömür Boyu Aşk-2*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- TÜRKÜSEV, S. (2014). *Yuvayı Dişi Kuş Yapar*. istanbul: Akis Kitap Yay.
- UÇAR, S. (2008). *Bir Yastıkta Bir Ömür Boyu Mutluluk*. İstanbul: Ravza Yayınları.
- UÇAR, S. (2013). *Kainatta Herşey Diyor ki ALLAH VARDIR*. İstanbul: Ravza Yay.

- UÇAR, S. (2013). *Karşılıklı Saygı*. İstanbul: Ravza Yay.
- UÇAR, S. (2016). *Karşılıklı Sevgi*. İstanbul: Ravza Yayınları.
- ÜNAL, G. (2005). Aile İçi Şiddet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*.
- ÜRKMEZ, A. (2017). 'Nebevi Sünnette Manevi Danışma ve Rehberlik: Abdullah B. Amr'ın İbadet Hayatı Görüşmesi. *Diyanet Aylık Dergi*.
- <http://www.tdk.gov.tr> adresinden alındı
- <http://www.tuik.gov.tr> adresinden alındı
- http://www.sakarya.khb.saglik.gov.tr/19336_manevi-destek-ve-rehberlik-bir adresinden alındı
- <http://www.hukukihaber.net/pratik-bilgiler/medeni-kanunda-yer-alan-boşanma-sebepleri> adresinden alındı
- www.hayrettinkaraman.net adresinden alındı
- www.academia.edu/Documents/in/Dini_Danismanlik_ve_Rehberlik adresinden alındı
- www.insanveislam.org/ adresinden alındı
- www.psikolojik.gen.tr/nevrotik.html adresinden alındı
- İletişim Becerileri*. <http://www.moodle.baskent.edu.tr> adresinden alındı
- (2018, 04 11). [www.ahmedkalkan.com.tr/ mus-akaidi/item/102-müslümanın-evlilik-ve-aile-hayati.html](http://www.ahmedkalkan.com.tr/mus-akaidi/item/102-müslümanın-evlilik-ve-aile-hayati.html) adresinden alındı
- (2018, 04 11). www.risaleajans.com/soru-cevap/dinimiz adresinden alındı
- (2018, 04 11). <https://ilminur.com/turkiye-diyanet-vakfi-kuran-ikerim-turkce-meali-nisa-suresi> adresinden alındı
- (2018, 04 11). www.hayrettinkaraman.net/yazi adresinden alındı
- (2018, 04 11). <https://nafilahiyatakademi.wordpress> adresinden alındı
- (2018, 04 11). www.kitaptakipcileri.com/Aska-Adanmis-Bi...n-Damla adresinden alındı
- (2018, 04 11). www.islamihayatdergisi.com/konular adresinden alındı
- (2018, 04 10). www.kisisel_gelisim.org.tr/makaleler adresinden alındı
- (2018, 04 10). <https://rumimevlevi.com/trhz-mevlana-ru...ile-ve-cocuk-egitimi> adresinden alındı
- (2018, 04 11). <https://rumimevlevi.com/trhz-mevlana-ru...ile-ve-cocuk-egitimi> adresinden alındı
- (2018, 04 10). www.acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/15/187.htm adresinden alındı

(2018, 04 08). manevibakim.com/bilim_alanlari/manevi_bakim/makale_01.asp
adresinden alındı

(2018, 04 09). ktp.isam.org.tr/pdfdrg/D182236/2008/2008_BASARS.PDF adresinden
alındı

(2018, 06 7). <https://www.guncelpsikoloji.net/bagimlilik/zararli-aliskanliklar-nelerdir-h6474.html> adresinden alındı

